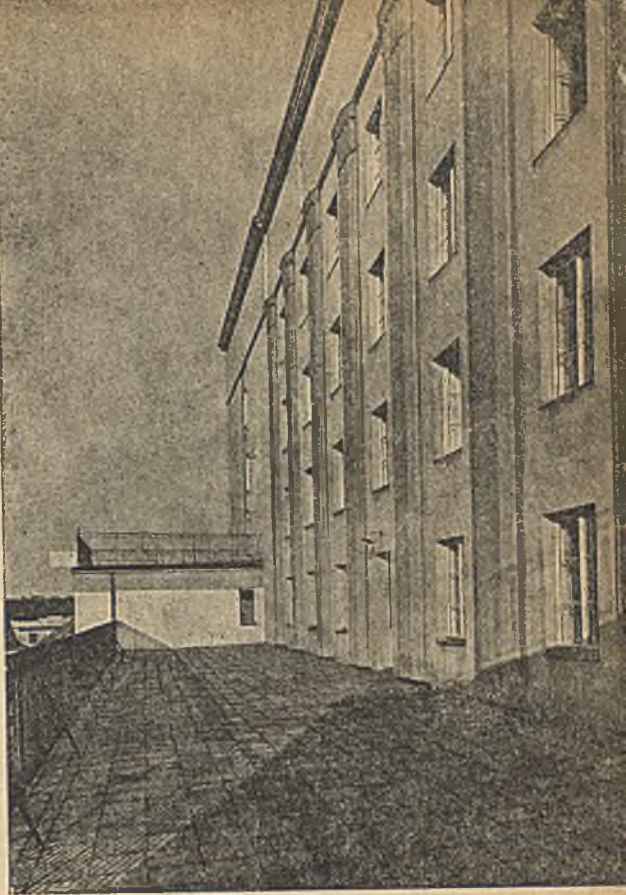

ARCHITEKTURA I BUDOWNICTWO

ROK VII
1931

P. 1088/31

7

Warszawa

Już w planach budowy należy uwzględnić

urządzenia słaboprądowe.

W każdym nowoczesnym gmachu urzędu, banku, szpitala, szkoły, fabryki, domu handlowego potrzebne będą:

siemensowskie telefony automatyczne —
ułatwiają pracę i usprawniają organizację

dokładne elektryczne zegary —
pozwalają oszczędzać czasu i kontrolować go

sygnalizacja świetlna —
dla przyzewu służby zapewnia wygodę i przyśpiesza obsługę

ostrzegacze pożarowe —
chronią od pożaru i czuwają nad bezpieczeństwem

termometry oddalne —
kontrolują temperaturę pomieszczeń pozwalają oszczędzać opału.

Wyczerpujących broszur, informacji, kosztorysów udzielają:

Polskie Zakłady SIEMENS Sp. Akc.

Oddział Prądów Słabych

WARSZAWA, ul. NOWY ŚWIAT 30

Bydgoszcz, Gdańsk, Gdynia, Grudziądz, Katowice, Kraków, Lwów, Łódź, Poznań i Sosnowiec.

Tow. Zakładów Ceramicznych
Dziewulski i Lange Sp. Akc.

Zarząd — Warszawa, ul. Rysia 1
telefony: 618-84, 618-65, 618-91

poleca z własnych składów:

plytki kamionkowe do wykładania podłóg, płytki ścienne glazurowane krajowe i zagraniczne oraz rury kamionkowe kanalizacyjne.

Firma wykonuje projekty i roboty układania.

Towarzystwo Przemysłowo-Budowlane

„Budopol“

w Warszawie, ul. Królewska 43

tel.: 516-33, 631-41 i 631-64

BUDOWLE WYKONANE:

1. dla Funduszu Kwat. Wojskowego
12 domów podof. na Pradze
2 domy ofic. i podof. w Kowlu
2 domy ofic. i podof. w Kutnie;
2. dla Osiedla Wojskowego Kolonji na Żoliborzu i 4 domy przy ulicy Filtrowej oraz budowa Kolonji w Młocinach dla Spółdz. „Wspólny Dach“.

ZNACZNE OBNIŻENIE KOSZTÓW BUDOWY

STROPY „ISTEG“ WYKONUJĄ SIĘ
W ROKU 1931 NA BUDOWACH:

1. Dom mieszkalny w Warszawie, przy ul. Koszykowej 79, 12 000 m²; zleceniodawca: Fundusz Kwaterunku Wojskowego; wykonawca: F-a A. Reinberg i J. Spiegel, inż.
2. Dom mieszkalny w Warszawie, przy ul. Rakowieckiej 9, 2 500 m²; zleceniodawca: F. Bobrowski i B. Ślubicki; wykonawca: F. Bobrowski i B. Ślubicki.
3. Dom mieszkalny ZUPU w Łodzi, przy ul. Nowo-Pabianickiej; zleceniodawca: Zakł. Ubezpie. Pracown. Umysł.; wykonawca: F-a „Konstruktor“.
4. Dom mieszkalny, Lwów, Na Błonie, 1 500 m²; zleceniodawca: Okręg. Dyr. Kol. Państw.; wykonawca: Inż. Arch. A. Stahl.

WŁAŚCIWOŚCI: OGNIOTRWAŁY, MAŁA WYSOKOŚĆ KONSTRUKCYJNA, LEKKI (180 kg/m²), SZYBKIE W WYKONANIU, NIE WSTRZYMUJE BIEGU ROBÓT MURARSKICH, NIE WYMAGA DESKOWANIA ANI STEMPLOWANIA

Na żądanie kosztorysy i porady bezpłatnie.

STROP ŻELBETOWY

„ISTEG“

CHRONIONY PATENTEM

TAŃSZY OD STROPÓW KLEINA O 25%
TAŃSZY OD STROPÓW ŻELBETOWYCH
ŻEBROWYCH O 15%

„POLSTROP“

SPÓŁKA DLA BUDOWY STROPÓW ŻEL.-BET.
L W Ó W, UL. STASZICA 8. TEL. 82-33

E K S P O Z Y T U R A

NA WARSZAWĘ I WOJEWÓDZTWO WARSZAWSKIE — PRZEDSIĘBIORSTWO ROBÓT INŻYNIERYJNO-BUDOWLANYCH

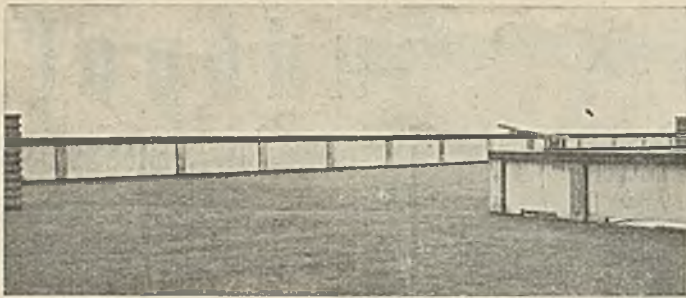
A. REINBERG i J. SPIEGEL

INŻYNIEROWIE

Warszawa, ul. Wspólna 54.

Tel. 528-54, 283-18, 9-09-99

Taras Domu Akademickiego, izolowany „Trocalem“

Zjednoczone Zakłady Przemysłowe

FELZYTYN i TROCAL
Spółka przem. - handlowa z ogr. odp.

Warszawa, Marszałkowska 86, tel. 318-48

poleca:

MASĘ IZOLACYJNĄ: „TROCAL“ jedyną skuteczną ochronę przed wilgocią, która służy do pionowej i poziomej izolacji murów, do krycia dachów płaskich, do konserwacji i uszczelniania wszelkich nawierzchni dachowych z papy, blachy i t. p. „TROCAL“ tworzy jednolitą powłokę ochronną, wytrzymałą na zmiany atmosferyczne i zachowuje elastyczność. EFEKTOWNY TYNK SZLACHETNY „FELZYTYN“. Barwną, suchą wyprawę dla zewnętrznej i wewnętrznej architektury o nadzwyczajnej trwałości, dużych walorach artystycznych, wytrzymałości na światło i zmiany atmosferyczne, która daje się zmywać czystą wodą, oraz KAMIEŃ SZTUCZNY „SKALENIT“ o nadzwyczajnych właściwościach.

Wyroby krajowe.

Cenniki i wzory na żądanie.

Polska Fabryka Chemiczna
Materiałów Budowlanych
inż. L. ORŁOWSKI suk.

Spółka z ogr. odp.

WARSZAWA, MARSZAŁKOWSKA 97a. TELEFON 692-29.

poleca:

Wilgociochrony: „Murosan“ „B“ i „R“ usuwają bezpowrotnie wilgoć, tamują momentalnie przeciekającą wodę pod najwyższym ciśnieniem.

„Rapidol“, domieszka do cementu, wiąże w każdym żądanym czasie zaprawę cementowe i beton.

„Xylosan“ niszczy grzyb, impregnuje drzewo.

„Bitumolit“, wysokowartościowe, bezsmolowe pokrycie dla dachów i tarasów.

„Ogniochron“ impregnuje od ognia.

Cegielki i kształtki termolitowe do izolacji rur i kotłów na parę przegrzaną.

IZOLOWANIE FUNDAMENTÓW, MURÓW, PIWNIC,
TARASÓW, ZBIORNIKÓW, TUNELI i MOSTÓW

PRZETARG

2-gi Okręgowy Urząd Budownictwa w Lublinie, ulica Szpitalna Nr. 12, ogłasza nieograniczony przetarg ofertowy na roboty budowlane: 1) Remont wodociągów na terenie koszar 7 pp. Legj. i 2-go Okręgowego Szpitala Wojskowego w Chełmie, 2) Remont budynku Nr. 15 w Obozie Zachodnim w Lublinie, 3) Częściowy remont gmachu D. O. K. II w Lublinie, 4) Remont w budynku Nr. 62 Obóz Zachodni w Lublinie — w terminie składania ofert do dnia 25-go lipca b. r. godzina 10-rano. Oferty należy składać w 2-ch zalakowanych kopertach z uwidocznieniem na zewnętrznej kopercie nazwy robót, a na wewnętrznej nazwy firmy. Do oferty należy dołączyć kwit Kasy Skarbowej na złożone wadium w wysokości 5⁰/₁₀ od oferowanej sumy końcowej. Bliższych informacji można zasięgnąć w 2-gim Okręgowym Urzędzie Budownictwa, gdzie można otrzymać za zwrotem kosztów druki kosztorysowe i ofertowe, na których wyłącznie należy składać oferty. Prawo dowolnego wyboru oferty zastrzega się.

Kierownik 2 Okr. Urz. Budownictwa
inż. Koskowski, kpl.

Składnica przyborów kreślarskich i zakład wyświetlania rysunków oraz oprawy planów

ALBIN ZABORSKI

W A R S Z A W A, WIDOK 22
TELEFON 405-09

WYŁĄCZNA SPRZEDAŻ

papierów światłoczułych, utrwalanych na sucho, jedynej krajowej wytwórni papierów światłoczułych „OZALID“
właśc. OTTON SÖDERSTRÖM, Łódź

GENERALNE PRZEDSTAWICIELSTWO

maszyn do wyświetlania i utrwalania rysunków oraz planów wszechświatowej fabryki
R. REISS W LEIBENWERDA

KATALOGI, CENNIKI, PRÓBKI ORAZ DEMONSTRACJE MASZYN W RUCHU SĄ NA KAŻDE ŻĄDANIE

PIERWOWZÓR
POLSKIEJ SZLACHETNEJ
WYPRAWY

TERRAZYT

DLA ARCHITEKTURY FASAD I WNETRZY.

Sala Reprezentacyjna w Głównym Pawilonie Kolonji Akademickiej.
Arch. Prof. K. Tołłoczko.—Wyprawa „TERRAZYT” obrobiona z dęta.

PROSIMY ŻĄDAĆ WYKAZU: MO-
NUMENTALNYCH I REPREZEN-
TACYJNYCH GMACHÓW WY-
PRAWIONYCH „TERRAZYTEM”

ZAKŁADY PRZEMYSŁOWE
„TERRAZYT”

Sp. z o. o.

W W A R S Z A W I E

Biuro: Chmielna 72.

Fabryka: Wronia 40.

Telefony: 672-14, 288-48.

BELGIJSKA SPÓŁKA AKCYJNA TOWARZYSTWO POŁUDNIOWO-ROSYJSKICH HUT LUSTRZANYCH

w Brukseli w BELGJI. Siedziba w POLSCE
WARSAWA, Bracka 5, m. 2.

HUTY SZKLANE w ZĄBKOWICACH — Tel. 11
produkują szkło okienne i półlustrzane maszynowe.

HUTY SZKLANE w SZCZAKOWIE — Tel. 16
produkują szkło tafłowe prasowane: ornamentowe i katedralne białe
i różnokolorowe; dachowe gładkie i prążkowane; siatkowe — różnych
grubości; opale białe i różnokolorowe i marbrity — idealny materiał
na okładziny ścienne.

Dachówki, cegły i posadzki szklane.

FIRMA
EGZYSTUJE
OD 1908 R.

E. Kühn i S-ka

FIRMA
EGZYSTUJE
OD 1908 R.

BIURO INSTALACYJNE ELEKTROTECHNICZNE

BUDOWA ELEKTROWNI. INSTALACJA ŚWIATŁA, SIŁY,
TELEFONÓW, ZEGARÓW, ODGROMNIKÓW I T. D.
SPECJALNY DZIAŁ RADJO.

Warszawa,

Marszałkowska 71.

Tel. 8-67-52, 8-97-93.

WAPNO budowl. Kieleckie
„Kadzielnia“ i „Jaworzna“

CEGLĘ BUDOWLANĄ
I OGNIOTRWAŁĄ

GIPS WSZELKIE

POSADZKI WSZELKIE

oraz INNE MATERJALY BUDOWLANE dostarczają z własnych
składow lub wagonowo z fabryk reprezentowanych

Inż. St. Maruszewski i S^{KA}

Warszawa ZARZĄD: Hoża 38, tel. 759-22
SKŁADY: Puławska 20, tel. 877-23

CEMENT PORTLANDZKI

PAPE i **SMOLE**

Terrakotę, Trzeinę

ŻELAZO RÓŻNYCH
PROFILI

TECHNICUM BIURO PRZEMYSŁOWO-
BUDOWLANE

Inż. Stanisław CEDROŃSKI

TOMASZÓW MAZ. ul. Antoniego 1 tel. 161

T. R. B. TOWARZYSTWO ROBÓT
BUDOWLANYCH

Inż. Bogusław LENCKI i S-ka

WARSZAWA, ul. Miodowa 21 tel. 664-11

Inż. ZYGMUNT ŁADA i S-ka

Sp. z o. o.

POSADZKI JEDNOLITE

WG. LICENCJI

The LINOTOL Co. Ltd.

w AARHUS

SZTUCZNE MARMURY

WYROBY Z LASTRICO

„LEGNOL“

WARSZAWA Traugutta 2.

Tel. 601-84 i 603-84.

KAZIMIERZ TOŁŁOCZKO

INŻ. ARCHITEKT

Warszawa, Myśliwiecka 14

Warszawa, 12 listopada 1928 r.

Z przyjemnością ko-
munikuję Wpanom, że po-
krycie „TROCALEM” ta-
rasów domu Akademic-
kiego przy ul. Grójec-
kiej, wykonane przez
Firmę Wpanów, wypadło
znakomicie.

Solidność wykonania
i jakość materiału, po-
zwalają rokować nadzie-
ję, że pokrycie prze-
trwa doskonale, pomimo
przykrych warunków na-
szego klimatu.

Z poważaniem

(—) K. Tołłoczko

Adresy nadesłane w czasie druku.

Budowlane Przedsiębiorstwa i Materjały

Gdynia

J. GOŹDZIEWSKI — ARCHITEKT

Gdynia

Projekt — Kierownictwo — Budowa

ul. Portowa

Toruń

Przedsiębiorstwo Robót Inżynieryjno - Budowlanych
ANTONI JAWORSKI — Budowniczy
Fabryka Wyrobów Drzewnych i Stolarska Budowlana
Toruń, ul. Promenada 8 Tel. 650 i 2150

Instalacyjno - Techniczne Biura

Centralne Ogrzewanie i Wodociągi

Gdynia

Przedsiębiorstwo Instalacyjne
Inż. IGNACY TESZNER

Gdynia, ul. Lipowa, willa „Nałęcz”

Telefon 650 i 2150

Toruń

JAN RÓŻAŃSKI
Zakłady Urzędzeń Zdrowotnych
Toruń, ul. Słowackiego 26. Telefon 264

Linotol

Warszawa

Inż. ZYGMUNT ŁADA i S-ka

Sp. z o. o.

POSADZKI JEDNOLITE wg. licencji The LINOTOL Co Ltd.
w AARHUS

SZTUCZNE MARMURY „LEGNOL.” WYROBY z LASTRICO

Warszawa, ul. Traugutta 2.

Telefon 1-84 i 3-84.

Konto P. K. O. Nr. 20.810.

Ogłoszenie przetargu

IX Okręgowy Urząd Bud. w Brześciu n/B. zwraca uwagę na ogłoszony w Monitorze Polskim Nr. 165 z dnia 21/VII b. r. przetarg na remont bud. Nr. 127 w koszarach 20 p. a. p. w Prużanie i budowę magazynu w Łunińcu. Przetarg odbędzie się 31.VII i 1.VIII b. r.

P. o. Kier. Okr. Urz. Bud. Nr. 9

Kpt. KARWAT

Brześć n/B., dn. 16/VII.1931 r.

„WEMA” POLSKA
FABRYKA
DACHÓW SZKLANYCH
SP. Z OGR. ODP.
RUDA ŚLĄSKA

Dachy szklane bezkitowe
— trwałość — wodoszczelność. —

Szyny Kotwowe

wpuszczane w belki stropowe żelbetowe celem dowolnego zawieszania pędni, maszyn i t. p.

Kratówki

— na chodniki, wycieraczki i t. p. —

Listwy Węglowe

z ocynkowanej, dziurkowanej blachy, ochraniające narożniki od obijania.

ZASTĘPSTWA:
Główne w Warszawie
Mazowiecka 11 m. 10, tel. 203-66 i 232-98
Inż. W. SZALKOWSKI
Poznań, Tarnów, Król. Huta, Gdańsk.

PRZETARG

Szefostwo Budownictwa Wybrzeża Morskiego ogłasza niniejszem przetarg nieograniczony na wykonanie 240.000 m³ robót czerpalnych i około 100 m. b. nabrzeża w porcie wojennym.

Warunki przetargu i ślepe kosztorysy mogą zainteresowani otrzymać za zwrotem kosztów w Szefostwie Budownictwa Wybrzeża Morskiego Gdynia 3 — Oksywie, gdzie jednocześnie będą udzielone informacje.

Do oferty należy składać wadium w wysokości 3% oferowanej sumy.

Termin składania ofert w Szefostwie Budownictwa Wybrzeża Morskiego upływa dnia 31 lipca o godzinie 10, poczem o godz. 10.15 nastąpi otwarcie ofert.

Szef Budownictwa Wybrzeża Morskiego
inż. Z. Horyd, kpt.

PRZETARG

Szefostwo Budownictwa Wybrzeża Morskiego ogłasza niniejszem przetarg nieograniczony na wykonanie 760 m. b. falochronu dla basenu na Helu na skrzyniach żelazobetonowych.

Oferenci mogą nadesłać kosztorysy i projekty falochronu innej konstrukcji, odpowiednie dla miejscowych warunków dna morskiego.

Warunki przetargu i ślepe kosztorysy mogą zainteresowani otrzymać za zwrotem kosztów w Szefostwie Budownictwa Wybrzeża Morskiego Gdynia 3 — Oksywie, gdzie jednocześnie będą udzielane informacje.

Do oferty należy złożyć wadium w wysokości 3% oferowanej sumy.

Termin składania ofert w Szefostwie Budownictwa Wybrzeża Morskiego do dnia 1 sierpnia b. r. godzina 10, poczem o godzinie 10.15 nastąpi otwarcie ofert.

Szef Budownictwa Wybrzeża Morskiego.
inż. Z. Horyd, kpt.

Sprawozdanie rachunkowe Spółdzielni Wydawniczej Architektów Polskich

Bilans Zamknięcia na dz. 31/12 1930 r.

Stan czynny	Stan bierny
1. Kasa — posiadamy gotówką Zł. 23.93	1. Wierzyciele—saldo na dz. 31/12-30 r. 37.505.51
2. Odbiorcy — saldo na dz. 31/12-31 r. 46.707.78	2. Akcepty „ „ „ „ 35.447.60
3. Dłużnicy — „ „ „ „ 9.717.96	3. Odbiorcy „ „ „ „ 2.558.72
4. Wydawnictwo—pozostałość papieru w/g wykazu Zł. 417.50	4. Udziały — posiadamy udziałów . . 28.799.50
pozostałość zeszytów „Architekt. i Budown.”	5. Fundusz Zasobowy — przelanie nadwyżki bilansowej <u>256.12</u>
na składzie i w komisie w/g spisu Zł. 34 388.— 34.805.50	
5. Ruchomości — wartość w/g spisu . . . <u>13.312.28</u>	
<u><u>Zł. 104.567.45</u></u>	<u><u>Zł. 104.567.45</u></u>

Straty i Zyski.

Straty	Zyski
1. Wydawnictwa Zł. 11.005.88	1. Subwencje Zł. 8.000.00
2. Ruchomości—amortyzacja 2.885.47	2. Zwroty za klisze 4.263.36
3. Fundusz Zasobowy — przelanie nadwyżki bilansowej 256.12	3. Kolportaż 1.884.11
<u><u>Zł. 14 147.47</u></u>	<u><u>14.147.47</u></u>

Biura architektoniczne — przedsiębiorstwa budowlane i techniczne — wszelkie przedsiębiorstwa, których działalność związana jest z budownictwem

wiedzą, że ogłoszenie w miesięczniku

„ARCHITEKTURA i BUDOWNICTWO“

jest dla każdej firmy

największą rękojmią **POWODZENIA**

„ARCHITEKTURA i BUDOWNICTWO“

w ciągu swej 7-letniej egzystencji uzyskała niebывałą dotąd

poczytność i rozpowszechnienie w kołach fachowych.

„ARCHITEKTURA
i
BUDOWNICTWO“
DOCIERA WSZĘDZIE
informuje o wszystkim

JEST JESZCZE DO NABYCIA

N O W Y

KALENDARZ

TECHNICZNO BUDOWLANY

NA OKRES
1930 — 31 R.

POD NACZELNĄ REDAKCJĄ

inż. arch. **MIECZYŚLAWA POPIELA** i inż. arch. **HENRYKA WĄSOWICZA**

WYDAWNICTWA ROK CZWARTY

WYDAWNICTWO MIESIĘCZNIKA „ARCHITEKTURA i BUDOWNICTWO”,
WARSZAWA, WSPÓLNA 40. TELEFON 752-87. KONTO CZEKOWE P. K. O. 11020.

Treść Kalendarza Techniczno-Budowlanego na okres 1930 — 31 r.

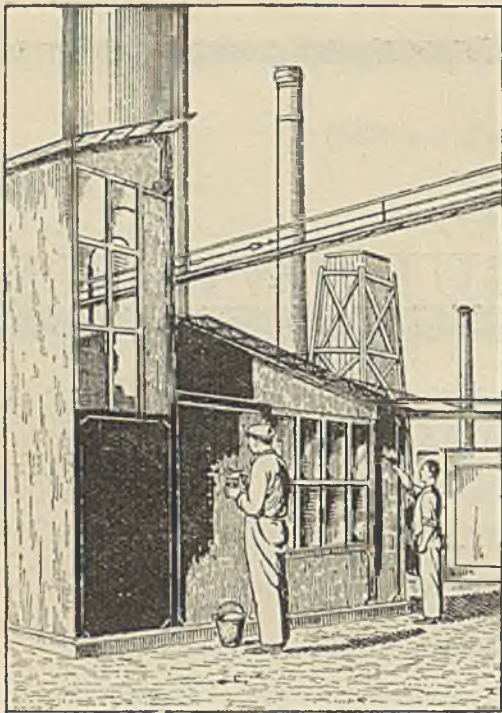
Calendarium od 1 lipca 1929 r. do 1 lipca 1930 r.	1—14	Drzewo: wykaz wymiarów, okna futrynowe o skrzydłach małych, średnich, dużych, okna typów IV i VIII, trójdzienne	305—311
Miary i wagi	22—49	Materiały pomocnicze: terrakota, glazura ścienna, kafle, piece, materiały zastępcze	312—314
Systemy: metryczny, polski, rosyjski, pruski, austro-węgierski i angielski; tablice zamiany miar różnych systemów.		Przepisy M. R. P.	316—387
Tablice matematyczne	52—62	Wyciąg z „Prawa budowlanego i zabudowania osiedli” Rozporządzenie o sporządzaniu i zatwierdzaniu planów. Przepisy dotyczące obliczeń statycznych w budownictwie. Uprawnienia budowlane.	
Potęgi, pierwiastki, logarytmy; okręgi i powierzchnie kół przy n od 0 do 1000; Potęgi liczb od 1000—1150; wartości q , g , e ; wartości funkcji trygonometrycznych; długości łuku, strzałki, cięciwy i powierzchni odcinka kołowego o $r=1$.		Normy wynagrodzeń za prace architektoniczne.	389—411
Fizyka	64—220	Normy wynagrodzenia za prace arch. przyjęte przez D. A. P.; normy wynagrodzenia za prace z dziedziny bud. miast (Tow. Urb. Polsk.); tabele honorarjum M. R. P. za opracowanie projektów i kosztorysów instalacji ogrzewania centralnego w zależności od kubatury budynku, oraz za sporządzanie proj. i koszt. instalacji wodociągowo-kanalizacyjnych i instalacji elektrycznych; normy wynagrodzenia Magistratu m. st. Warszawy za prace architektoniczne.	
Dane ogólne: Dynamika brył materialnych, własności powietrza, ciężkości właściwe, niektóre dane z teorii ciepła, jednostki elektryczne	64—70	Dachy płaskie	414—421
Instalacje centralnego ogrzewania wodnego: obliczenia wstępne, tablice współczynników, tablice grzejników, kotłów, rur czarnych i żelaznych	71—86	Warunki, ustroje dachów płaskich, izolacje wodoszczelne, materiały izolacyjne dodawane do betonu lub zaprawy, odwodnienie, przykłady ustrojów.	
Wodociągi i kanalizacje: Przepisy M. R. P., magistratu m. Warszawy, projekt przepisów m. Warszawy. Przyrządy wodociągowo-kanalizacyjne: tablice rur wodociągowych, zmywaków, zlewów, wanien, misek klozetowych	87—129	Ustawa w przedmiocie tytułu inżyniera	423—444
Gaz: urządzenia gazowe, przepisy, urządzenia wewnętrzne, tablice wymiarów rur stalowych gwintowanych, gazomierze, regulatory, użytkowanie gazu	131—147	Organizacja władz M. R. P.	426—437
Instalacje elektryczne: Przepisy Państw. Rady Elektrycznej, Magistratu m. Warszawy, przepisy o dźwigach w m. st. Warszawie, praktyczne wskazówki przy projektowaniu dźwigów i szybów dźwigowych	149—220	Miejskie władze budowlane Warszawy, Białegostoku, Brześcia n/Bugiem, Gdyni, Katowic, Krakowa, Lublina, Lwowa, Łodzi, Łucka, Poznania, Stanisławowa, Tarnopola, Torunia, Wilna.	438—452
Statyka: Obliczanie statycznych konstrukcyj żelazo-betonowych Tablice do obliczeń konstrukcyj żelazo-betonowych: do określania przekrojów płyt i belek żelbetowych; wzory Geyera; do obliczenia żelbetowych słupów; żelazo okrągłe; tablice belek ciągłych wieloprzęsłowych; dwuprzęsłowych trzyprzęsłowych, czteroprzęsłowych i pięcioprzęsłowych.	221—243	Zrzeszenia architektów w Warszawie, Gdyni, Krakowie Lwowie, na Śląsku, na Pomorzu, w Poznaniu.	461—473
Tablice do obliczeń statycznych.	263—277	Tablice rur żeliwnych	476—485
Materiały budowlane	281—314	Wykaz firm według branż	487—545
Cegła, wapno, cement normalny portlandzki; cement glinowy	281—285	Całość zawiera ok. 530 str. tekstu nonparelowego (najmniejsze czcionki), w tem około 140 całostronicowych tablic liczbowych i 200 ilustracji.	
Żelazo-kształtowniki: kątowniki, teowniki, dwuteowniki, ceowniki, zetowniki, żelazo okienne, sztachetowe, półokrągłe, kwadratowe i okrągłe, płaskie; blacha cynkowa, żelazna dachowa, żelazna ocynkowana, żeberkowa, płytko falista; siatka jednolita; śruby, nity, gwoździe.	286—304	Cena za tom wytwornie oprawiony w płótno 15 zł. Śmiemy mieć nadzieję, iż nakład pracy, jaki przedstawia obecny „Kalendarz Techniczno-Budowlany”, będzie przez świat techniczny przyjęty z życzliwością i poparciem, które umożliwią dalsze doskonalenie naszego wydawnictwa.	

Zamówienia kierować:

„Administracja Kalendarza Techniczno-Budowlanego”

Warszawa, ul. Wspólna 40.

Cena egz. z przesyłką za zaliczeniem zł. 15.

PRAKTYCZNE WSKAZÓWKI WYKONYWANIA IZOLACJI i USZCZELNIEŃ

**MURÓW, FUNDAMENTÓW, PODŁÓG,
TARASÓW, DACHÓW, ZBIORNIKÓW
i WSZELKIEGO RODZAJU BUDOWLI
BETONOWYCH, MUROWANYCH, ŻELAZNYCH I DREWNIANYCH
PRZY POMOCY
MATERIAŁÓW IZOLACYJNYCH KRAJOWEGO WYROBU**

WODOCHRON i SZCZELNIT

Zawiera szczegółowy ilustrowany prospekt
BEZPŁATNIE WYSYŁANY

PRZEZ:

ORAZ ODDZIAŁY w
Warszawie, Poznaniu, Katowicach,
Krakowie, Wilnie, Białymstoku,
Grudziądzu, Brześciu i innych miastach Rzecz. P.

GALICYJSKIE TOWARZYSTWO NAFTOWE

GALICJA S. A. LWÓW
UL. KOŚCIUSZKI 8

USUWA WILGOĆ, NA DZIESIĄTKI LAT KONSERWUJE

CONCO

jedynie, długotrwałe, elastyczne,
niepalne materiały izolacyjne.
Odporne na działania kwasów
i alkali.

Do izolacji: mostów — murów — kanalizacji —
dachów — tarasów — jezdni;
do konserwacji: żelaza — drzewa — cegły — betonu;
do osuszania: piwnic i zawilgoconych budowli

Jeneralna Reprezentacja na Polskę i w. M. Gdańsk
Biuro Techniczne STANKIEWICZ i NOWAK, Inżynierowie
Spółka z ogr. odp. Warszawa, Żelazna 38, tel. 304-88.

Reprezentacje:

- na Górny Śląsk, Zagłębie Dąbrowskie i Chrzanowskie
F-ma Handel i Przemysł Krajowy „HAPEKA”
Katowice, ul. Stelmacha 17, telefon 1-51;
- na województwo Lwowskie:
inż. Dunin i Zieliński, Lwów, plac Bernardyński 10;
- na Częstochowę:
budown. F. Ebert, ul. Kościuszki 24.

Izolacje ciepłe kotłów i przewodów parowych.

Prosimy żądać prospektów.

Na żądanie składamy bezpłatne kosztorysy.

UWAGA: Poszukiwane są firmy względnie osoby, odpowiedzialne majątkowo, do objęcia przedstawicielstw na pozostałe województwa.

„SOWPOLTORG
W WARSZAWIE”

GENERALNE PRZEDSTAWICIELSTWO
TOWARZYSTWA AKCYJNEGO

„SOWPOLTORG w MOSKWIE”

Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością
WARSZAWA, Ś-TO KRZYSKA 27, TELEFON 265-90

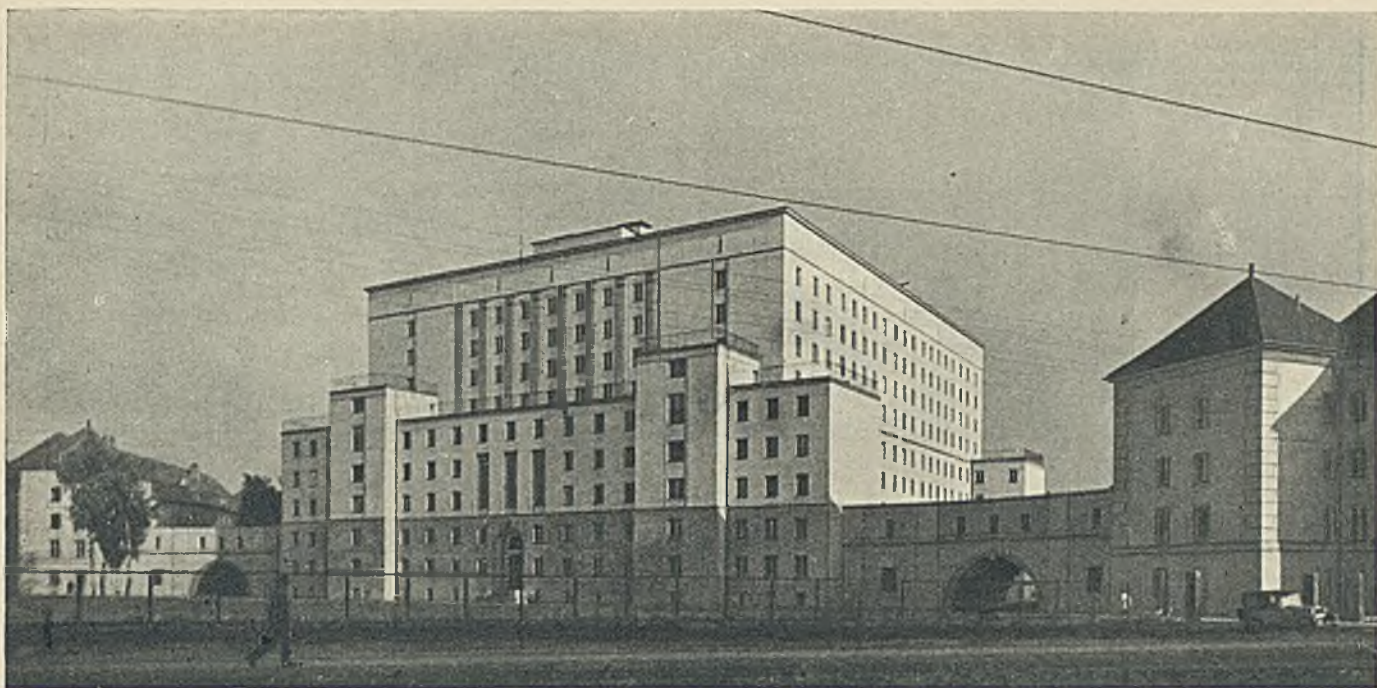
D o s t a r c z a :

Uralski magnezyt kaustyczny

Chlorek magnezu

T a l k

Do podłóg ksyrolitowych i t. p.

Photoplat.

1. Arch. Kazimierz Tołłoczko (Warszawa). Kompleks budynków Kolonji Akademickiej od placu Narutowicza.

KOLONJA AKADEMICKA W WARSZAWIE

W r. 1922 z inicjatywy prezydenta m. Warszawy Antoniego Jabłońskiego, inż. Rechowicza oraz grupy młodzieży, zajmującej stanowisko w życiu akademickim, powstała myśl wybudowania gmachu, któryby zaspokoił potrzeby mieszkaniowe i kulturalne ogromnych rzesz akademickich. Wykonanie projektu powierzono arch. Kazimierzowi Tołłoczce. Projekt pierwotny (rys. 4) przewidywał zabudowanie o wiele większego terenu domami najwyżej 3-piętrowymi wśród licznych boisk i zieleni. Potrzeby określono na 5 000 mieszkańców.

Podstawy finansowe kolonji polegały na uchwale Sejmu, znoszącej czesne, a ustanawiającej natomiast wpłaty na fundusz mieszkaniowy dla pp. profesorów i studentów. Wpływy z tego funduszu, określone na 500 000 zł. rocznie, umożliwiły zaciągnięcie pożyczki, amortyzowanej z wpływów tego funduszu. Po wybudowaniu pierwszych dwóch pawilonów 3 piętrowych, teren, przyznany kolonji, uległ okrojeniu i chcąc pomieścić choćby 3 000 studentów, należało wyrzec się myśli o zabudowaniu luźnem, czego wynikiem było zaprojektowanie przez arch. K. Tołłoczko pawilonu głównego o 9-ciu kondygn. Obok mieszkań w gmachu głównym znalazły się pomieszczenia o charakterze ogólnym: sportowym i kulturalnym. Budowę bocznych pawilonów ukończono w r. 1925, zaś gmachu głównego w 1930 r.

Na tem narazie zakończono pierwszą fazę budowy kolonji akademickiej. W obecnym stanie kolonja daje pomieszczenie dla 1 700 mieszkańców. Budowa dalszych 3-ch pawilonów pozostawiona jest jako rezerwa na przyszłość. Pomiędzy pawilonami znajdują się boiska sportowe i zieleńce.

Pawilony boczne, jako niższe, są wykonane zasadniczo z muru (tylko stropy żelbetowe), zaś gmach główny na szkieletcie żelbetowym, z wypełnieniami z cegły.

Dla obsłużenia mieszkańców kolonji funkcjonują następujące zakłady: kuchnia na 2 500 osób, świetnie urządzona i prosperująca pralnia mechaniczna, obsługująca potrzeby wszystkich mieszkańców w kolonji, zakład kąpielowy, połączony z pływalnią sportową (obsługujący oprócz mieszkańców domu towarzystwa sportowe i gości).

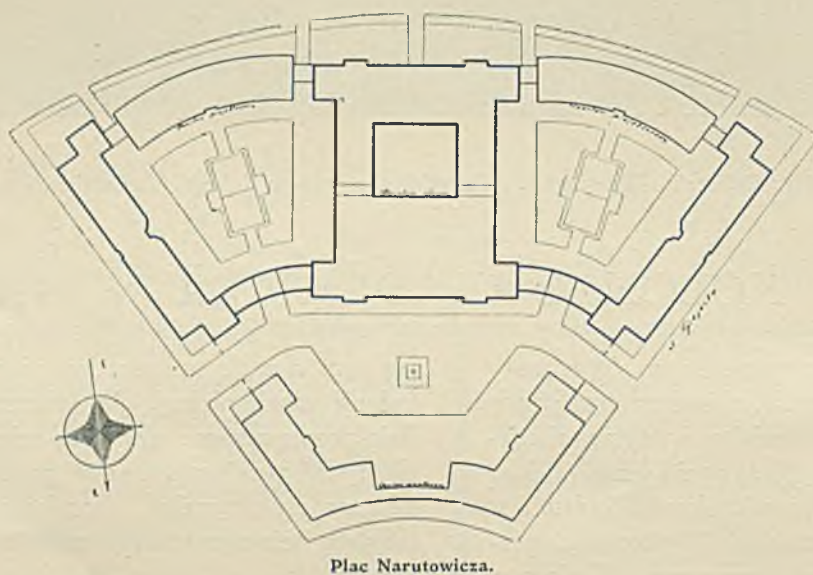
O wielkości tych urządzeń może świadczyć choćby to, że siła elektryczna, użyta do motorów pralnianych, kuchennych, wodnych, wentylacji i wind, równa się zużyciu prądu przez sporą fabrykę. Pralnia, zaopatrzona we wszystkie nowoczesne maszyny, jest wielkim zakładem mechanicznym.

Sala gimnastyczna jest zarazem centrum wychowania fizycznego akademików. Sala reprezentacyjna służy na zjazdy, odczyty i wykłady. Bardzo udatnie

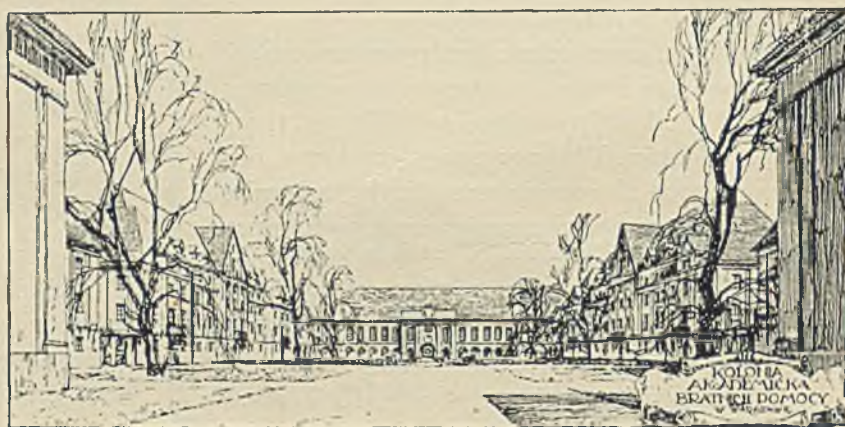
Widok kolonji z wieży kościoła św. Jakóba.

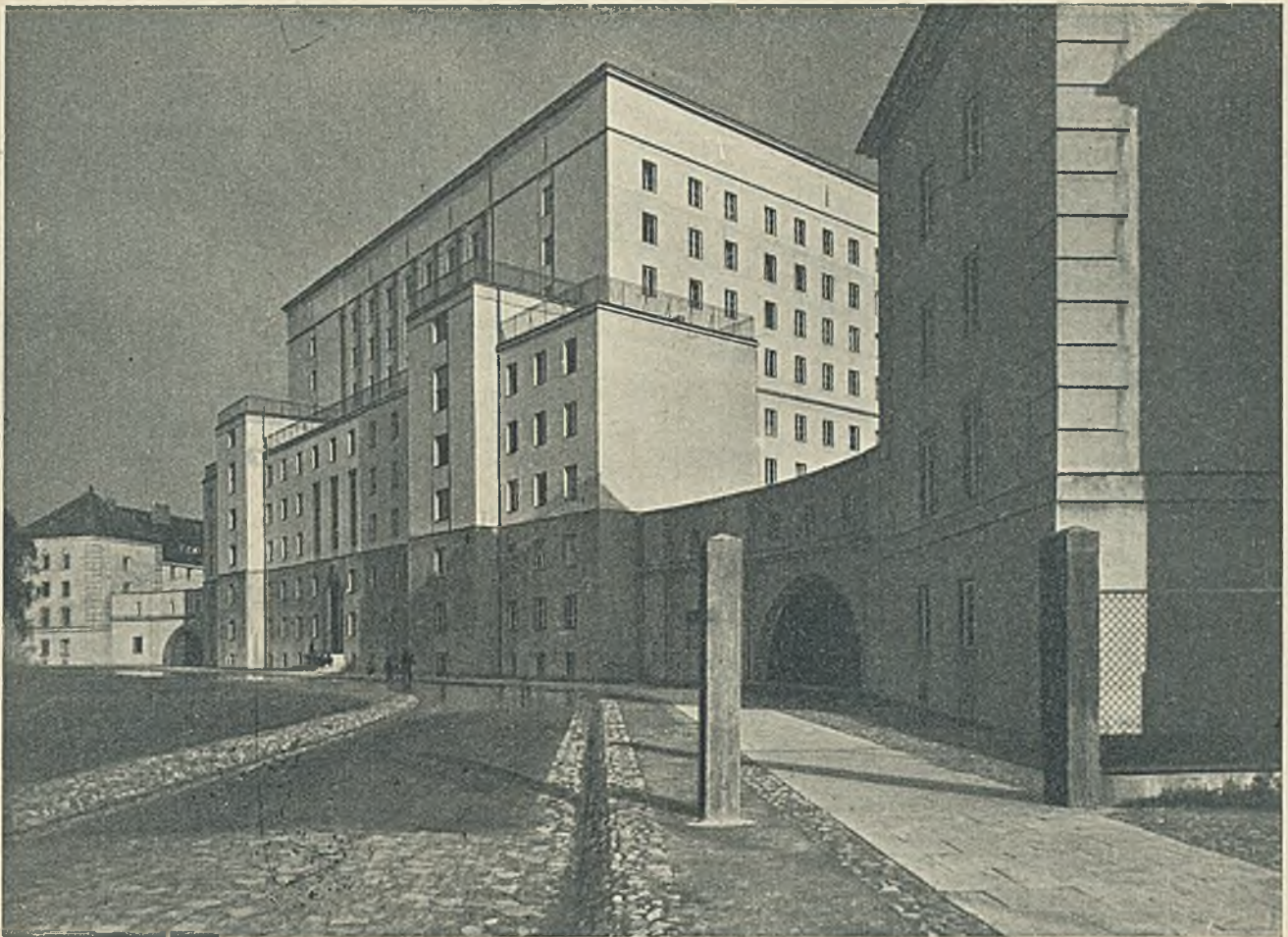
Plan sytuacyjny kolonji. Kreska tłusta – budowle wzniesione. 1:2400.

Pierwotny projekt założenia kolonji z r. 1922.

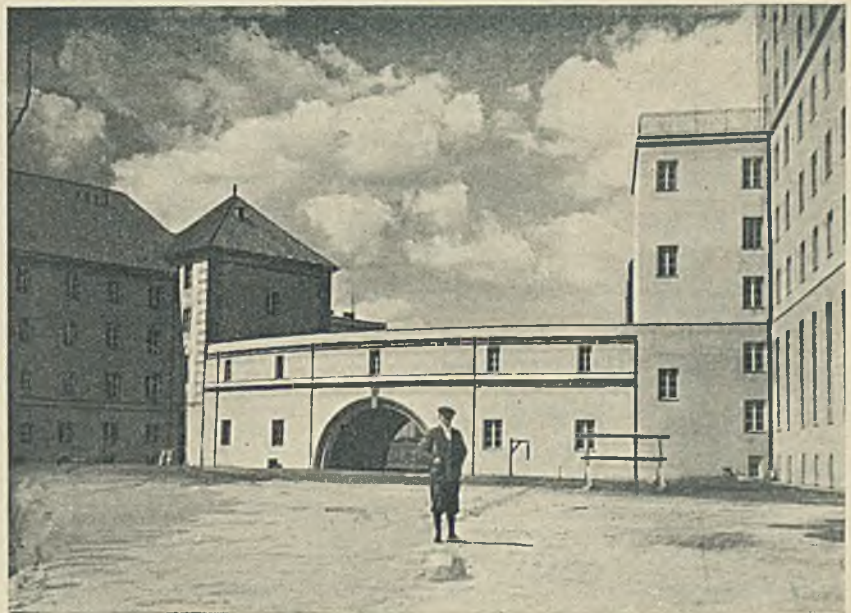
2–4. Arch. Kazimierz Tolłoczko (Warszawa). Kolonja Akademicka w Warszawie.

Widok kolonji od placu Narutowicza.

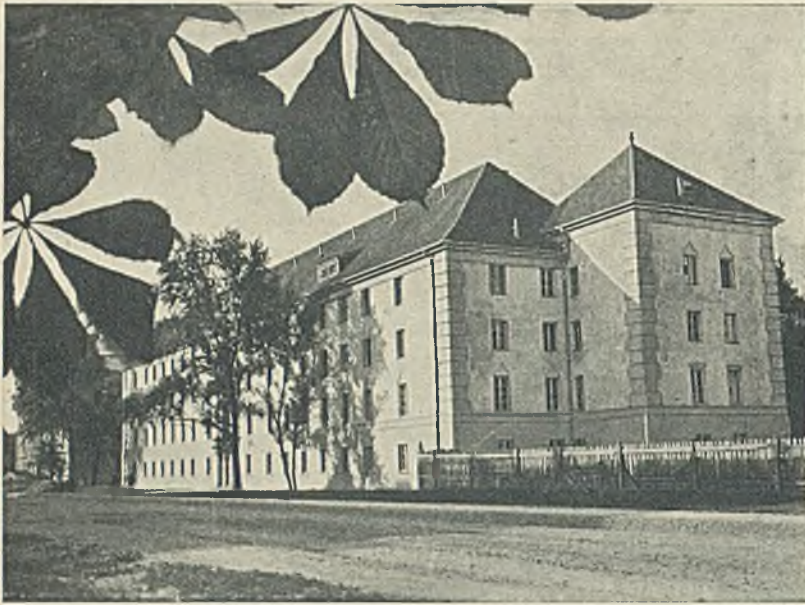
Fot. Photoplat.

Wyprawy „TERRAZYT“ dostarczyła f-ma „Terrazyt“ (Warszawa). Conco — izolacja dachów, łazienek i pływalni — dostarczyła f-ma „Stankiewicz i Nowak, inż.“ (Warszawa). Krycie dachów i tarasów „Trocalem“ wyk. f-ma „Felzytyn i Trocal“ (W-wa).

Podwórze wewnętrzne (obecnie z urządzonymi placami tenisowymi).

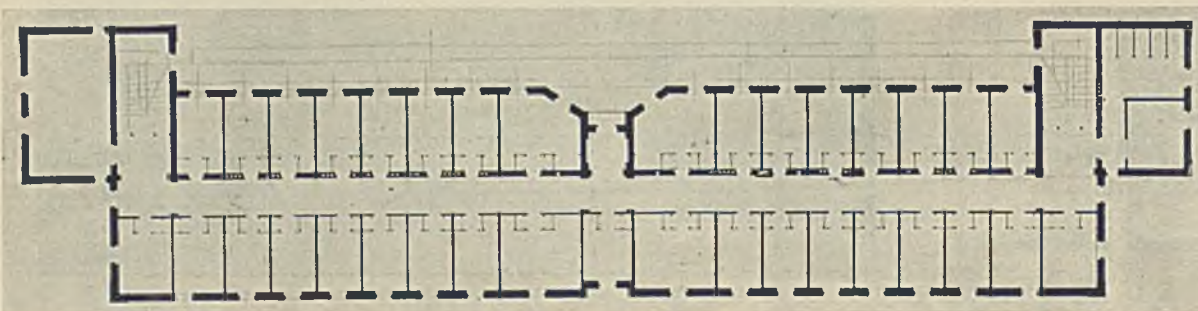
5-6. Arch. Kazimierz Tołłoczko (Warszawa). Kolonja Akademicka w Warszawie.

Pawilon boczny Kolonji Akademickiej
od ul. Uniwersyteckiej.

Widok pawilonu bocznego od strony dziedzińca.

Rzut typowego piętra
pawilonu bocznego.

7-9. Arch. Kazimierz Tołłoczko (Warszawa). Pawilon boczny Kolonji Akademickiej w Warszawie.

Zabijanie żelbetowych pali Sterna.

Zakładanie ław.

Budowa szkieletu.

Z prawej strony widzimy ukończony w r. 1925 jeden z pawilonów bocznych.

Fragmety z budowy.

10—13. Fazy budowy Gmachu Głównego Kolonji Akademickiej w Warszawie.

wypadło otynkowanie ścian sali reprezentacyjnej terrazytem, którego matowa i spokojna powierzchnia niemało się przyczyniła do uszlachetnienia charakteru wnętrza sali. Prócz tego w gmachu głównym na I-em piętrze znalazły pomieszczenie biura całego szeregu stowarzyszeń akademickich.

Pokoje mieszkalne ustalono 3 typów, przy następującym wyliczeniu: pokój 1-osobowy — 9 m² podłogi, pokoje 2-osobowe — 12 m² podłogi, pokoje zbiorowe przy zasadzie po 5 m² podłogi na osobę, z podziałami na boksy indywidualne, z których każdy mieści tylko łóżko, szafę ścienną, szafę na książki i stolik nocny, zaś stół do nauki wspólnej umieszczony na środku pokoju. Każdy pokój obejmuje oprócz powierzchni mieszkalnej przedpokoik z szafą ścienną i schowkiem na walizki, oraz umywalnię i wodę bieżącą.

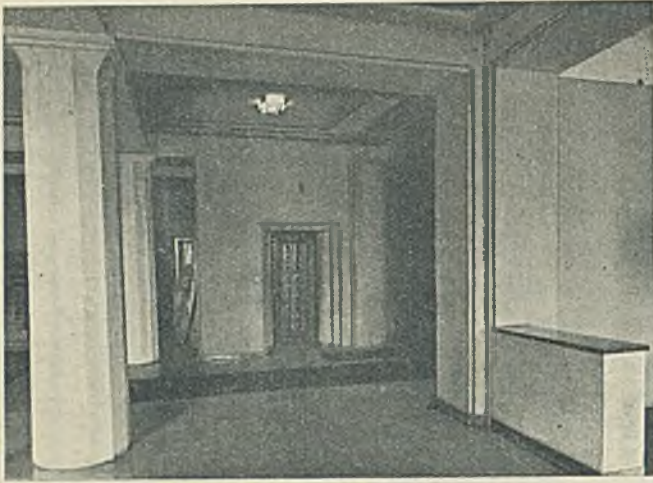
Przy pokryciu gmachu głównego dachem płaskim, wykonano znaczną ilość tarasów (ok. 2 500 m²), służących dla kąpeli słonecznych i odpoczynku.

Opis głównego pawilonu akademickiego.

Pawilon gł. jest budynkiem o 3 592,50 m² powierzchni zabudowanej, składającym się z suterenu, parteru oraz 8 pięter i tarasu, obejmuje 13 475,50 m³ podziemi i 88 370 m² budynku ponad suterenami, razem 101 845,50 m³ przestrzeni obmurowanej. Konstrukcja budynku: szkielet żelbetowy, wypełniony pustą cegłą. Pokrycie tarasu żelbetowe, kryte „Trocułem”.

Komunikacja pionowa, 6 klatek schodowych, z których 4 sięgają 4 piętra włącznie, a 2 dochodzą do samego strychu; prócz schodów przewidziano 8 wind, skupionych w dwóch grupach po 4. W każdej grupie 2 windy normalne, 1 pośpieszna zatrzymująca się od 4 piętra i 1 służbowa.

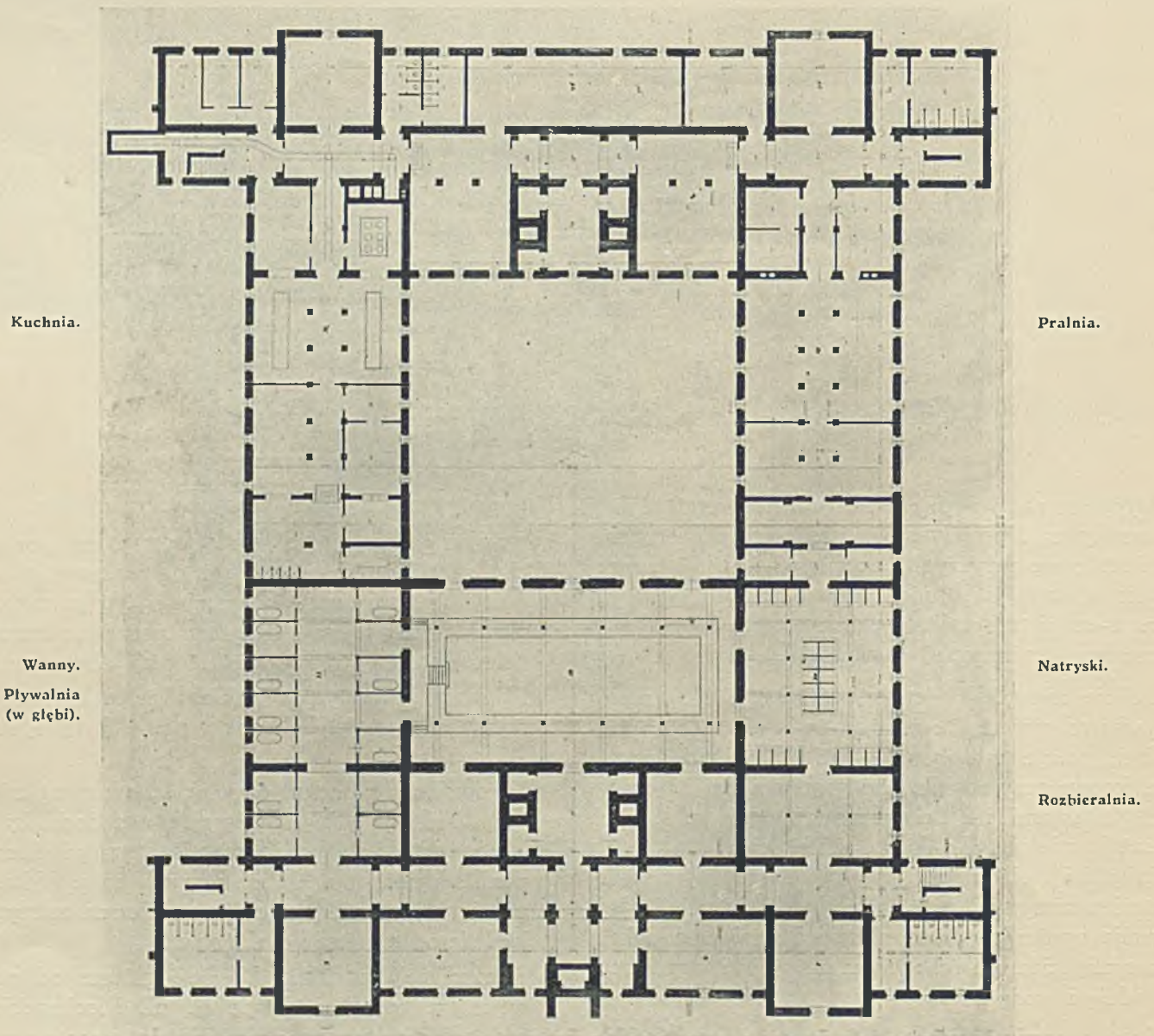
Komunikacja pozioma. Wejście główne od placu wewnątrz kolonji i drugie od ul. Mochnackiego, oraz 2 boczne z bram, prócz tego dostępy z zewnątrz do kuchni, pralni i kotłowni. Korytarz wewn. szerokości 2,50 z dostępem światła bezpośrednim.

Fragment hallu.

Instalacje elektryczne światła, siły, telefonów, zegarów, sygnalizacji i odgromników wyk. f-ma „Kühn i S-ka” (Warszawa). Świeczniki i wszystkie oprawy oświetleniowe oraz 1000 lamp stalowych do poszczególnych pokoi wyk. f-ma „A. Marciniak” s. a. (Warszawa).

Kotłownia.

Kuchnia.

Pralnia.

Wanny.
Pływalnia
(w głębi).

Natryski.

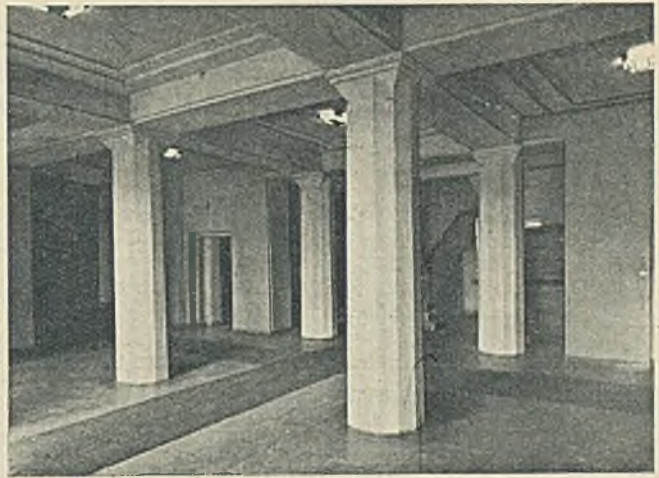
Rozbieralnia.

Fryzjernia. Sala A. Z. S.

Sala.

14--15. Arch. Kazimierz Tołłoczko (Warszawa). Rzut podziemi Gł. Gmachu Kolonji Akademickiej w Warszawie. 1:500.

Fragment hallu

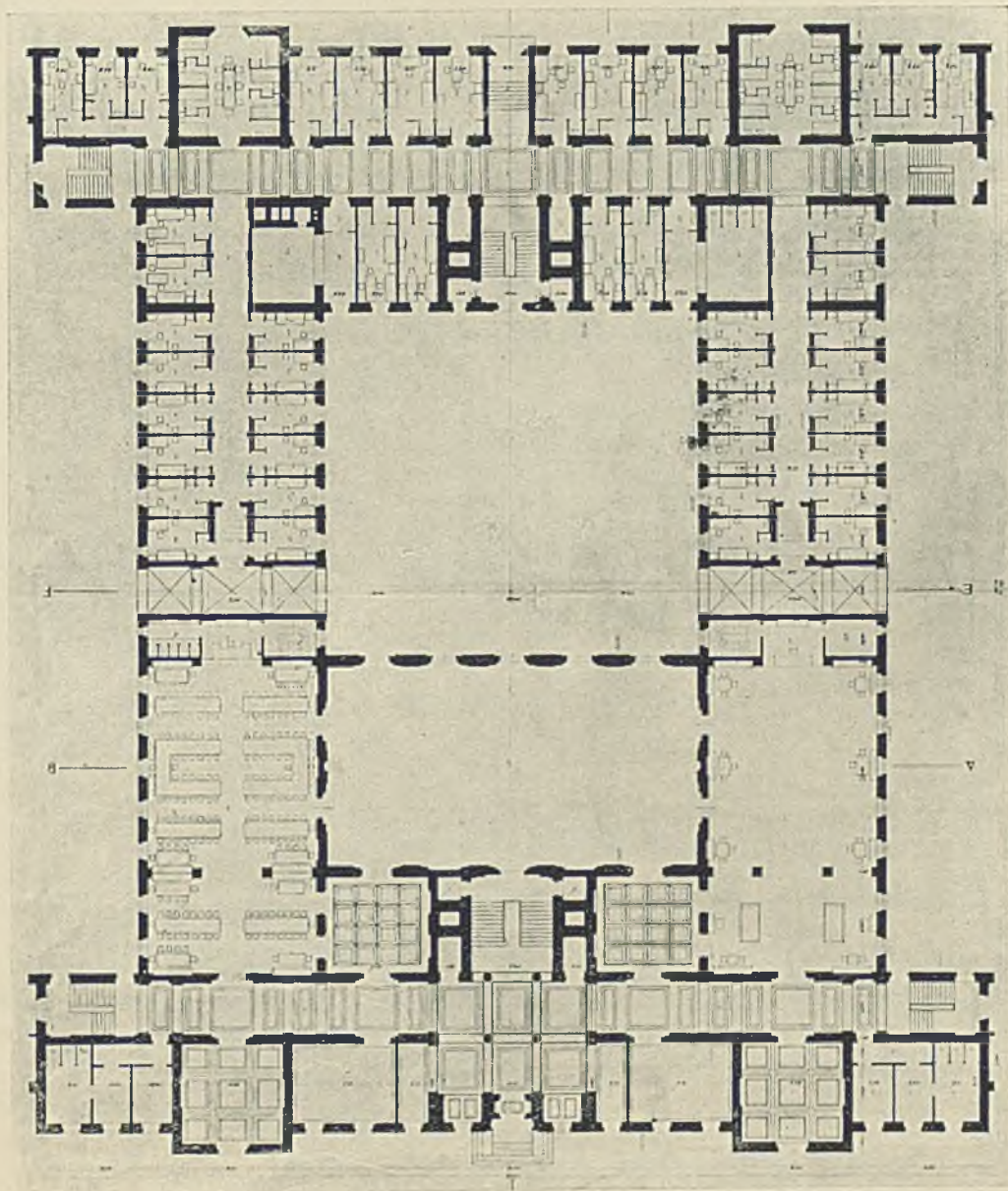

Pokoje
mieszkalne.

Pokoje
mieszkalne.

Jadalnia
Sala repre-
zentacyjna
(w głębi).

Sala klubowa.

Rzut parteru
1:500.

Instalacje.

1. Centralne ogrzewanie wodne.
2. Kanalizacja z doprowadzeniem wody zimnej do każdego pokoju, oprócz tego na każdym piętrze dwie grupy po 4 natryski i umywalki z wodą gorącą i zimną.
3. Wentylacja: wszystkie sale, korytarze, oraz większość pokoi mieszkalnych objęta jest systemem wentylacji wyciągowej, zapomocą grupy wentylatorów elektrycznych, umieszczonych na poddaszu.
4. Każde piętro posiada odkurzacz oraz urządzenie hermetyczne do usuwania śmieci.
5. Gaz w pokoju służbowym na każdym piętrze.
6. Instalacja elektryczna do światła i siły.
7. Kuchnia na gazie obliczona na maksymalne ob-

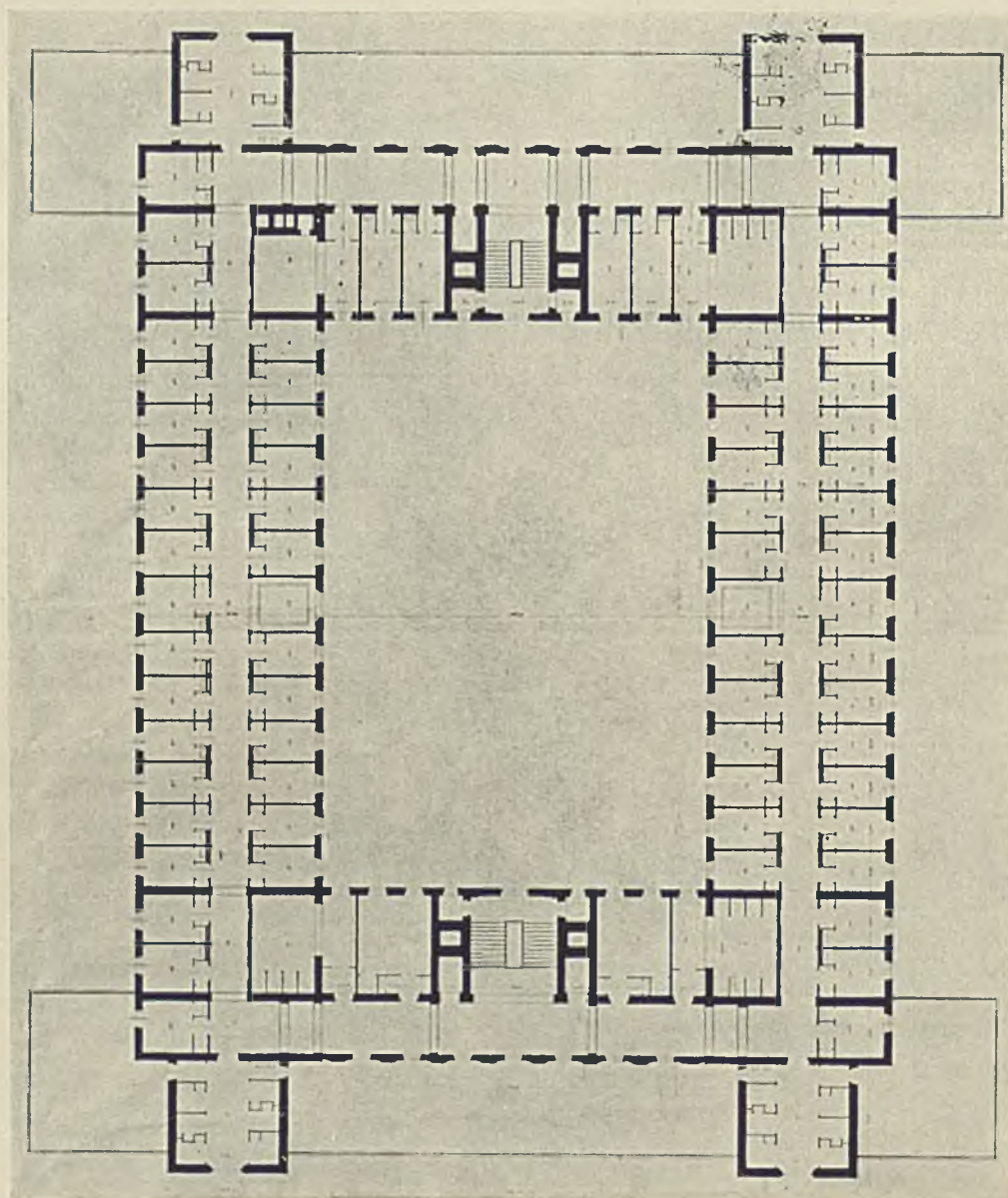
ciążenie 2 500 stolowników z urządzeniami mechanicznymi.

8. Pralnia Centralna instalowana na gazie i popęd elektryczny.

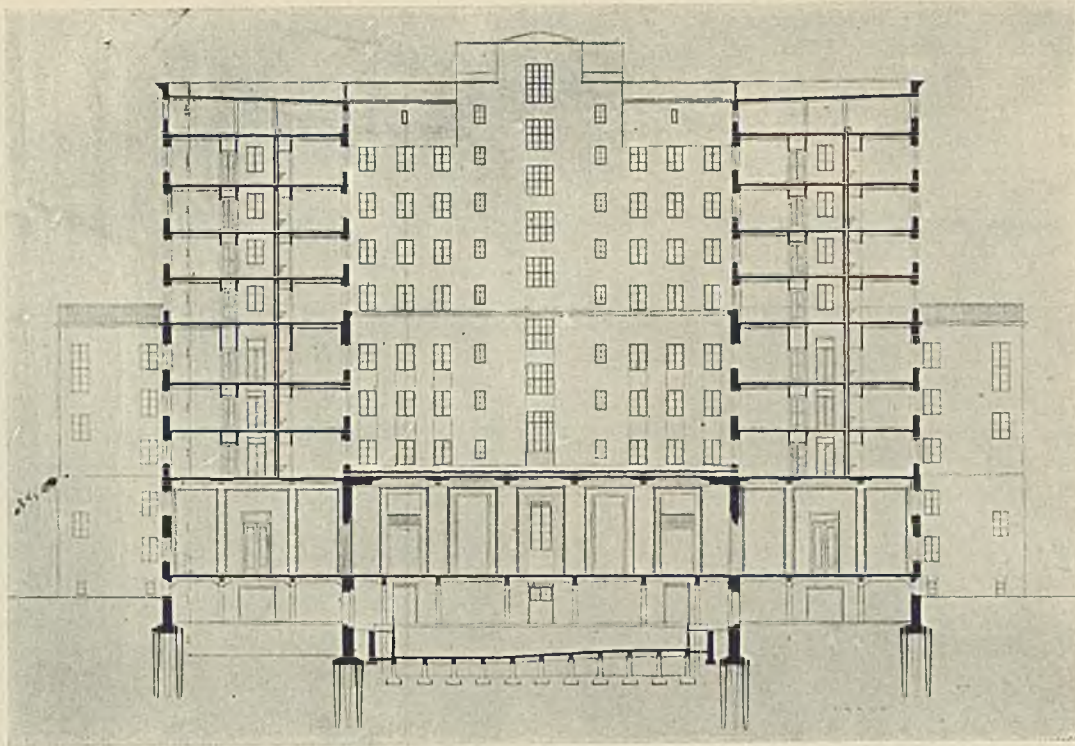
9. Zakład kąpielowy o 26 natryskach i 12 wannach z basenem do pływania 20×6 mtr.

Ogółem budynek obejmuje:

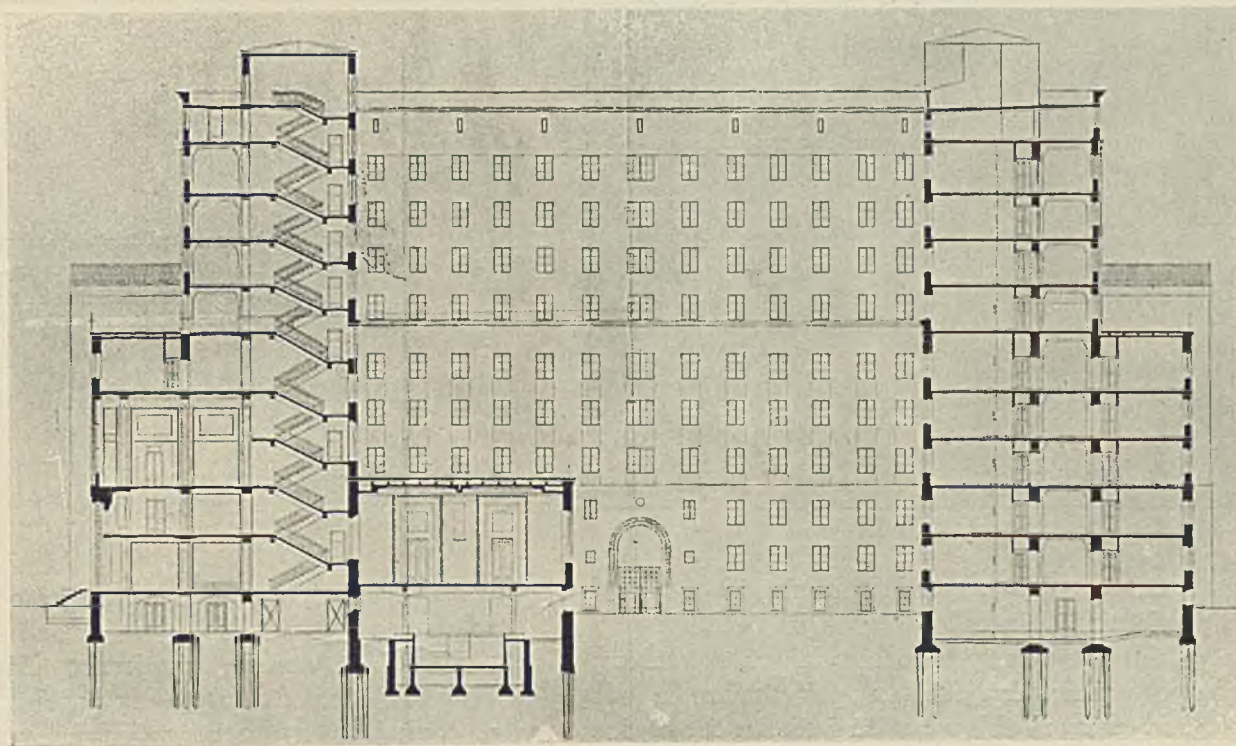
1. 420 pokoi jednoosobowych, każdy przeciętnie o powierzchni $9,10 \text{ m}^2$ wraz z umywalką, przedpokojem i szafą ścienną $11,95 \text{ m}^2$, zaś powietrza $37,50 \text{ m}^3$.
2. 205 pokoi dwuosobowych, każdy przeciętnie o pow. $14,50 \text{ m}^2$ z przedpokojem, szafką i umywalką $17,90 \text{ m}^2$, czyli na osobę $8,95 \text{ m}^2$, powietrza $28,20 \text{ m}^3$.
3. 34 pokoi kilkusobowych na 178 osób tak, że

18. Arch. Kazimierz Tołłoczko (W-wa). Rzut typowego piętra mieszkalnego Główn. Gm. Kolonji Ak. w Warszawie. 1:500.

Przekrój poprzeczny (przez pływalnię)

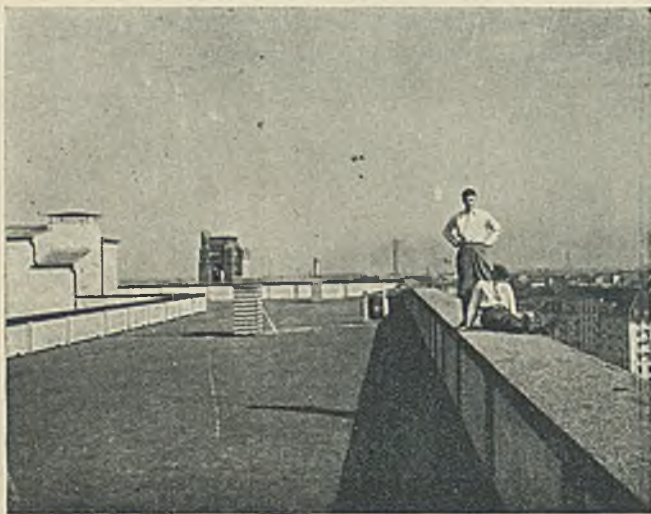
Przekrój podłużny.

19—20. Arch. Kazimierz Tołłoczko (Warszawa). Przekroje Głównego Gmachu Kolonji Akademickiej w Warszawie. 1:500.

Taras na IV-em piętrze.

Taras główny.

Taras izolowany „Trocalem“, dostarczonym przez firmę „Felzytyn i Trocal“ (Warszawa). Conco—izolacja dachowa—dostarczyła f-ma „Stankiewicz i Nowak“ (Warszawa).

na każdą osobę przypada przeciętnie $6,85 \text{ m}^2$,
a powietrza $21,60 \text{ m}^3$.

4. Zakład kąpielowy z rozbieralniami, salami wypoczynkowymi, fryzjernią i połączeniem z salą gimnastyczną, 16 ubikacyj różnej wielkości o ogólnej pow. $1,230 \text{ m}^2$.

5. Kuchnia z kredensami, spiżarniami, ubikacje pomocnicze i t. p. 15 ubikacyj, ogólna pow. $467,50 \text{ m}^2$.

6. Pralnia, suszarnia, prasownia, skład bielizny i t. p. 10 pokoi, pow. 352 m^2 .

7. Kotłownia, składy opału, warsztaty i t. p.

9 pokoi 429 m^2 oraz silos na węgiel o pojemności 800 m^3 .

8. Westibul, szatnie, portjernia, Zarząd domu i restauracje, część służby — 15 pokoi 471 m^2 .

9. Sala jadalna o 2 kondygnacjach 320 m^2 .

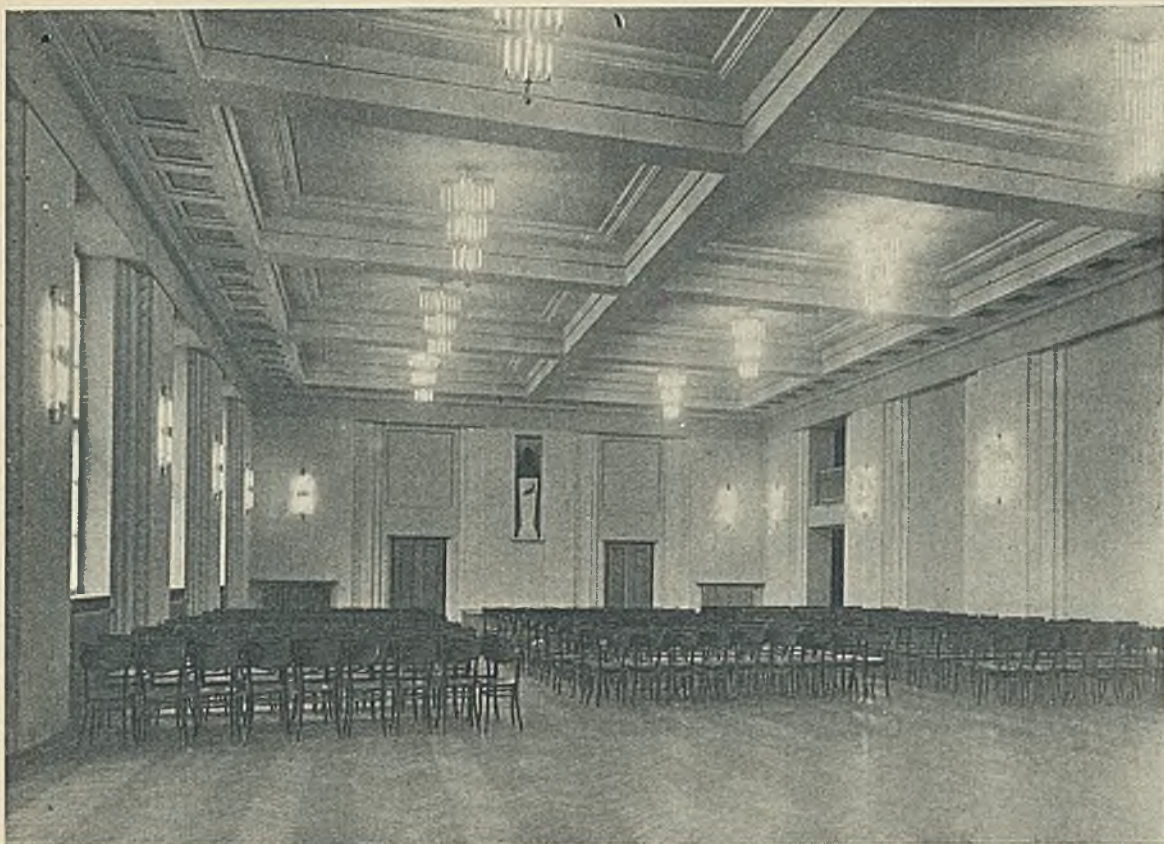
10. Sala gimnastyczna o 2 kondygnacjach 355 m^2 .

11. Sala klubowa o 2 kondygnacjach 320 m^2 .

12. Biura Zarządu C. A. B. P. instyt. pokr. około 400 m^2 .

13. Sala muzyki, biblioteka — hall około 300 m^2 .

Prócz pawilonu głównego kolonja obejmuje 2 pa-

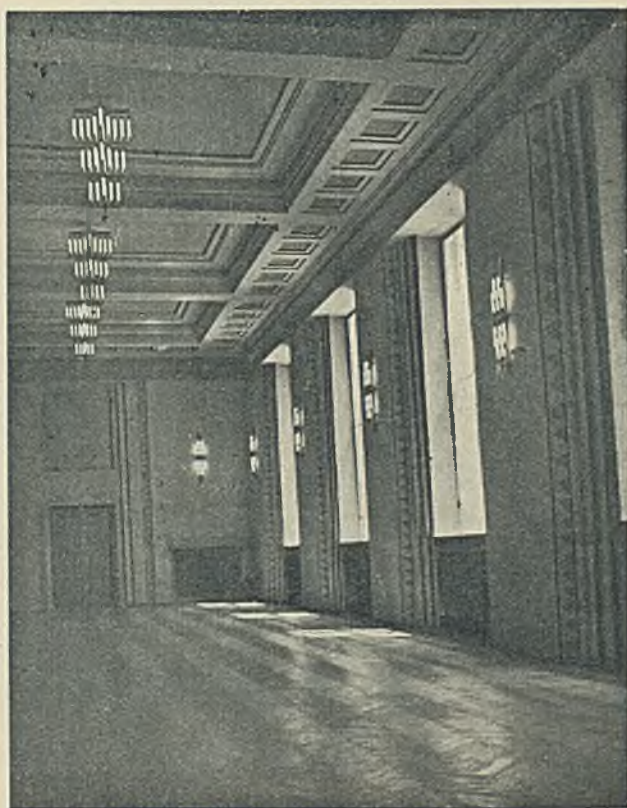
23—24. Arch. Kazimierz Tolłoczko (Warszawa). Sala reprezentacyjna Gmachu Głównego Kolonji Akademickiej w Warszawie. Biust prez. Jabłońskiego wyk. art.-rzeźb. Lubelski.

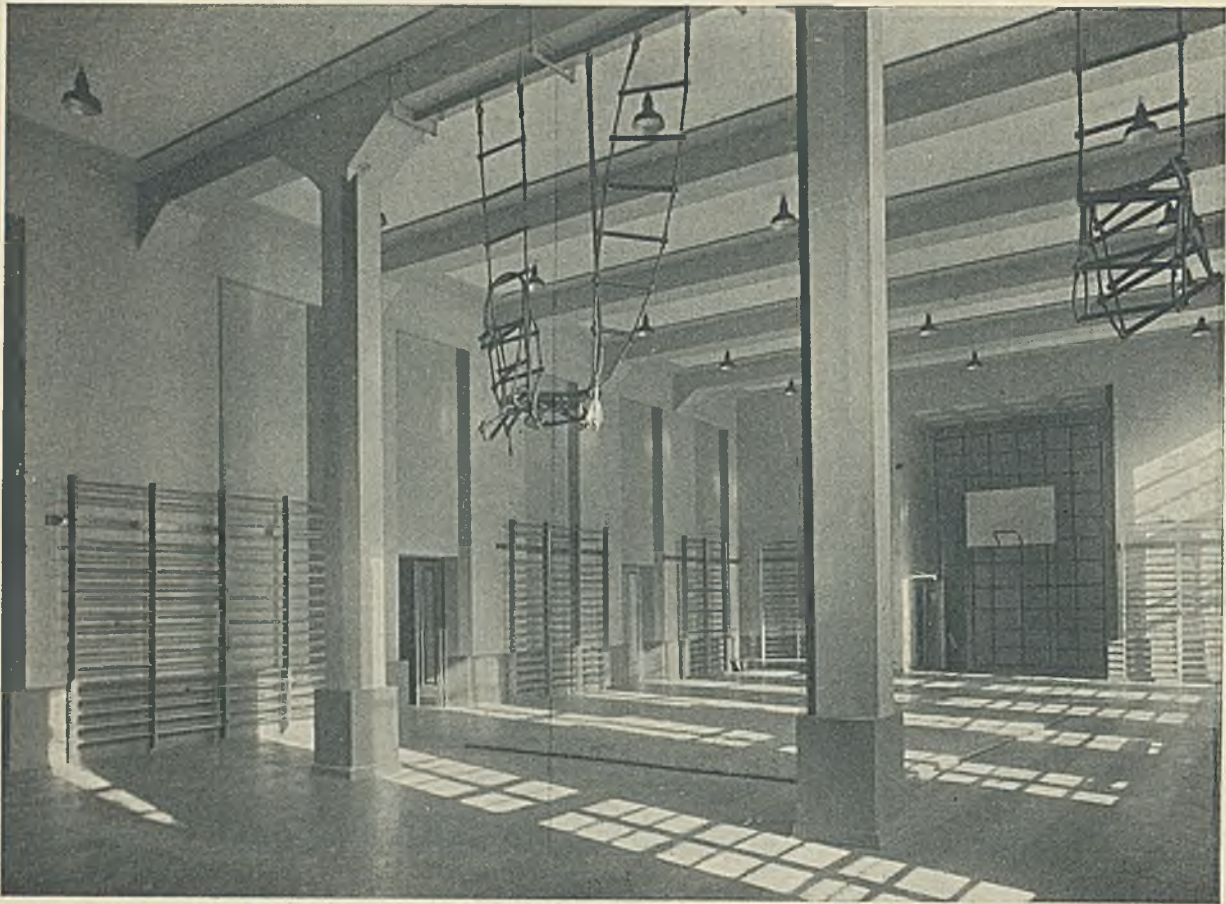
„TERRAZYT” do wyprawy ścian dostarczyła f-ma „Terrazyt” w Warszawie. Instalacje elektryczne wykonała firma „E. Kühn i S-ka” (Warszawa). Świeczniki wykonała firma „A. Marciniak” (Warszawa). Jastrych skalodrzewny pod parkiety w salach reprezentacyjnych i posadzki ksyololitowe wykonała firma „Edmund Szmidt” (Warszawa). Prace malarskie wewnątrz wykonała firma „M. Stalski” (Warszawa).

wilony boczne, dawniej wybudowane, o przeznaczeniu ściśle mieszkalnem — każdy obliczony na 300 osób. Budowę kolonji rozpoczęto w 1924 r., ukończono w 1930. Pawilon główny rozpoczęto w r. 1926. Koszt 1 m³ 69 zł.

Konstrukcję żelbetową obliczał prof. dr. Stefan Bryła, instalacje wodne i ogrzewnicze projektował inż. E. Stankiewicz, instalacje elektryczne inż. Straszewicz.

S. W.

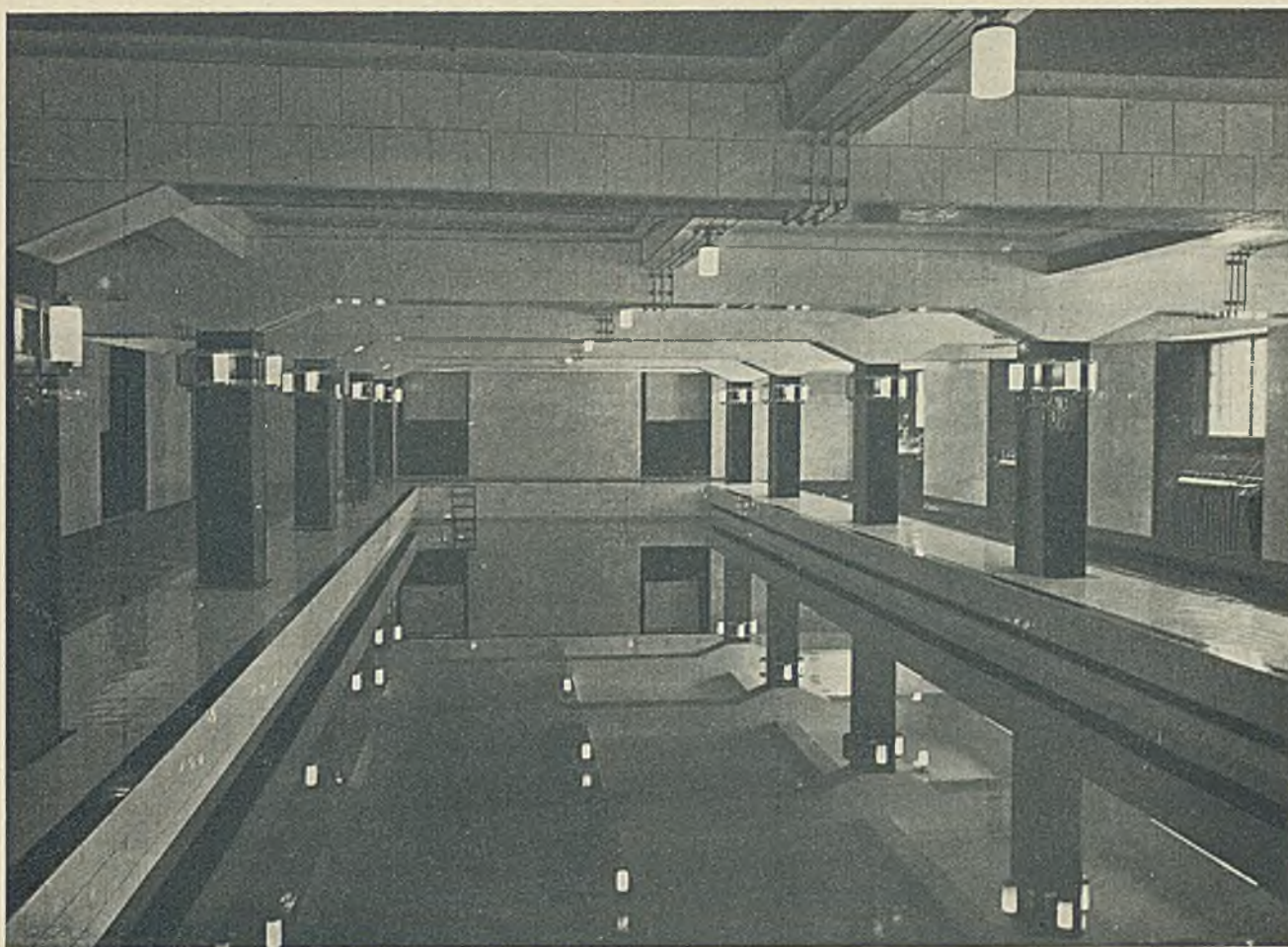
Sala gimnastyczna (klubowa).
Photoplat.

Prace malarskie wewnątrz wyk. firma „M. Stalski” (Warszawa).

Natryski przy pływalni.

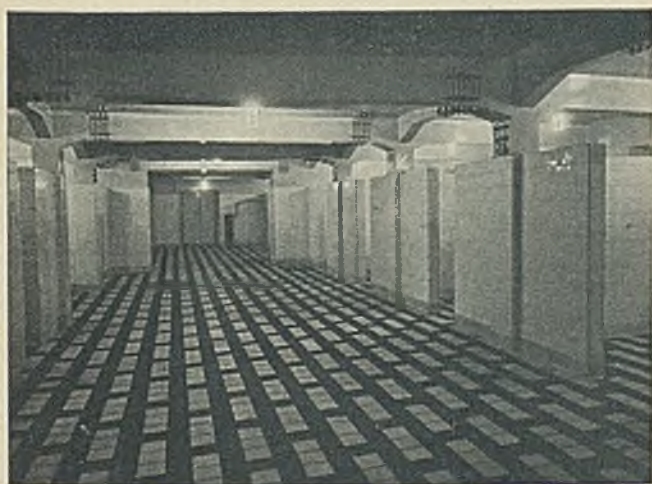
25—26. Kazimierz Tolłoczko (Warszawa). Gmach Główny Kolonji Akademickiej w Warszawie.

Fot. Photoplat.

Pływalnia.

Płytki kamionkowe podłogowe i ścienne glazurowane dostarczyła firma „Dziewulski i Lange“ s. a. (Warszawa). Conco — izolacja basenu pływackiego i łazienek wykonała firma „Stankiewicz i Nowak, inż.-arch.“ w Warszawie. Instalacje elektryczne wykonała firma „E. Kühn i S-ka“ (Warszawa). Oprawy oświetleniowe wykonała firma „A. Marciniak“ s. a. (Warszawa). Wyprawę „Terrazyt“ wyk. f-ma „Terrazyt“ w Warszawie. Opale i marbryty wyrobu krajowego Belg. Sp. Akc. T-wo Połudn. Ros. Hut Lustrzanych w Radomiu (Warszawa).

Sala wanień.

Fragment pływalni.

27—29. Arch. Kazimierz Tolłoczko (Warszawa). Gmach Główny Kolonji Akademickiej w Warszawie.

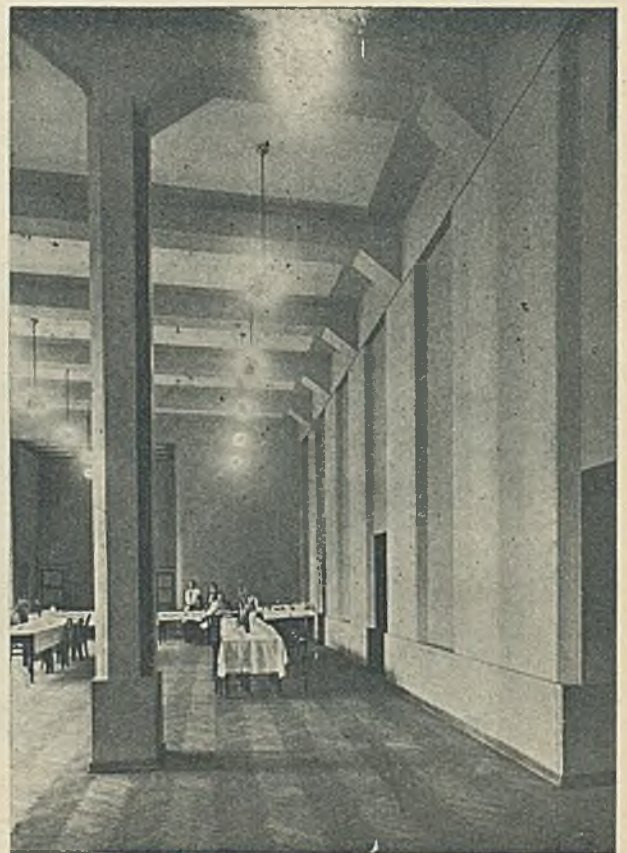
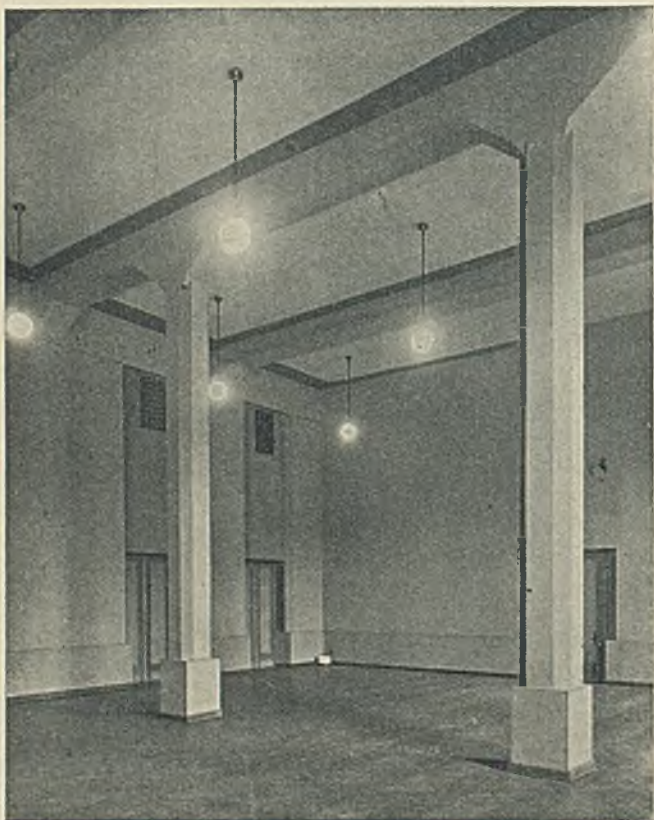
30—32. Arch. Kazimierz Tolłoczko (Warszawa). Gmach
Główny Kolonji Akademickiej w Warszawie.

Jastrych skalodrzewny pod parkiety wykonała f. ma „Edmund
Szmidt” Warszawa. Prace malarskie wyk. f. „M. Stalski”
Warszawa.

Czytelnia na II iem piętrze.

Fot. Photoplat.

Jadalnia na parterze.

BUDOWNICTWO I URBANISTYKA W Z. S. R. R.

Wzmózione zainteresowanie losami naszego sąsiada wschodniego pobudziło mnie do napisania niniejszego szkicu.

Szereg artykułów, umieszczonych w prasie polskiej, a w szczególności opublikowane wrażenia z wycieczki przemysłowców, oświetliły ogólny rozwój gospodarczy Z.S.R.R. oraz rozwój jej przemysłu. Pragnę obecnie dorzucić garstkę wiadomości, dotyczących działalności w dziedzinie budownictwa i urbanistyki, a w szczególności uważam za pożyteczne zobrazować usiłowania w sprawie potania budownictwa mieszkaniowego. Niestety, dysponuję zbyt skąpym materiałem. Ograniczam się przeto do zobrazowania jedynie najbardziej, moim zdaniem, interesujących zagadnień i prób ich rozwiązania. Podkreślam, iż mogę popęlnić szereg nieścisłości, gdyż zmuszony jestem do oparcia swych wywodów na fragmentarycznych, nieraz nawet może nieco sprzecznych ze sobą danych, zaczerpniętych z szeregu czasopism rosyjskich („Sowriemiennaja Architektura”, „Stroitelstwo Moskwy” i t. p.).

Pragnę podać swoje szkice w następującym porządku:

- I. Ogólne tło rozwoju budownictwa w Z. S. R. R.: 1. Stanowisko socjalne architektów i inżynierów, oraz charakter ich działalności. 2. Przebieg ugrupowań architektonicznych. 3. Ogólna charakterystyka ideologii architektów Rosji dzisiejszej.
 - II. Urbanistyka w Z. S. R. R.: 1. Zagadnienie dezurbanizacji, rozmieszczenia produkcji i ludności — Dyskusja pomiędzy le Corbusier'em a Ginzburgiem. 2. Region Moskwy. 3. Ośrodki przemysłowe i agro-miasta.
 - III. Budownictwo w Z. S. R. R.: 1. Budownictwo mieszkalne. 2. Racjonalizacja projektów. 3. Racjonalizacja budowy.
- Działy I i II stanowiły temat referatu, wygłoszonego przeze mnie dn. 22.V 1931 r. w Tow. Urbanistów polskich.

L. T.

I. Stanowisko socjalne architektów i inżynierów, oraz charakter ich działalności.

Ideologia i stanowisko socjalne inżynierów i architektów w Rosji uległy po rewolucji gruntownemu przeobrażeniu. Architekt wolno-praktykujący, posiadający własną pracownię, jest naogół rzadkością. Architekci stają się niemal wyłącznie pracownikami różnych urzędów i organizacji, poświęconych projektowaniu lub wznoszeniu budowli. Powierzenie wykonania niektórych większych projektów w charakterze zamówienia, danego „asom” architektury sowieckiej (jak profesorowie Szczuko, Ginzburg i inni), wywołuje silne sprzeciw ze strony różnych organizacji architektonicznych pod hasłem „precz z chałupnictwem architektów”. Pogląd ten znajduje potwierdzenie w okólnikach i uchwałach odnośnych władz.

Bardziej znani architekci ograniczają się do stanowisk „kierowników biur projektów” lub „głównych architektów”. Niemało oliwy do ognia dołało smutne doświadczenie z powierzeniem prof. Ginzburgowi obstalunku na projekt gmachu zarządu kolei Turkiestańsko-Syberyjskiej w Alma — Ate, a następnie wstrzymaniem tej budowy po zabetonowaniu konstrukcyj żelbetowych i stwierdzeniu, iż zostały one wadliwie zaprojektowane i obliczone.

Niektóre większe biura projektów zatrudniają ponad 600 pracowników i opracowują w ciągu roku projekty budowlane na sumę ponad 150 000 000 rubli („Mosprojekt”).

Jednakże władze i architekci sowieccy rozumieją, iż system wykonywania projektów przez urzędy grozi często wszelkimi ujemnymi stronami biurokratycznego ujęcia pracy, jak powolność, brak określonej odpowiedzialności, wreszcie trudność w wydobywaniu jednolitości kompozycji i jej opracowania.

Szereg artykułów w prasie fachowej poświęca się zagadnieniom racjonalizacji pracy w biurach projektów. Wielce interesujący temat powyższy rozwinę w przyszłości.

Doświadczenia ubiegłych lat w rozwoju ruchu budowlanego w Rosji Sowieckiej umożliwiły ustalenie przybliżonych norm zapotrzebowania ilości personelu technicznego i zatrudnionych robotników, w stosunku do wysokości kapitału, przeznaczzonego na budownictwo. Otóż obliczono, że na milion rubli, „przebudowanych” w ciągu roku (wartość rubla w dziedzinie budownictwa odpowiada w przybliżeniu naszym 2 złotym, gdyż na przykład 1 m³ muru z cegły kalkuluje się ± 30 rubli, 1 m³ trzypiętrowego bud. mieszkalnego ± 25 rb.), przeciętnie winno wypaść 4 inżynierów budownictwa i 6 techników.

Do inżynierów budownictwa zalicza się wszelkie kategorie fachowców o wyższym poziomie wykształcenia, a więc architektów, inż. konstrukcyj metalowych, inż. żelazobetonów, inż. urządzeń sanitarnych, inż. elektryków, inż. ruchu na budowie (kierowników robót), inż. mechaników i t. p.

Ogólne zapotrzebowanie na pracowników budowlanych na terenie Z. S. R. R. przewidywano jak następuje; przyczem tablica obejmuje całokształt budownictwa w dziedzinie przemysłu, komunikacji, użytecznej i mieszkań.

Rok	Kapitał, wkładany w budownictwo	Zapotrzebowanie		
		Inżynier.	Techn.	Robotn.
1930	5 miliardów rubli	20.000	30.000	1.000.000
1931	8,5 „ „	37.000	51.000	1.700.000
1932	14,0 „ „	56.000	84.000	2.800.000
1933	19,0 „ „	80.000	120.000	3.800.000

Powyzsza tabela wykazuje, iż dla całkowitego pokrycia zapotrzebowania winno rocznie kończyć wyższe uczelnie ± 18 000 inżynierów, oraz średnie „technikumy” ± 25 000 techników, t. j. iż roczna „produkcja” młodych inżynierów i techników winna być zwiększona prawie 15-krotnie (w stosunku do ilości absolwentów w 1929 r.).

Rzeczywistość daleko odbiega od powyższych teoretycznych obliczeń, tak, iż odczuwany jest niezmiernie dotkliwy brak fachowego personelu technicznego.

Całkowite pokrycie zapotrzebowania przewidziane jest na 1937 — 38 rok. Jako tymczasowe środki zaradcze, zastosowano: maksymalne wyzyskanie istniejących uczelni, uruchomienie nowych 10 uczelni typu wyższego (podniesienie ogólnej ilości studentów do 74 000) oraz 16 uczelni typu średniego (podniesienie ilości słuchaczy do 45 000), wreszcie wprowadzenie dokształcania pracowników na samej budowie. Czas nauczania wynosi teoretycznie w wyższych zakładach naukowych — 3 ½ roku, w średnich — 2 ½ roku.

Dominujący w Rosji przedrewolucyjnej politechniczny typ wykształcenia ustępuje miejsca wąskiej specjalizacji, realizowanej przez odrębne wydziały różnych wyższych uczelni.

Program przewiduje t. zw. „fakultety”, poświęcone kształceniu następujących specjalistów:

- I. 1). Architekt budownictwa przemysłowego,
- 2). „ „ mieszkalnego i użyt.-publicznej,
- 3). „ „ wiejskiego,
- 4). „ urbanistyki.
- II. 1). Inżynier konstrukcyj budowlanych,
- 2). „ ruchu na budowie (kier. robót),
- 3). „ sanitarny.

Zapotrzebowanie na architektów zostało obliczone przez t. zw. „Komisję Rozenholca” i wynosi:

	1930 r.	1931 r.	1932 r.	1933 r.
1). Architekci bud. przemysł.	169	228	287	346
2). „ „ mieszk. i użyt. publicznej	800	1125	1575	2110
3). Architekci bud. wiejskiego	368	539	784	1052
4). „ „ urbaniści	153	218	318	462
Razem	1490	2110	2904	3970

Tablica powyższa wykazuje, iż w roku 1933 winien Z. S. R. R. posiadać około 4000 praktykujących architektów.

Przypuszczalny deficyt określa się cyfrą 1800 architektów, gdyż w roku 1930 ewidencja wykazywała zaledwie 600 architektów — projektodawców, która to liczba powiększy się o 1600 absolwentów za okres 1930 — 33 rok.

Niewielkie stosunkowo zapotrzebowanie na architektów w porównaniu z innymi kategorjami specjalistów tłumaczy się przewagą budownictwa przemysłowego w okresie piatiletki (w okresie 1929—1931 roku bud. przemysłowe pochłonęło 8 mlrd., bud. mieszkalne 3,5 mlrd. rubli), oraz daleko posuniętą oszczędnością w użyciu sił architektonicznych, które są uważane w Z. S. R. R. za konieczne jedynie do planowania ogólnej koncepcji i kompozycji przestrzeni oraz kierowania i uzgadniania prac poszczególnych specjalistów. Architekt — projektodawca, jako „konstruktor przestrzeni”, zajmuje zdaniem licznych autorów rosyjskich przodujące stanowisko w organizacji form życia i pracy społeczeństwa, i przeto winien być oszczędnie i racjonalnie wyzyskany. Przedewszystkiem winno być przeprowadzone ściśle rozgraniczenie pracy pomiędzy architektami — projektodawcami a budowniczymi — wykonawcami, lub specjalistami w dziedzinie konstrukcyj budowlanych, instalacyj i t. p.

Znaczną uwagę poświęca się odciążeniu architektów od pracy, która może być wykonywana przez personel o niższym stopniu posiadanych kwalifikacyj lub zdolności (naprzykład wszelkie opracowywanie detali konstrukcyj, wszelkie obliczenia, kalkulacje, czynności natury administracyjnej, biurowej i t. p.).

Wykonywanie budowli w Z. S. R. R. powierza się organizacjom budowlanym, zrzeszonym w trustach, obejmujących poszczególne rejonu działalności lub grupy obiektów.

Następujące dane ilustrują ilość personelu technicznego, zatrudnionego na głównych budowach, wykonywanych przez związek trustów t. zw. „Sojuzstroj”, t. j. robotach, którym się poświęca największej uwagi:

	Inżynierów	Techników	W odniesieniu do 1.000.000 rubli	
			Inżynierów	Techników
1930 rok	1.504	2.186	2,86	4,14
1931 rok	2.120	3.270	1,68	2,5

Widzimy więc, iż współczynnik „nasylenia” inżynierami i technikami z 2,86 + 4,14 = 7,00 na 1 000 000 rb., „przebudowanych” w roku 1930, spadł do 1,68 + 2,59 = 4,27 w roku 1931.

W poszczególnych rejonach brak personelu kierowniczego jest jeszcze bardziej dokuczliwy; tak naprzykład, Ural posiadał za-

ledwie 46 inżynierów na 65 000 000 rb., przeznaczonych na budownictwo, t. j. tylko 0,71.

Ilość kierowniczego personelu technicznego spadła w r. 1931 wg. danych „Sojuzstroju” do katastrofalnej cyfry 0,81 inżyniera i 1,25 techników w stosunku do 1000 robotników, zatrudnionych na wszelkich budowach „Sojuzstroju”. Widzimy, iż stosunek ten jest bardziej niekorzystny, niż na budowach „głównych”.

W biurach projektów zwraca uwagę zbyt mała ilość techników w stosunku do ilości inżynierów (2 inżynierów wypada na 1 technika). Brak fachowców powoduje konieczność stosowania szeregu środków zaradczych, jak masowy import architektów zagranicznych, mobilizację posiadanych specjalistów (opuszczenie wyznaczonego stanowiska powoduje b. daleko idące konsekwencje), wreszcie pośpieszne kształcenie młodych specjalistów w różnych uczelniach oraz t. zw. „Instytutach w trakcie produkcji” („Instytut w proizwodstwie”). Otóż powyższe uczelnie powstały zgodnie z socjalistycznym ideałem kształcenia zdolnych i chętnych pracowników i umożliwienia awansowania na coraz to wyższe stanowiska w swej dziedzinie pracy. Jest to rozwinięcie, znanej w teorii Naukowej Organizacji Pracy, zasady, iż każdy chętny i zdolny pracownik winien być uczniem swego przełożonego, oraz nauczycielem swych podwładnych; tak iż po upływie pewnej ilości lat pracy i kształcenia się winien nastąpić awans na wyższe stanowisko i objęcie nowych obowiązków, z którymi pracownik stale stopniowo się zaznajamia, jeszcze w czasie zajmowania poprzedniego stanowiska.

W dziedzinie budownictwa „Instytuty w proizwodstwie” organizowane są w ten sposób, iż przy większych organizacjach, wykonywujących projekty i budowle, powstają równoległe uczelnie. Profesorowie kompletują się w znacznym stopniu z pośród wyższego personelu technicznego danej instytucji.

Studenci poświęcają 50% czasu nauce, oraz 50% czasu pracy w biurze projektów lub na samej budowie (w zależności od swej ścisłej specjalizacji).

Każdą pracę na budowie wykonywa dwóch studentów równoległe, tak, iż jeden pracuje wtedy, gdy drugi słucha wykładów i naodwrot. Oczywiście, tego rodzaju metody nauczania powodują obniżenie poziomu, lecz autorowie szeregu artykułów w prasie sowieckiej przytaczają, jako przykład, fakt, iż w czasie wojny kandydaci na oficerów również kończyli jedynie skrócone kursy, oraz twierdzą, iż entuzjazm pracy może zastąpić nawet znaczne braki wykształcenia. Charakterystyczne zjawisko stanowi propagowanie wśród pracowników budowlanych, a w szczególności wśród personelu technicznego „współzawodnictwa socjalistycznego” („socjalistisches soriewnowanie”) oraz tworzenie t. zw. „oddziałów szturmowych” pracowników i kierowania ich na bardziej zapóźnione i ciężkie do wykonania budowle (ratowanie t. zw. „przerw” frontu budowlanego).

2. Przegląd ugrupowań architektonicznych.

Kolektywny charakter pracy ogółu architektów sowieckich sprzyja rozwojowi licznych ugrupowań architektonicznych.

Niezależnie więc od dawnych stowarzyszeń (Obszczestwo Architektów Chudożnikow, i t. p.) powstaje szereg nowych ideowych ugrupowań.

Różnice poglądów tych grup najlepiej da się zilustrować wyjątkami z ich deklaracyj ideowych, artykułów w prasie i t. p.

Asnowa (Asocjacja Nowej Architektury). Jest to ugrupowanie formalistów, którzy na czele zadań architektonicznych stawiają poszukiwania formy, t. j. czynnik kształtu.

Jednodniówka pod nazwą „Wiedomosti Asnowy” (1926 r.) powiada: „architekturę mierzcie architekturą”, t. j. iż sprawdzianem wartości i obiektu architektonicznego są wartości jego kształtu, wyrazu formy i t. p. a nie wyłącznie czynniki utylitarne.

Architektura winna służyć wyższemu potrzebom człowieka, — winna mianowicie ułatwić mu orjentację w przestrzeni. Przeto forma

budowli winna być taka, aby mogła być wyraźnie odczytywana przez widza, z minimalną stratą energii psychicznej.

Osa (Objedinienie Sowremiennych Architektow). Ugrupowanie, łączące najwybitniejszych konstruktywistów rosyjskich. Stanowisko ideowe tej grupy pokrywa się z poglądami konstruktywistów Zachodu (celowość układu, oraz szczerść konstrukcyjna stanowią całkowicie o wartości kompozycji), lecz zarazem posiada mocne zabarwienie społeczne.

Aru (Objedinienie Architektow Urbanistow). Następujące wyjątki z artykułów programowych charakteryzują najlepiej poglądy tej grupy:

Srodek ciężkości zagadnienia planowania miast polega nie tylko na czynnikach przyrdo-geograficznych (jak klimatyczne, geologiczne hydrologiczne i t. p.), ogólnie znanych i docenianych, lecz na zaniedbywanych czynnikach socjalno-ekonomicznych i czysto architektonicznych.

Planowanie miasta jest planowaniem jego zabudowy. Decydującem i kardynalnem zagadnieniem zabudowy jest jej potaniecie.

Tem samym potaniecie jest zasadniczym czynnikiem, wpływającym na planowanie miast i winno przewidzieć nowe sposoby budownictwa, jego powszechną standaryzację, fabryczne wykonywanie części budowli i całkowite zastąpienie dawnych metod pracy na samej budowie zmechanizowanym procesem montażu.

Powyższe względy nakazują koncentrację budownictwa na wolnych lub bardzo luźno zabudowanych przestrzeniach, zamiast dotychczasowego jego rozproszenia wśród istniejących budowli.

Planowanie winno uwzględnić daleką w przyszłość idące zamierzenia gospodarki społecznej, która swą programowością, jednolitością i zharmonizowaniem zamierzeń dla całego kraju zastąpi dotychczasową indywidualistyczną anarchję prywatnych właścicieli.

Planowanie miast winno uwzględnić przyszłą przebudowę kultury i form bytowania. Winno przeto ułatwić kolektywizację różnych procesów życiowych, winno więc uwzględnić powstawanie centralnych piekarni, fabryk—kuchen, fabryk — pralni i t. p., wreszcie żłobków, internatów dla dzieci, ośrodków nauki, sportów, rozrywki. Ważnym czynnikiem jest strona artystycznego oddziaływania na masy, mimo iż ten czynnik jest naogół niedoceniany ani przez społeczeństwo, ani też przez specjalistów.

Zharmonizowana architektura zespołów budowli i całych osiedli winna ułatwić wszelkie procesy pracy, powinna swem emocjonalnem oddziaływaniem na masy zwalczać zmęczenie fizyczne i pobudzać do dalszych wysiłków.

Architektura miast winna być oparta na architektonicznem wyzyskaniu czynnika standaryzacji budowli, winna być syntezą standartu. Jest to nowe i niebywale wdzięczne zagadnienie.

Niedorzecznością jest obawa, iż standart zabija twórczość.

Wano (Wsiesojuznoje Architekturno — Naucznoje Obszczestwo). Program działalności przewiduje stworzenie nowej architektury, opartej na dialektycznej metodzie materializmu.

Jest to organizacja o charakterze poniekąd urzędowym i powszechnym w rodzaju B. D. A.

„Wano” dąży do likwidacji i zastąpienia przez się „starych” ugrupowań architektonicznych, jako organizacji kastowych uprzywilejowanej inteligencji, opartych na hołdowaniu szkodliwym teorjom niezależności sztuki i na rzekomem istnieniu własnych praw, rządzących sztuką niezależnie od ogólnych praw ekonomiki i zjawisk przebudowy ustroju społecznego.

Wopra (Wsiesojuznoje Objedinienie Proletarskich Architektow). Wyjątki z deklaracji programowej:

Odrzucamy:

- 1) eklektyzm jako metodę bezpłodnego powtarzania,
- 2) formalizm jako próbę zastąpienia dawnego aparatu „deko-

racyjnego” nowymi formami, opartymi na wpływach postępu techniki, lecz podległych dawnym abstrakcyjnym przesłankom i samostnej logice „czystej formy”,

3) konstruktywizm, oparty na podstawie rozwijającego się kapitalizmu i wielkiego przemysłu, a dążący do kompletnej negacji czynników sztuki i jej zastąpienia przez pewnego rodzaju fetyszyni konstrukcji i maszyn.

Uważamy za nihilizm negację roli sztuki i jej środków oddziaływania na masy przez powstające objekty budowlane.

Dążymy do wykorzystania wszelkich odłamów sztuk plastycznych, i do ich zjednoczenia w procesie powstawania form architektonicznego opracowania budowli.

Musimy wykorzystać dorobek ubiegłych epok rozwoju sztuki, lecz zarazem jesteśmy za większem zbliżeniem architektów z szerszymi masami proletariatu. Architektura winna wyjść z małego koła specjalistów na ulice i stać się udziałem milionowych rzesz robotniczych, rozwijając się przy udziale i ocenie tych mas.

Droga nasza prowadzi od „sztuki dla mas” ku „sztuce mas”.

3. Ogólna charakterystyka ideologii architektów sowieckich.

Deklaracje programowe powyższych organizacyj ilustrują nam najlepiej zmianę socjalnego stanowiska architektów w Rosji, zmianę kierunku ich zainteresowań, oraz zmianę zasadniczej ideologii. Uderza nas, tak charakterystyczne dla Rosjan, skierowanie zainteresowań ku dociekaniom o charakterze bardziej abstrakcyjnym. Przeciwno przerostowi tego teoretyzowania przestrzega architektów sowieckich Bruno Taut w swym artykule o wrażeniach z pobytu w Moskwie. Przytaczam urywki z tego artykułu.

„Projekty są lepsze od realizowanych budowli, które nie są dostatecznie opracowane. Należy podkreślić konieczność pogłębienia wykształcenia praktycznego.

Nalóg ciągłych rozważań na oderwane tematy odbija się szkodliwie na twórczości właściwej architektów sowieckich. Jedni przejmują się „formą” i bagatelizują konstrukcję. Inni uważają, iż dobre rozwiązanie konstrukcji jest wszystkim”. Tyle pisze Bruno Taut.

Stwierdzić jednakże należy zdrowe w założeniu dążenie architektów sowieckich do oparcia swej działalności na głębszej analizie zmieniających się form ustrojowych społeczeństwa, zmierzających się warunków jego życia i pracy.

Architekci sowieccy pragną być świadomymi współtwórcami nowych form życia, a nie tylko ozdabiaczami form zewnętrznych, „parawaniami”, złem koniecznym, piętym kołem u wozu....

Stąd też pochodzą ciągle nawoływania ku temu, aby programy większych konkursów i realizowanych projektów ulegały, przed opracowaniem architektoniczno-plastycznym i konstrukcyjnym, głębszej analizie zasadniczej, pod względem celowości i dostosowania do zmieniających się warunków życia społeczeństwa.

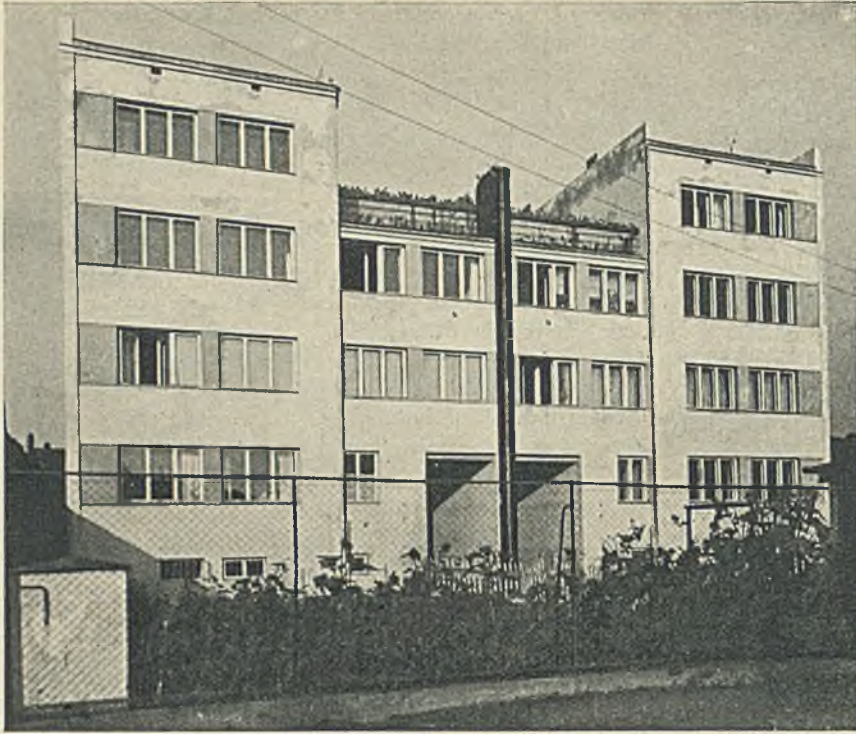
Szczególnie niebezpieczny jest, zdaniem architektów sowieckich, sugerujący wpływ dawnych rozwiązań architektonicznych, którego się należy całkowicie wyzbyc, aby z nowych wymagań życia wyłoniony został samodzielny, logiczny program danej pracy.

Liczne artykuły nawołują przeto architektów sowieckich do głębszych studjów socjologicznych, do zaznajamiania się z istotnymi potrzebami szerszych mas i zmieniającymi się warunkami ich życia. Wielokrotnie spotykamy w prasie hasło:

„Architektura Rosji przedrewolucyjnej służyła klasie panującej, działalność architektów sowieckich winna służyć całemu społeczeństwu”.

Na zakończenie swego nieco przydługiego wstępu pragnę zaznaczyć, iż uważałem za konieczne naszkicowanie ogólnego tła, gdyż ułatwi to zrozumienie sposobu rozwiązywania poszczególnych zagadnień z dziedziny budownictwa oraz skali zamierzeń, które poruszę w następnym „szkicu”.

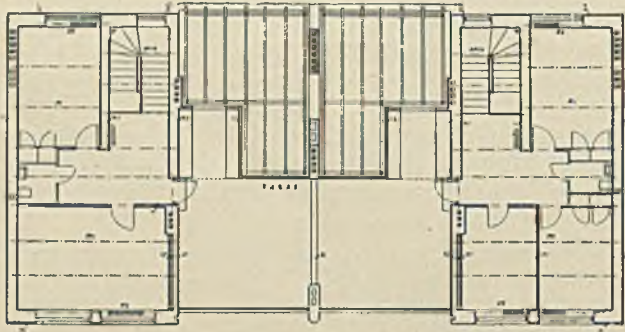
L. T.

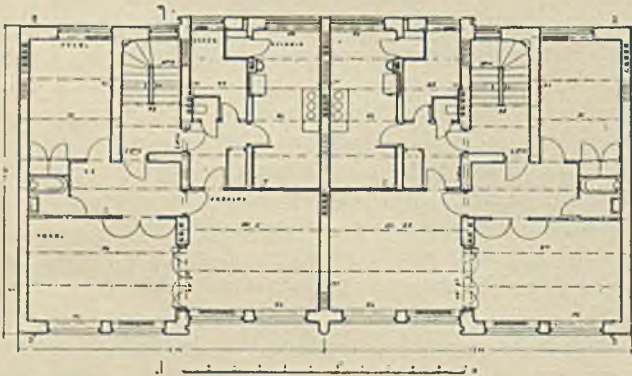
Budowa, zaczęta latem 1928 r., ukończona została we wrześniu 1929 r. Kubatura 3500 m³. Koszt 1 m³ budowy z opłatami miejskimi wyniósł 71 zł.

Materiały budowlane dostarczyła firma „Inż. Stanisław Maruszewski i Ska” w Warszawie.

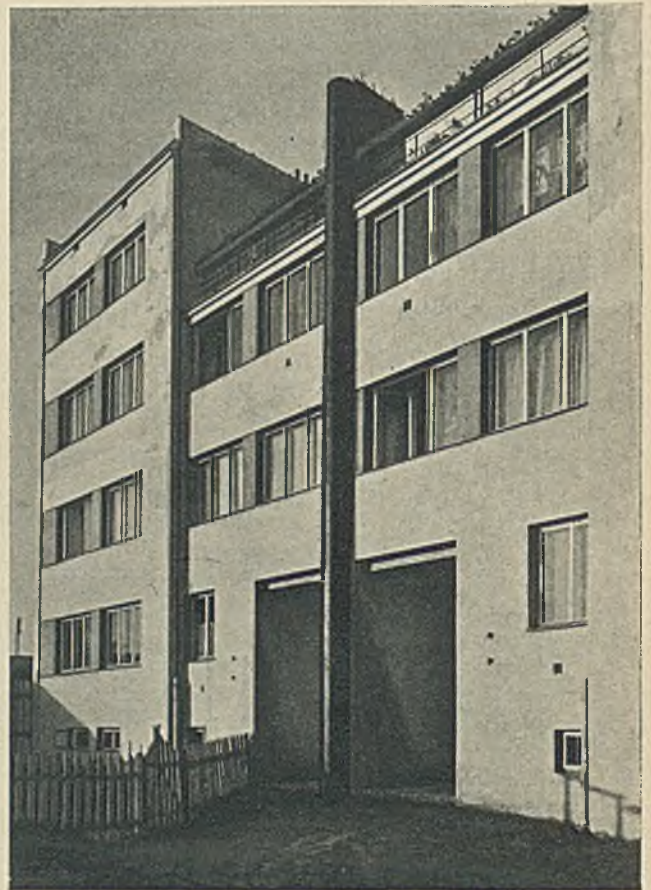
Piętro III.

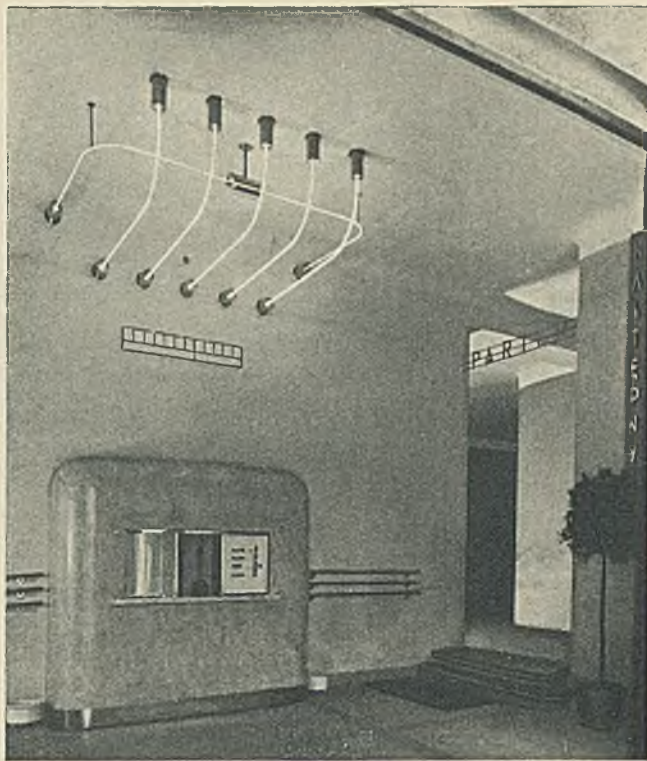
1 : 300.

Piętro I—II.

Arch. Włodzimierz Winkler (Warszawa). Dom mieszkalny przy ul. Włodarzewskiej w Warszawie.

Arch.: Jerzy Gelbard, Grzegorz i Roman Sigalinowie (Warszawa). Kino „Majestic“ w Warszawie. Westibul (Kasa).

Marmury sztuczne wyk. f. „Inż Zygmunt Łada i S-ka“ w Warszawie.

Oświetlenie neo-owe wyk. f. ma „Lumineon“ w Warszawie.

TEATR ŚWIETLNY „MAJESTIC” W WARSZAWIE

Dla każdego kinematografu ważnym jest związanie go z ulicą przez bezpośredniość oddziaływania efektów świetlnych na przechodnia, który ma się stać wkrótce widzem. Specjalnie w Warszawie, ze względu na położenie prawie wszystkich teatrów świetlnych w głębokich oficynach, zagadnienie to nabiera szczególnej wagi.

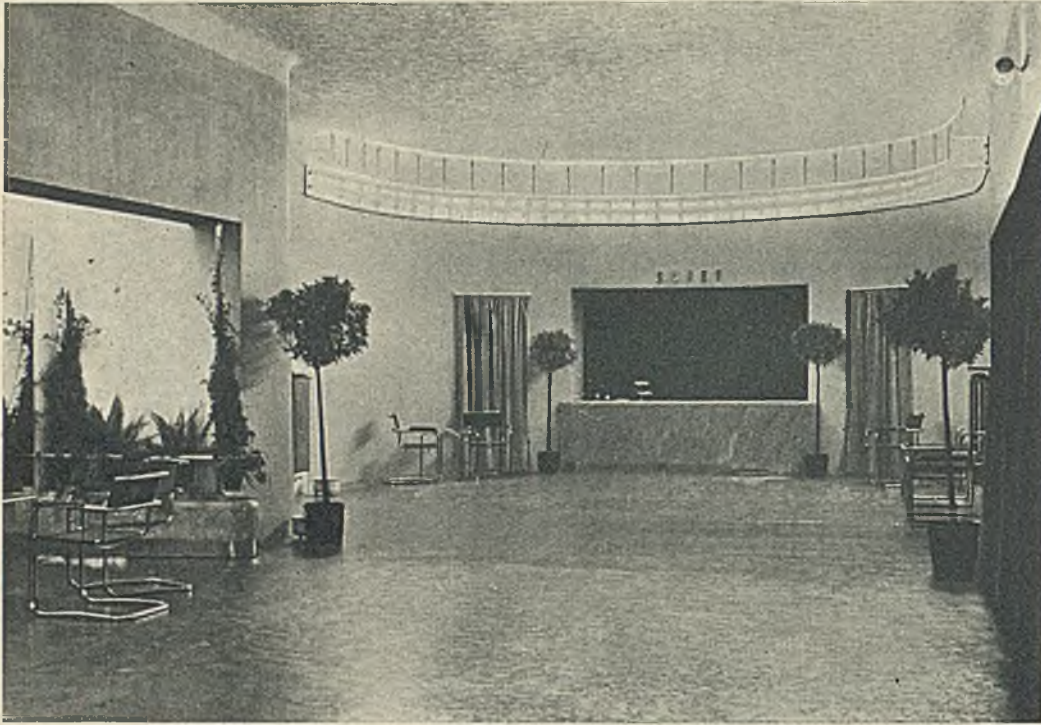
Przy kinie „Majestic” zostało ono rozwiązane dość pomyślnie, choć nie dało żadnych nowych lub szczególnie interesujących efektów. Pionowe napisy neonowe na budynku frontowym giną w zestawieniu z coraz jaskrawiej już dziś występującymi reklamami lokali sąsiednich. Rolę przyciągającą odgrywa tu raczej szklana, mocno wysunięta markiza oraz poziome rurki neonowe pod stropem bramy. Urywają się one dość nagle. Przez lukę podwórza drogowskazem służy już tylko napis świetlny: „majestic” nad drzwiami wejściowymi.

Przedśionek kasowy „majestic’u” jest najsłabiej przerobioną częścią kina. Musimy tu oczywiście uwzględnić wszystkie trudności, jakie autorzy napotkali przy przeróbce dawnego teatryku, ale wydaje nam się, że przy tak kapitalnej przebudowie byłoby wskazane choćby kosztem podwórza lub nawet poczekalni przedśionek powiększyć, zwłaszcza, kiedy dokonano tu tak trudnej i pozytywtecznej zmiany, jaką było przeniesienie do niego wejścia na balkonową klatkę schodową. Zbierają się przecież w przeróbce nietylko kupujący bilety, lecz i odprowadzający, i przygodni widzowie. Jest to punkt rozdzielnicy

dla całej publiczności i w tak minimalnej przestrzeni, jaką zajmuje, muszą się jej ruchy krzyżować i wzajemnie sobie przeszkadzać. Ogoniek, rozwinięty przed kasą, zajmuje całą centralną przestrzeń wolną. Osoby, chcące wejść do poczekalni lub na schody balkonowe, muszą się bezustannie przez oczekujących przepychać. Napływająca zaś publiczność z ulicy znów dopiero po rozstąpieniu się czekających może docisnąć się do kasy, lub obejrzeć fotografie następnych programów. Okienko kasowe, przez to, że odstaje poza linię schodów, zwiększa oczywiście ciasnotę.

Oświetlenie neonowe przedśionka, aczkolwiek bardzo ładnie pomyślane, jest w swoim natężeniu za podobne do oświetlenia ulicznego i nie harmonizuje zupełnie ze stiukową skrzynią kasową przez to, że imitujące marmur żyłki na nim zupełnie sprzeczne są w charakterze z konstruktywistycznym neonem i prostymi rurkami niklowymi po bokach. Rury te, zastosowane już w kinie „Atlantic”, o ile tam wystarczają do ochrony ścian, tutaj skutkiem dużego natłoku, ściany dostatecznie nie zabezpieczają. Drzwi wejściowe są pojedyncze, co wytwarza niedające się uniknąć przeciągi. Jest to jeszcze jedną wadą ciasnoty.

Poczekalnia, dosyć przyjemna, w łagodnym kolorze i ze schodami w głębi, jest w stosunku do przedśionka aż za obszerna. Zaprojektowanie bufetu oraz niży z fotelikami i lustrem było doskonałym sposobem, dzięki któremu stworzono z niej przyjemne wnętrze.

Marmury sztuczne wyk. f-ma „Inż. Łada i S-ka” (Warszawa).

Oświetlenie neonowe wyk. f-ma „Lumineon” (Warszawa).

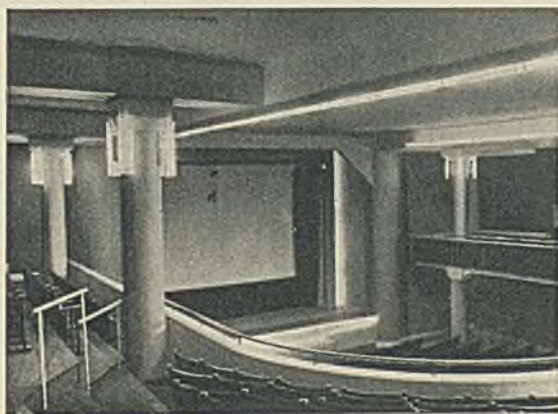
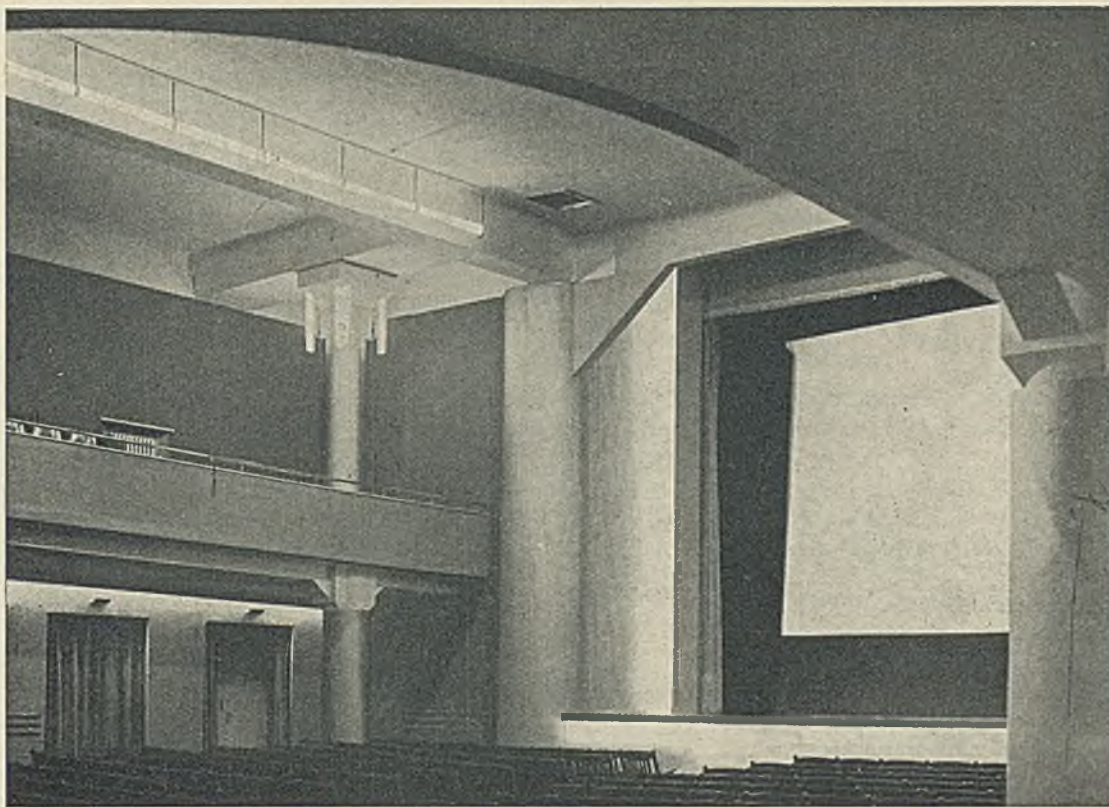
Arch.: Jerzy Gelbard, Grzegorz i Roman Sigalinowie (W-wa).
Kino „Majestic” w Warszawie. Fragmenty poczekalni.

Szkoda, że rodzaj oświetlenia nad bufetem nie został bardziej wykorzystany na całości poczekalni, gdyż czyni ono niewytłumaczony akcent właśnie nad częścią bufetową, która w kinematografie jest najmniej ważna.

Na widownię wchodzi się przez drzwi, otoczone niezmiernie ciężką niklową ramą z portjerami. Wejście to robi wrażenie raczej odpychające i zamknięte, nicma w niem akcentu wciągania publiczności do wnętrza.

Wchodząc na widownię, znów nie wolno nam zapomnieć, że jest to

widownia przerobiona. W przeciwnym razie bylibyśmy zdziwieni, nie znajdując w niej żadnych uderzających nowoczesnych elementów. W całości wyczuwa się konsekwentną chęć przeprowadzenia poziomych: poziome rury na wysokości ramienia, pozioma i nieprzerwana linja balkonu, wreszcie pozioma rura świetlna na suficie tworzą tu pewien rytm i harmonję, kierującą uwagę widza na ekran. Trudno natomiast zrozumieć potrzebę złożonych cylindrów pionowych po bokach ekranu, w które wciną się ostro skosami belka nadsceniczna.

Oświetlenie neonowe wyk. f-ma „Lumineon“ (Warszawa).

Płaszczyznę sufitu przerywają dwa wielkie otwory wentylacyjne, nie skomponowane ani z planem oświetlenia, ani ze sposobem plastycznego lub kolorystycznego opracowania wnętrza. Słupom, podtrzymującym balkon, które niestety musiały pozostać ze względów konstrukcyjnych, autorzy dodali pewne lampy w kształcie uszu, będące motywem, rozbijającym całość oświetlenia na górnym piętrze, na dole zaś poprawność konstrukcji.

Między ekranem a widownią zaprojektowano rampę stiukową, niewywołującą jednak żądanego efektu, gdyż daje się ona dopiero zauważyć z pierwszych rzędów krzeseł.

Uwagi, które pozwoliliśmy sobie powyżej przytoczyć, nie powinny jednak fałszywie przedstawić bezwzględnie dodatniego wrażenia całości. „Majestic” zajął miejsce dotychczasowej starej pseudo-rokokowej brzydkiej sali i stał się jednym z lepszych rozrywkowych lokalów w Warszawie. Jest to zasługą tem większą, że kino to jest, powtarzamy, przeróbką, a nie nowo-wzniesionym budynkiem, po którym mieli byśmy dopiero prawo spodziewać się czegoś więcej

S. M.

Arch.: Jerzy Gelbard, Grzegorz i Roman Sigalinowie (Warszawa). Kino „Majestic” w Warszawie. Fragmenty sali.

SPRAWOZDANIE z II-go ZJAZDU DELEGATÓW ZWIĄZKU STOWARZYSZEŃ ARCHITEKTÓW POLSKICH, odbytego w Warszawie, w dniach 26 i 27 czerwca 1931 roku

Porządek obrad, zakomunikowany członkom Z. S. A. P., zgodnie ze Statutem na 2 tygodnie przed terminem Zjazdu.

1. Otwarcie Zjazdu (26.VI 31. godz. 10.30).
2. Wybór przewodniczącego i Komisji Redakcyjnej (2 czł.).
3. Przyjęcie porządku obrad Zjazdu.
4. Odczytanie i przyjęcie protokołu poprzedniego Zjazdu Delegatów.
5. Sprawozdanie Rady.
6. Sprawozdanie Komisji Rewizyjnej.
7. Przyjęcie nowych członków.
8. Zatwierdzenie budżetu Związku na rok 1931/32.
9. Sprawy statutowe i regulaminowe:
 - a) zmiana artykułów statutu,
 - b) regulamin Zjazdów Z. S. A. P.
10. Sprawa podpisywania cudzych projektów.
11. Instytut Badań Materiałów Budowlanych (S. A. P.).
12. Rada Budowlana i Izby Architektów (Kolo Arch. w Warszawie).
13. Unifikacja honorarjów architektonicznych (Kolo Arch. w Warszawie).
14. Warunki współpracy w pracowniach architektonicznych (Kolo Arch. w Warszawie).
15. Wnioski:
 - a) Stosunek Władz Administracyjnych do obowiązującej Ustawy (Kolo Arch. i Bud. w Łodzi).
 - b) Ustalenie praw i odpowiedzialności architekta-kierownika budowy (Kolo Arch. i Bud. w Łodzi).
 - c) Stosunek społeczeństwa do architektury i architekta (Łódzkie Stow. Arch.).
 - d) Inicjatywa i propaganda budownictwa praktycznego (Kolo Arch. w Warszawie).
 - e) Dom Architektów Polskich (Kolo Arch. w Warszawie).
16. Wybór członków Rady.
17. Wybór członków Komisji Rewizyjnej.
18. Wybór członków do Sądu Z. S. A. P.
19. Zatwierdzenie Kolegium Sędziów i Sekretarzy.
20. Wolne wnioski.

Pierwszy dzień obrad (26.VI 31 godz. 10.30)

Do 1. Po przywitaniu zebranych delegatów, Prezes ustępującej Rady, Kol. Romuald Miller odczytał listę Stowarzyszeń Związkowych i przybyłych delegatów, których pełnomocnictwa zostały stwierdzone protokółarnie:

Stowarzyszenie Architektów Polskich: Brukalski Stanisław, Filipowicz Tadeusz, Majewski Stefan, Niemojewski Lech, Paprocki Adam, Piotrowski Roman, Stefanowicz Jan, Talko-Porzecki Maciej.

Zastępcy: Łukasik Jan, Rytel Wacław, Szanajca Józef, Tokarzewski Jan.

Kolo Architektów w Warszawie: Miller Romuald, Gravier Alfons, Lilpop Franciszek, Trzcziński Gustaw, Nowakowski Tadeusz, Tołłoczko Kazimierz.

Zastępca: Wóycicki Zygmunt.

Towarzystwo Urbanistów Polskich: Jankowski Józef,
Związek Architektów na Śląsku: Michejda Tadeusz,
Kolo Arch. Polskich Pobrzeża Morskiego z siedzibą w Gdyni: Prochaska Włodzimierz,
Kolo Arch. i Budowniczych w Łodzi: nieobecny,
Łódzkie Stowarzyszenie Architektów: Müntz Jerzy,
Związek Arch. w Częstochowie: Wiczeorek Erwin,
Kolo Architektów w Lublinie: Siennicki Jerzy,
Kolo Arch. w Poznaniu: Andrzejewski Marjan, (po przyjęciu na członka Z. S. A. P.).

Obecnych prawomocnych delegatów 22-ch.

Do 2. Na wniosek Prezesa przez aklamację obrano przewodniczącym Zjazdu Kol. Prochaskę oraz wybrano Komisję Redakcyjną w osobach Kol. Talko-Porzeckiego i Michejdy.

Zgodnie ze Statutem protokół prowadził Dyrektor Z. S. A. P. Kol. Majewski przy pomocy sekretarki Z. S. A. P. p. Z. Błaszkie-wiczówny.

Do 3. Po krótkiej dyskusji przyjęto wyżej podany porządek obrad. Do 4. Sprawozdanie z I-go Zwyczajnego Zjazdu Delegatów Z. S. A. P. (28 i 29.V 30) przyjęto, po wyjaśnieniu Prezesa Kol. Millera, że pominięty w sprawozdaniu wniosek Łódzkiego Stow. Arch., w sprawie podpisywania cudzych projektów, został wniesiony na porządek obrad II-go Zjazdu w p. 10.

Do 5. Prezes Ustępującej Rady Z. S. A. P. Kol. Miller składa sprawozdanie z działalności Rady za okres od 28.V 30 do 26.VI 31. Rada Z. S. A. P. ukonstytuowała się dnia 3.VI 30, nie obsadzając narazie stanowiska Dyrektora, gdyż żaden z członków nie mógł się podjąć prowadzenia tego urzędu. Ostateczne skompletowanie Rady nastąpiło dopiero 1.IX 30, od kiedy wybrany na stanowisko Dyrektora Rady Kol. Stefan Majewski mógł objąć urządowanie. W międzyczasie, z powodu skonstatowanego zaniku w okresie letnim życia organizacyjnego w podległych Związkowi Stowarzyszeniach, Rada Z. S. A. P. ogłosiła z miesięczną przerwą wakacyjną, w czasie której zajęta była głównie sprawami, związanymi z urządzeniem Oddziału Polskiego na Wystawie Międzynarodowej w Budapeszcie, przy którym zaabsorbowaną była większość członków Rady.

Od 1-go września minionego roku datuje się ciągła praca Rady, niestety w zdekompletowanym składzie, gdyż jeden z jej członków (Kol. Szabuniewicz), urlopowany przez Radę z powodu wyjazdu na 3 miesiące, więcej już do pracy w Radzie nie powrócił.

W pracy swej Rada szła po linii kontynuowania działalności Rady poprzedniej, kładąc nacisk na takie ustosunkowanie się do wytkniętych Statutem Z. S. A. P. jej zadań, któreby jak najbardziej wpłynęło na rozwój życia organizacyjnego wśród zrzeszonych w Związku architektów, i na przygotowanie do tego życia organizacyjnego architektów, będących poza Związkiem, oraz na takie załatwianie wysuwanych przez życie spraw bieżących, któreby szło po linii zarysowujących się form życia organizacyjnego ogółu architektów polskich.

W ciągu minionej kadencji Rada Z. S. A. P. odbyła 51 posiedzeń.

A. Załatwiono co następuje:

1. Powołano Dyrektora w osobie Kol. S. Majewskiego.
2. Ostatecznie opracowano przez Komitet Organizacyjny redakcję Statutu Z. S. A. P. i złożono do zatwierdzenia.
3. Opracowano i przyjęto przez Radę następujące Regulaminy:
 - a) Konkursów Architektonicznych,
 - b) Kolegium Sędziów i Rzeczoznawców,
 - c) Zjazdów Z. S. A. P.
4. Powołano do życia Referaty i Komisje:

a) Redakcyjny	Kol. Niemojewski
b) Spraw Zagranicznych	" "
c) Konkursów Architektonicznych	" "
d) Izb Arch. i Rady Budowlanej	Kol. Stefanowicz
e) Finansowy	" "
f) Regulaminów	" "
g) Ustawodawstwa budowlanego	Kol. Paprocki
h) Prowincjonalny	" "
i) Wykonawstwa robót budowlanych	Kol. Miller.

B. Prowadzono i rozpatrywano:

1. Pertraktacje o wcielenie do Z. S. A. P. z następującymi Stowarzyszeniami:
 - a) Kołem Inżynierów Cywilnych w Warszawie,
 - b) Stowarzyszeniami Architektów w Poznaniu, Krakowie i Lwowie.
2. Memorjał w sprawach budowlanych w Gdyni,
3. Sprawę Instytutu Naukowych Badań Budowlanych,
5. Sprawę rewizji Norm Obliczeń Statycznych M. R. P.

C. Sprawy bieżące:

1. Konkursy:
 - a) Kościół Opatrzności,
 - b) Pomnik w Gdyni,
 - c) Kościół w Gdańsku.
2. Opracowano opinię o projekcie Izb Inżynierskich dla M. R. P., którą poprzedzono ankietą.
3. Interwenjowano u p. Min. R. P. w sprawie obsadzenia stanowiska dyrektora Departamentu Budowlanego.
4. Międzynarodowe Wydawnictwo Architektoniczne (R. I. A.).
5. Urządzono Wystawy:
 - a) w Budapeszcie,
 - b) w Salonie Instytutu Propagandy Sztuki.
6. Pertraktowano z Dyrektorem Departamentu Sztuki M. W. R. i O. P. w sprawie stałego subsydjum na prowadzenie inwentaryzacji i archiwum współczesnej architektury polskiej.
7. Wybrano nowy skład Sekcji Polskiej C. P. I. A. w osobach: Kol. Kol. Filipowicz, Gravier, Majewski, Marzyński, Niemojewski. W dalszym ciągu sprawozdania Rady Kol. Niemojewski referuje sprawy zagraniczne.

W okresie sprawozdawczym kontakt z zagranicznym światem architektonicznym podtrzymywali polscy członkowie Comité Permanent International des Architectes (C. P. I. A.). Główną imprezą w tym czasie był udział w XII-ym Kongresie Międzynarodowym Architektów w Budapeszcie, a w szczególności uczestnictwo w Wystawie Architektonicznej, urządzonej tamże z okazji tego właśnie Kongresu. Specjalna Komisja zajęła się przygotowaniem i sklasyfikowaniem materiału fotograficznego, przeznaczonego na tę Wystawę. Środki materialne uzyskano z kilku źródeł:

- 1-o Zapomoga M. R. P. w sumie zł. 6 000, na przygotowanie ekspozycji,
- 2-o Zapomoga M. S. Z. w sumie zł. 3 000, na urządzenie polskiego standu,

3-o Zapomoga M. W. R. i O. P. w sumie zł. 2 000, na wyjazd delegatów celem wzięcia udziału w Kongresie.

Przygotowanie materiału fotograficznego napotkało trudności w postaci wyjątkowo nieprzyjanych warunków atmosferycznych, skutkiem czego nie udało się skompletować dostatecznie dużej ilości fotografii, jak na to pozwalały środki materialne. W szczególności ucierpiał dział prowincjonalny. Niemalą przyczyniła się do zwiększenia siły atrakcyjnej polskiego działu serja akwrel Stanisława Noakowskiego, wypożyczona z kolekcji prywatnych, których właścicielom składamy na tem miejscu podziękowanie. Wystawa znalazła bardzo życzliwe echo w prasie zagranicznej oraz spotkała się z dużym uznaniem wśród uczestników Zjazdu. Układ fotografii w dziale polskim, jak również kierownictwo techniczne, przeżył w rękach Kol. Szanajcy, zaproszonego w tym celu przez Radę Z. S. A. P. Dużą pomoc okazały również czynniki miejscowe w osobie sekretarza generalnego Zjazdu arch. Roericha. Kwalifikację ekspozycji przeprowadzili Kol. Kol. Goldberg i Lilpop, nadto udział w gromadzeniu ekspozycji i pracach Komisji wziął Kol. Stiefelman. Wszyscy wystawcy otrzymali dyplomy honorowe od Komitetu Wystawy. Ekspozycje wystawowe architektów, członków Stowarzyszeń Związkowych, sporządzono na koszt Związku. Pozostały one własnością Związku i z tego tytułu część ich została później wystawiona w Instytucie Propagandy Sztuki w Warszawie, a następnie wypożyczona Towarzystwu Reformy Mieszkaniowej, do działu polskiego na Wystawie Budowlanej w Berlinie, gdzie znajdują się obecnie. W obu tych imprezach, jako członek doproszony z poza Rady, wziął udział Kol. Szanajca.

Delegację polską na Kongres, który się odbył w dniach 7 — 14. IX r. ub. stanowili Kol. Kol.: Trzciniński, Piotrowski, Stefanowicz, Szanajca i Więckowski.

Tematem obrad Zjazdu były następujące sprawy: 1-o Reforma szkolnictwa zawodowego, 2-o Izby Architektoniczne i organizacje syndykalistyczne architektów, 3-o Prawo autorskie i ochrona własności artystycznej, 4-o Akustyka architektoniczna.

Z ramienia Polski miały być przygotowane wystąpienia z referatami w 2-ch działach: Kol. Norwerth opracował referat o szkolnictwie zawodowym w języku francuskim, lecz niestety, z przyczyn od niego niezależnych, nie złożono tego referatu we właściwym czasie. Nadto Kol. Przybylski miał przygotować referat o akustyce architektonicznej. Bliższych danych w tej sprawie Rada udzielić nie może, gdyż nie otrzymała odnośnego materiału od dotychczasowych członków polskich C. P. I. A.

W toku Zjazdu powstała myśl utworzenia Międzynarodowego Przeglądu Architektonicznego (R. I. A.). Z ramienia Rady do Komitetu Redakcyjnego wszedł w charakterze sekretarza działu polskiego Kol. Marzyński.

Z kolei Kol. Niemojewski przechodzi do spraw, związanych z akcją budowlaną Z. U. P. U.

W sprawie akcji budowlanej Zakładu Ubezpieczeń Pracowników Umysłowych, Rada Związku zajęła początkowo stanowisko wycofujące. Niepodobna traktować jej wyłącznie z punktu widzenia obrony zagrożonych interesów ogółu architektów. Jest to sprawa społeczna. Nie mniej jednak, po zapoznaniu się z organizacją biura projektów, opracowującego plany budowlane dla Z. U. P. U., Rada doszła do wniosku, że organizacja pracy, podjęta pod hasłem „taniaści za wszelką cenę”, zagraża w równej mierze interesom architektów, jak i samej akcji budowlanej. Zadania architekta, czy biura architektonicznego, zatrudniającego większą ilość architektów, są zawsze jednakie z tą różnicą, że przy większych zamierzeniach, a tem samem większych zasobach materialnych, wyłaniają się większe możliwości organizacyjne. Niewątpliwie, zcentralizowanie pracy projektodawczej w jednym biurze konstrukcyjnym daje oszczędności wysiłku twórczego, a w szczególności

odbija się dodatnio na opracowaniu szczegółów architektonicznych, w czym leży sedno oszczędności. Należało się spodziewać, że biuro konstrukcyjne Z. U. P. U., zrywając z dotychczasowym systemem powierzania pracy poszczególnym architektom, tę właśnie drogę obierze, to znaczy, że zamiast prowadzić pracę w kilku warsztatach, uzgodni ją i cały wysiłek skieruje ku zaniechanej, w biurach prywatnych, sprawie studjów nad potanieniem budowy. Obniżenie kosztów produkcji może być dwójakiej natury: 1-o organizacyjne, 2-o spekulacyjne. Wedle informacji, posiadanych przez Radę, Z. U. P. U. raczej starał się wykorzystać obecną koniunkturę na rynku, aniżeli stworzyć trwale podstawy lepszej niż dotychczasowa organizacja budownictwa. Szczególniej u nas, w Polsce, jest w tej dziedzinie bardzo wiele do zrobienia. Koszt sporządzenia projektu architektonicznego (nie honorarium architekta) stanowi pewien odsetek całego kosztorysu budowy. Zależnie od wysokości kosztu sporządzenia projektu, kształtuje się jego wartość. Rada Związku zna i uznaje tylko normy, przyjęte na Zjeździe Delegatów Architektów Polskich w 1928 r. Dopóki te normy nie zostaną zmienione, wszelkie odstępstwa od nich in minus muszą być rozumiane jako objaw niełojalności prowadzący do obniżenia wartości technicznej projektu, jeśli są stosowane przez zrzeszonych architektów lub krytykowane, gdy praktykują je instytucje, nie podlegające egzekutywie Związku. W danym wypadku sprawa jest drażliwa, ponieważ dotyczy budownictwa społecznego i chociaż architekci oraz pozostali pracownicy Z. U. P. U. są wynagradzani lepiej niż w innych pokrewnych instytucjach, nie mniej jednak, wedle prowizorycznego obliczenia, koszt sporządzenia projektu w Z. U. P. U. jest niższy i to bezmała o 50% od norm D. A. P. Stanowisko w tej sprawie byłoby niewątpliwie bardzo trudne, gdyby nie fakt, że oszczędność ta ma charakter nie produkcyjny, powiedzmy wręcz—krótkowzroczny. Biuro projektów, idąc po linii szukania oszczędności bezpośrednich, obniża koszty własne, nie wnikając w to, że gdyby zaoszczędzone sumy na sporządzeniu projektów przeznaczyło na pogłębienie studjów projektodawczo-konstrukcyjnych, pod kątem widzenia oszczędnościowym, zdobyłoby materiał faktyczny, prowadzący do istotnych, trwałych oszczędności, bez porównania większych niż te, jakie osiąga na projekcie samym. Równocześnie zatrudniałoby większą ilość architektów z pożytkiem obopólnym, a także wzbogaciłoby ogólny dorobek architektury polskiej.

Rafda Związku, poczuwając się do obowiązku troski o obronę zarówno dobra społecznego, jak i interesu ogółu architektów, stanęła na stanowisku, że koncepcja biura konstrukcyjnego o tyle może być uznana za słuszną, o ile rzeczywiście wskutek lepszej organizacji pracy podnosi wartość projektów architektonicznych. W przeciwnym razie budzi rozgoryczenie wśród pokrzywdzonych architektów, nie dając wzamian oczekiwanych korzyści. Ponieważ sprawa omawianego biura nie jest jedyną, ponieważ istnieje cały szereg instytucji, postępujących podobnie jak Z. U. P. U., należałoby zobowiązać następną Radę Związku, ażeby wobec zamierzonej rewizji sprawy uposażeń, honorarjów i umów, połączyła z tem także i **sprawę biur konstrukcyjnych wogóle.**

Następnie Kol. Niemojewski porusza sorawę konkursów architektonicznych.

Rada opracowała Regulamin, uzgodniony ze Stowarzyszeniami Związkowymi drogą ankiety, przyczem Stowarzyszenie Architektów w Gdyni przysłało własny projekt, który w szerokim zakresie uwzględniono przy ostatecznej redakcji, zakończonej w dniu 7.V r. b. **Regulamin ten wchodzi w życie z dniem I.VII 1931 t. j.** po wyborze Kolegium Sędziów i Sekretarzy, co ma nastąpić na obecnym Zjeździe Delegatów. Nadto opracowano Regulamin dla tegoż Kolegium.

Rada Związku wzięła także udział, na skutek zaproszenia M. R. P., w ogłoszeniu konkursu ścisłego na projekt Kościoła Opatrzności Bożej, delegując członków Sądu Konkursowego w osobach Kol.

Kol. Brukalskiego St., Lilpopa Fr., Norwertha E. i Wiśniewskiego T., oraz zastępców Paprockiego A. i Tolwińskiego T. Wreszcie rozpoczęto pertraktacje z Komitetem Budowy Kościoła Polskiego w Gdańsku co do przeprowadzenia Konkursu Powszechnego na powyższy kościół, który ma być ogłoszony na nowych zasadach. Ministerstwo Robót Publicznych, przeznaczając 5 000 zł. Komitetowi Gdańskiemu na przeprowadzenie Konkursu, poleciło jednocześnie zwrócić się w tej sprawie do Z. S. A. P., Z. S. A. P. ze swej strony, uważając że suma ta jest niewystarczającą do przeprowadzenia konkursu, zwrócił się do Zarządu Funduszu Kultury Narodowej o przyznanie 10 000 zł. na powyższy cel.

Kol. Paprocki, jako referent ustawodawstwa budowlanego, komunikuje, że dla tych spraw powołana została Komisja w osobach Kol. Kol. Goldberga M., Jankowskiego J., Matuszewskiego W., Szanajcy J. Komisja ta odbyła 6 posiedzeń i przystąpiła do rozpatrywania przepisów miejscowych, oraz zreferowała szereg bieżących spraw, między innymi przepisów budowlanych w Gdyni, na zlecenie Rady. Kol. Paprocki odwiedził Gdynię oraz Poznań, gdzie nawiązał stosunki, na skutek których tamtejsze Stowarzyszenie Architektów zgłosiło swoje przystąpienie do Związku.

Kol. Stefanowicz informuje Zjazd o zadzierzgniętych stosunkach z nowo mianowanym Komisarzem Rządu na m. Gdynię.

Kol. Majewski podaje do wiadomości, że biuro Rady Z. S. A. P., składające się z Dyrektora i sekretarki, było czynne codziennie z wyjątkiem sobót, niedziel i świąt, od godz. 17-ej do 18-ej.

W czasie kadencji ustępującej Rady od dn. 1.VI 30 do 26.VI 31 biuro wysłało 297 listów, z czego korespondencji na zewnątrz 89 listów, korespondencji wewnętrznej ze Stowarzyszeniami Związkowymi 208. Otrzymano ogółem 149 listów, z których 78 od Stowarzyszeń i członków i 71 z zewnątrz.

Do 6. Kol. Michejda w imieniu Komisji Rewizyjnej w składzie Kol. Kol.: Michejdy T., Müntza J., Prochaska Wl. odczytuje protokół z odbytej rewizji przed Zjazdem Z. S. A. P. w dn. 26 i 27.VI 1931 i na podstawie wyników rewizji stawia wniosek o udzielenie absolutorjum Radzie Z. S. A. P.

Po sprawozdaniu Rady i Komisji Rewizyjnej Kol. Prochaska, przewodniczący Zjazdu, otworzył dyskusję. Ograniczyła się ona głównie do spraw zagranicznych i działalności Z. U. P. U.

Nawiązując do referatu Kol. Niemojewskiego, podkreślono udatność urządzenia Wystawy w Budapeszcie, pomimo pominięcia eksponatów Kolegów z prowincji; natomiast stwierdzono z przykrością fakt opuszczenia Kongresu w czasie jego trwania przez delegatów polskich, oraz niezgłoszenia na czas referatów, w związku z czem wyrażono opinię, że podobne fakty w przyszłości należy wykluczyć. Przyjęto do wiadomości powołany przez Radę nowy skład Sekcji Polskiej C. P. I. A. oraz, że zostały uregulowane zaległe składki do C. P. I. A.

Sprawa Z. U. P. U. wywołuje duże zaniepokojenie i zdenerwowanie wśród delegatów. Po dyskusji, która chwilami toczyła się nawet bardzo ostro i po wyjaśnieniach i uzupełnieniach ze strony Rady sprawozdania, zgłoszono szereg wniosków, które uzgodnione przez Komisję Redakcyjną przyjęto w następującem brzmieniu.

a.

Zjazd stwierdza, że:

1. urzędowe biura projektodawcze rozpowszechniają się coraz bardziej, zagarniając stopniowo coraz szerszy obszar pracy architektonicznej, będącej dotychczas wolnym zawodem, oraz że
2. biura te są oparte na hierarchji urzędniczej i częstokroć uzależnione w nadmiernym stopniu od czynników nie fachowych.

b.

Zjazd zwraca się do Rady o kontynuowanie wszczętych poczynań w kierunku obrony całokształtu interesów architekta i samej pracy

projektodawczej, zagrożonej dotychczasowym stanem rozwoju urzędowych biur projektodawczych.

c.

Licząc się jednak z ewentualnością zbiorowego wykonywania prac, przekraczających możliwość prywatnej pracowni architektonicznej, Zjazd wyraża opinię, że:

1. tworzenie urzędowych biur projektodawczych jest **wyjątkowo dopuszczalne, kiedy chodzi o wykonanie określonego doraźnego zadania**, lub też o osiągnięcie wyrazu zbiorowej myśli architektonicznej, oraz że

2. w takich wypadkach należy pozyskać **spółdział** tych architektów, którzy zamieszkują na terenie wykonania projektowanej budowli.

(według wniosków Kol. Michejdy, Siennickiego, Wieczorka i Tolloczki).

Po skończonej dyskusji nad sprawozdaniem Rady jednogłośnie udzielono jej absolutorjum.

Do 7. Wpłynęły zgłoszenia o przyjęcie do Z. S. A. P. od Koła Architektów w Poznaniu i Zrzeszenia Architektów woj. Krakowskiego. Po krótkiej dyskusji Koło Poznańskie przyjęło jednogłośnie przy wstrzymaniu się jednego delegata od głosowania.

Sprawę Zrzeszenia Architektów woj. Krakowskiego, które poczyniło pewne zastrzeżenia co do swego przystąpienia do Z. S. A. P., po dyskusji postanowiono pozostawić otwartą do wyświetlenia.

Do 9. Po dyskusji przyjęto i przeprowadzono szereg zmian w Statucie Z. S. A. P., z których najgłówniejszą jest powiększenie składu Rady do 8 członków, wybieranych z pośród architektów, zamieszkałych w Warszawie w ilości 6-ciu oraz z pośród delegatów Stowarzyszeń prowincjonalnych w ilości 2-ch.

(dalej bez zmiany).

Wniesiony projekt Regulaminu Zjazdów Z. S. A. P., po dyskusji, zdecydowano przyjąć na rok próby, następnie zrewidować i ewentualnie poczynić poprawki.

Zjazd zatwierdził uchwałę Rady, nadającą moc obowiązującą Regulaminowi Konkursów Architektonicznych z dniem 1 lipca 1931 roku.

Do 10. W sprawie podpisywania cudzych projektów po dyskusji wpłynęły wnioski, które po opracowaniu przez Komisję Redakcyjną zostały przyjęte w następującym brzmieniu:

Podpisywanie cudzych projektów jest w zasadzie niedopuszczalne. (wg. wniosków Kol. Trzczińskiego, Wieczorka i SAP'u).

W razie posiadania uprawnień budowlanych przez projektodawcę, jest dopuszczalna jego współpraca z architektem, posiadającym uprawnienia, przy przestrzeganiu następujących warunków:

a) Zarówno projektodawca jak i uprawniony są członkami Stowarzyszenia, należącego do Z. A. S. P.

b) Obaj podpisują projekt z zaznaczeniem swego stosunku do niego, jeden jako autor, drugi jako kierownik budowy.

c) Podpisany kierownik budowy sprawuje faktyczny nadzór i pobiera za to odpowiednie honorarjum.

(wg. wniosków SAP'u i Ł. S. A.).

Na tem obrady pierwszego dnia Zjazdu zamknięto.

Drugi dzień obrad (27.VI 31 godz. 10).

Do 12. Po referacie Kol. Lilpopa „Rada Budowlana i Izby Architektów” w dyskusji skonstatowano pilność i konieczność obydwu spraw, w następstwie czego uchwalono jednogłośnie następujący wniosek:

Zjazd zwraca się do Rady o wysłanie delegacji do P. Ministra Robót Publicznych:

a) celem złożenia wniosku o potrzebie utworzenia Rady Budowlanej i Izby Architektów (z powołaniem się m. in. na memoriał z dnia 15.III 1930 r.), oraz

b) z jednoczesną propozycją zorganizowania przez P. Ministra narady dla bliższego omówienia tych spraw.

(wg. wniosku Koła Arch. w Warszawie).

oraz

Zjazd poleca Radzie przygotowanie jak najrychlej **własnego projektu Izby Architektonicznych** w porozumieniu ze Zrzeszeniami, należącymi do Związku.

(wniosek Ł. S. A.).

Do 14. Po dyskusji nad referatem Kol. Tolloczki, o warunkach współpracy w pracowniach architektonicznych, przyjęto jednogłośnie następujące wnioski:

a.

Zjazd zwraca się do Rady o opracowanie Regulaminu stosunków, obowiązujących w pracowniach architektonicznych, oraz o powołanie Sądu Koleżeńskiego przy Radzie do rozjemstwa w tych sprawach.

(wg. wniosku Kol. Tolloczki).

b.

Zjazd zwraca się do Rady o powołanie stałej Komisji do spraw uzgodnienia i rewizji różnorodnych norm wynagrodzeń za czynności architektoniczne (zrzeszeń architektów, oraz instytucji rządowych, samorządowych i społecznych).

(wg. wniosku K. A. w W-wie).

Do 15. Punkty a) i b) — uchwalono:

Zjazd Delegatów Z. S. A. P. poleca Radzie zająć się sprawami, poruszonemi przez Koło Arch. i Bud. w Łodzi, a umieszczonemi w p. 15 a) i b) Programu Obrad, ponieważ z powodu nieobecności delegatów odnośnego Koła nie przedłożono wniosków w konkretnej formie.

(wniosek Koła Arch. Polskich Pobrzeża Morskiego).

Punkt c) Po referacie Kol. Müntza „Stosunek społeczeństwa do architektury i architekta” i po dyskusji, w której podkreślono doniosłość poruszonej w powyższym referacie sprawy, przyjęto jednogłośnie następujące wnioski:

a.

W dążeniu do organizowania racjonalnego budownictwa Zjazd zaleca członkom Z. S. A. P. powoływanie Komisji Studiów nad aktualnemi zagadnieniami społeczno-budowlanemi; Rada opracuje nadsyłane rezultaty i rozwinięte akcję celem ich spopularyzowania.

(wg. wniosku K. A. w W-wie).

b.

Zjazd zwraca się do Rady i członków Związku o wszczęcie skoordynowanej akcji uświadamiania szerokiego ogółu społeczeństwa o zadaniach architektury i znaczeniu architekta dla budownictwa za pomocą artykułów w prasie codziennej, oraz Wystaw Architektonicznych o charakterze dydaktycznym.

(wg. wniosku Ł. S. A.).

Punkt d) Uznano, że sprawa, poruszona w referacie Kol. Nowakowskiego „Inicjatywa i propaganda budownictwa praktycznego”, wiąże się ze sprawami, poruszonemi w poprzednim referacie Kol. Müntza.

Punkt e) Po zreferowaniu przez Kol. Nowakowskiego sprawy budowy Domu Architektów Polskich, przyjęto następujące wnioski:

a.

Zważywszy, że własna siedziba przyczyniłaby się najlepiej do zjednoczenia architektów całej Polski i do godnej ich reprezentacji, Zjazd zwraca się do Rady o powołanie Komisji budowy Domu Architektów Polskich w stolicy.

(wg. wniosku K. A. w W-wie).

b.

Do czasu polepszenia się konjunktury gospodarczej, działalność komisji budowy „Domu Architektów Polskich” powinna się ograniczyć do czynności przygotowawczych oraz starań o bezpłatne uzyskanie placu na ten cel.
(wg. wniosku Kol. Siennickiego).

c.

Zjazd zwraca się do Koła Architektów w Warszawie, jako inicjatora budowy „Domu Architektów Polskich”, o przedstawienie Radzie finansowego planu tej akcji, uwzględniającego dezyderaty, wysunięte w toku dyskusji.

(wg. wniosku Kol. Niemojewskiego).

Do 11. W sprawie Instytutu Badań Materiałów Budowlanych uchwalono:

Zjazd uchwala nagłość sprawy utworzenia Instytutu Badań Materiałów Budowlanych, oraz zwraca się do Rady o:

a) zbadanie co w tym kierunku uczyniono i

b) opracowanie projektu organizacyjnego.

(wg. wniosku SAP'u).

Do 13. Unifikacja honorarjów architektonicznych — wniosek K.A. w W-wie (podany do 14 jako b) bez dyskusji zostaje przekazany do załatwienia Radzie.

Po uchwaleniu wyżej podanych w sprawozdaniu wniosków, zamieszczonych w porządku obrad Zjazdu, przystąpiono do następnego punktu obrad:

Do 16. Wybory Rady. Zgłoszono następujące kandydatury na ośmiu członków Rady (w tem 2-ch z prowincji), stosownie do przyjętej poprzednio zmiany Par. 21 Statutu Z. S. A. P., przyczem wynik głosowania był następujący:

Kol. Miller Romuald 20 głosów, Kol. Jankowski Józef 21, Kol. Majewski Stefan 13 głosów, Kol. Paprocki Adam 21 głosów, Kol. Stefanowicz Jan 20 głosów, Kol. Szanajca Józef 21 głosów, Kol. Michejda Tadeusz 21 głosów, Kol. Siennicki Jerzy 21 głosów, Kol. Tolloczko Kazimierz 8 głosów, Kol. Piotrowski Roman 1 głos. W wyniku głosowania Rada ukonstytuowała się w składzie:

Kol. Jankowski Józef, Kol. Majewski Stefan, Kol. Michejda Tadeusz, Kol. Miller Romuald, Kol. Paprocki Adam, Kol. Siennicki Jerzy, Kol. Stefanowicz Jan, Kol. Szanajca Józef.

Do 8. Kol. Stefanowicz, Skarbnik Z. S. A. P., odczytuje preliminarz budżetowy na rok 1931/32, oparty na wpływach w wysokości iloczynu z 2-ch zł. składki przez ogólną ilość członków w zrzeszeniach oraz ewentualnych subsydjach.

Po krótkiej dyskusji Preliminarz Budżetowy przyjęto.

Do 17. Do Komisji Rewizyjnej przez aklamację powołani następujący Kol. Kol.: Andrzejewski Marjan (Poznań), Müntz Jerzy (Łódź), Wieczorek Erwin (Częstochowa).

Do 18. Ponieważ zaszedł wypadek sprzeczności w Statucie Z. S. A. P., gdyż w Par. 17 jest mowa o 3-ch członkach Sądu, a w Par. 29 o 5, przeto wybrano jako Sędziów Kol. Kol. — Brukalskiego Stanisława, Niemojewskiego Lecha, Nowakowskiego Tadeusza, oraz jako ew. zastępców — Piotrowskiego Romana i Trzcńskiego Gustawa.

Do 19. Zjazd zatwierdził zgłoszonych w swoim czasie przez Stowarzyszenia kandydatów do Konkursowego Kolegium Sędziów i Sekretarzy.

Ponieważ nie wszystkie Stowarzyszenia, należące do Z. S. A. P., nadesłały swoich kandydatów do powyższego Kolegium, przeto Zjazd przyjął następujący wniosek:

Zjazd uchwala: Zrzeszenia Architektów, wchodzące w skład Z. S. A. P., winny w terminie do 6 lipca r. b. nadesłać Radzie listę

wybranych z pośród siebie sędziów i sekretarzy konkursowych po tym czasie żadnych uzupełnień, czynić nie można. Zjazd upoważnia Radę do zatwierdzenia kandydatów*).

(Wniosek Ł. S. A.).

Do 20. Zjazd przystąpił do głosowania nad zgłoszonymi do p. 20 Porządku Obrad Wolnemi Wnioskami.

Przyjęto jednogłośnie wniosek Kol. Lilpopa w sprawie, związanej z udziałem w Wystawach.

W związku z minioną Wystawą Architektoniczną w Budapeszcie oraz mając na względzie udział prac architektów polskich w przysyłanych wystawach i wydawnictwach tak krajowych jak i zagranicznych — Zjazd zwraca się do Rady:

a) o niezwłoczne przystąpienie do gromadzenia systematycznego materiałów, nadających się do wysyłania na Wystawy i do reprodukcji oraz

b) o opracowanie odnośnego regulaminu.

Przyjęty został, zgłoszony przez Kol. Müntza, następujący wniosek: Stowarzyszenia, wchodzące w skład Z. S. A. P., obowiązane są zawiadamiać natychmiastowo Radę Z. S. A. P. o każdym Konkursie Architektonicznym, ogłoszonym w ich obrębie działania. Z. S. A. P. rozsyła niezwłocznie do wszystkich zrzeszonych Stowarzyszeń zawiadomienie o ogłaszanych konkursach architektonicznych.

Po dyskusji przyjęto uzgodniony następujący wniosek Kol. Kol. A, Andrzejewskiego, Michejdy, Siennickiego, Tolloczki, Wieczorka, Lilpopa i Stefanowicza:

Z uwagi na potrzebę wyraźnego i zwartego frontu we wszelkich wspólnych poczynaniach i z uwagi na potrzebę jednolitego urabiania swych członków, wnosimy, aby stan obecny naszej organizacji (Z. S. A. P.) uznać za przejściowy i przystąpić do utworzenia jednego Towarzystwa Architektów dla całej Polski. W tem zrozumieniu rzeczy proponujemy następującą uchwałę:

Rada Związku przystąpi do zbadania możliwości utworzenia Ogólnego Towarzystwa Architektów dla całej Polski i w razie otrzymania przychylnych opinii, przystąpi niezwłocznie do opracowania Statutu.

W dalszym ciągu przyjęto bez dyskusji następujące wnioski:

Komisja Regulaminowa wprowadzi do Regulaminu Kolegium Sędziów i Rzeczników warunek, że komplet sędziowski w konkursach powszechnych winien być powoływany z różnych Stowarzyszeń i różnych miejscowości.

(Wniosek Kol. Niemojewskiego i Wieczorka).

Zjazd uchwala, by Koło lub Stowarzyszenie, ogłaszające konkurs, bezzwłocznie zawiadamiało o tem inne Stowarzyszenia, zrzeszone w Z. S. A. P., przesyłając im conajmniej po jednym egzemplarzu warunków konkursowych.

(Wniosek Kol. Wieczorka).

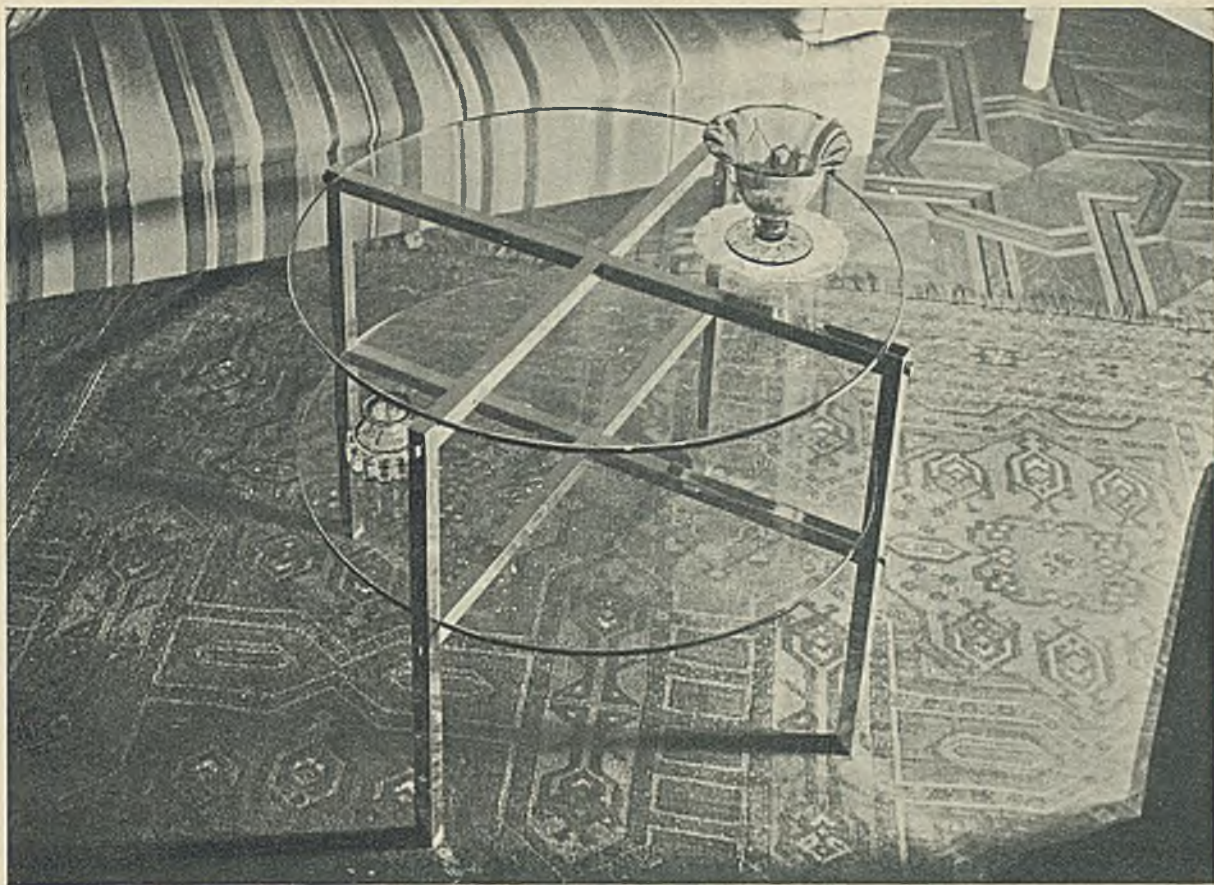
Zjazd Delegatów Z. S. A. P. poleca Radzie przeprowadzenie badań, czy lub w jakim stopniu należy uważać wykonywanie praktyki architektonicznej przez członków, zajmujących stanowiska urzędnicze, tak rządowe jak i samorządowe, za niedozwoloną konkurencję.

Wyniki badań należy zakomunikować Zrzeszonym Kółom oraz złożyć odnośne wnioski na najbliższy Zjazd Z. S. A. P.

(Wniosek Kol. Michejdy).

Ze względu na konieczność usprawnienia i pogłębienia wzajemnych stosunków poszczególnych członków Związku z Radą, Zjazd uchwala:

*)Tak ukonstytuowane Kolegium podajemy za sprawozdaniem, (P. R.).

„Meko“ (Warszawa). Stolik metalowy niklowany (rozkładany). Płyta kryształowa.

Rada opracuje Regulamin, normujący stosunki Rady z poszczególnymi członkami Związku i wzajemne pomiędzy członkami. Regulamin powinien przewidywać obowiązek przesyłania:

- a) Radzie przez członków sprawozdań kwartalnych z ich działalności, oraz
- b) Kwartalnych biuletynów Rady do członków.

(Wniosek Ł. S. A.).

Zjazd uchwała: Rada Związku będzie ingerowała u Władz w tym kierunku, aby w większych miastach utworzyć jako stałe urzędy „Biura Regulacji Miast”.

(Wniosek Kol. Wieczorka).

Rada Związku będzie ingerowała u Władz w tym kierunku, ażeby wydawanie uprawnień mistrzowskich było poddane ścisłej kontroli, która by zapewniła napływ do budownictwa sił, przygotowanych do wykonywania zawodu.

(Wniosek Kol. Wieczorka).

W sprawie wniosku Kol. Wieczorka:

Zjazd stwierdza, że warunki pracy kolegów, zajętych w urzędach państwowych i samorządowych, są tego rodzaju, że w konsekwencji musi to doprowadzić do wyludnienia tych urzędów z jednostek wartościowych i twórczych.

Z uwagi na to, że dotąd nie są utworzone Izby Architektoniczne, któreby broniły spraw zawodowych i ekonomicznych architektów, Zjazd wzywa Radę do poczynienia wszelkich kroków, ażeby obronić warunki pracy kolegów, pracujących w urzędach państwowych i samorządowych.

Po dyskusji uchwalono zwrócić się do Koła Architektów w Częstochowie o przedłożenie Radzie referatu w powyższej sprawie.

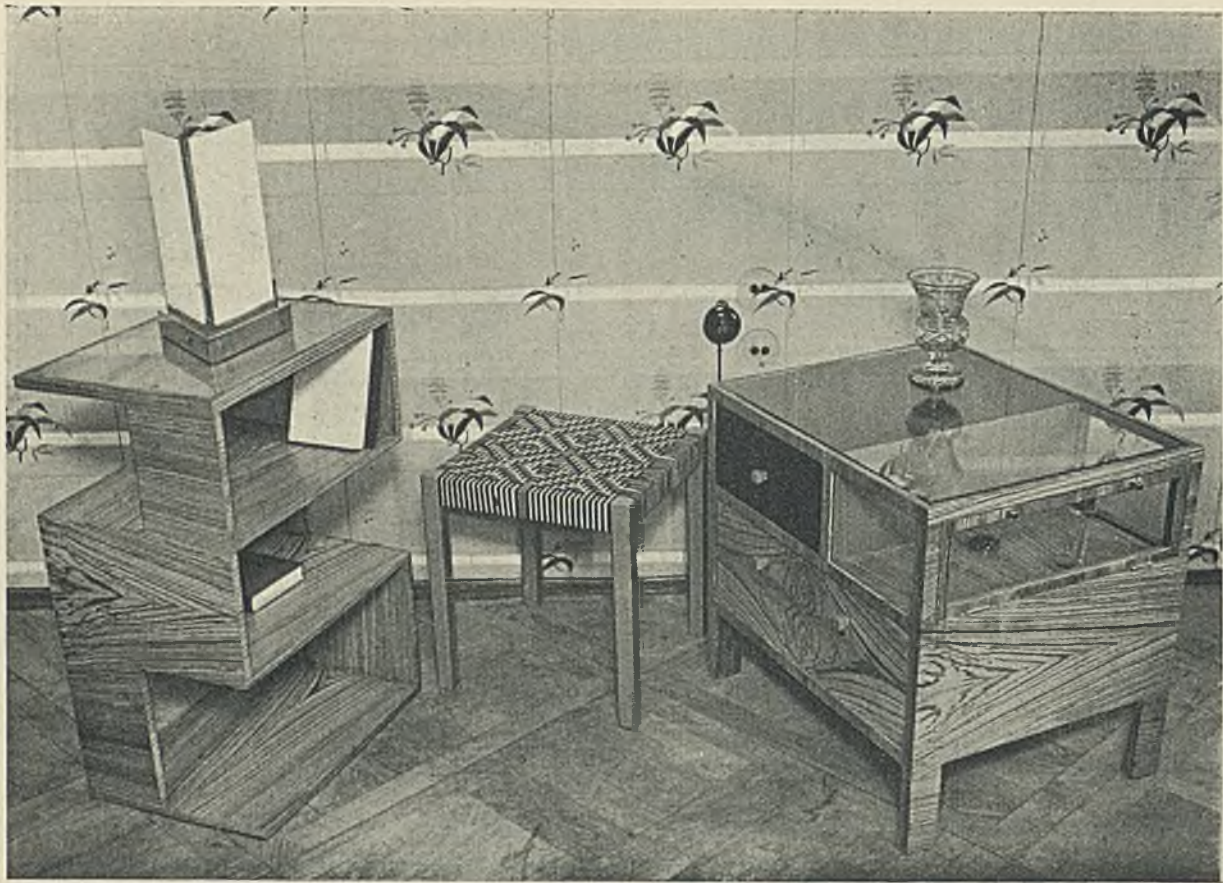
Wniosek Kol. Trzcńskiego, w sprawie „Zjazdu Ogólnokrajowego Architektów”, został większością głosów, jako sprzeczny ze Statutem Z. S. A. P., odrzucony.

Po uchwaleniu wolnych wniosków — Zjazd zamknięto.

Dnia 26 bm. w gmachu Architektury Politechniki Warszawskiej dr. Lech Niemojewski wygłosił referat o nowym regulaminie konkursów architektonicznych i urbanistycznych.

Po odczytaniu wywiązała się krótka dyskusja, w której brali udział prof. M. Lalewicz, dyr. dep. bud. M.R.P. inż. Stawiski, arch. Jerzy Siennicki i in.

Regulamin Konkursów Architektonicznych i Urbanistycznych, który obowiązuje od dnia 1 lipca b. r. wszystkich zrzeszonych w Z. S. A. O. architektów, nabyć można w lokalu Związku. Warszawa, ul. Filtrowa 83.

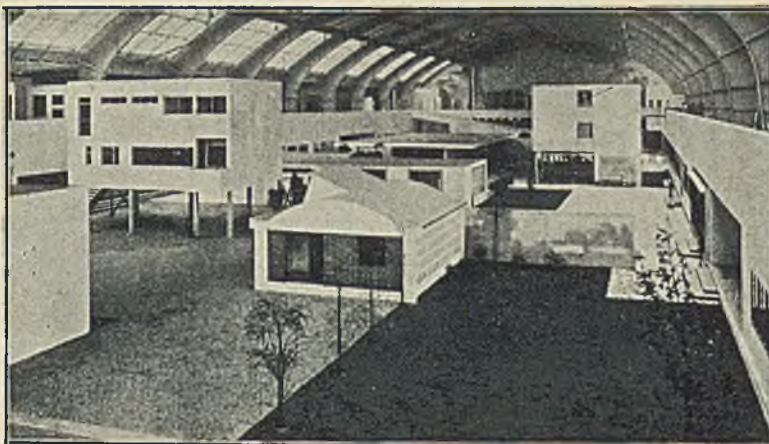
„Meko“ (Warszawa). Półeczki, komódka i stołek.

Fornir „Zebra“, matowany; części lakierowane, Taboret wyplatany lakierowaną trzcina.

SKŁAD CZŁONKÓW KOLEGIUM SĘDZIÓW i SEKRETARZY zatwierdzony przez II zwyczajny Zjazd Delegatów Z.S.A.P. (26—27 czerwca 1931 r.)

	Sędziowie:	Sekretarze:
Stowarzyszenie Architektów Polskich	Brukalski Stanisław Najman Jan Niemojewski Lech Pniewski Bohdan	Filipowicz Tadeusz Goldberg Maksymiljan Piotrowski Roman Szanajca Józef Schwarzenberg-Czerny Władysław Talko-Porzecki Maciej
Kolo Architektów w Warszawie	Miller Romuald Lilpop Franciszek Przybylski Czesław	Bojemski Aleksander Lalewicz Marjan Tołłoczko Kazimierz Tołwiński Tadeusz
Towarzystwo Urbanistów Polskich	Gałęzowski Józef (Kraków) Paprocki Adam	Saski Kazimierz Jankowski Józef Wróbel Tadeusz (Lwów) Zaczyński Eugenjusz (Katowice)
Związek Architektów w Częstochowie	Dańczak Lucjan.	Różycki K.
Kolo Architektów w Poznaniu	Pospieszalski Marjan	Czarnecki Władysław
Łódzkie Stowarzyszenie Architektów	Lewy Paweł	Cygie Stanisław
Kolo Architektów w Lublinie	Kędziński Ignacy	Milewski Kazimierz
Stowarzyszenie Architektów Polskich Północnego z siedzibą w Gdyni	Ziołowski Stanisław	Jędrzejewski Tadeusz Bochniak Jerzy
Kolo Architektów i Budowniczych w Łodzi	Brukalski Piotr	Hans Edward
Związek Architektów na Śląsku	Michejda Tadeusz	Wroczyńska Marja Bieńkowski Jan

1. Fragment z Wystawy Budowlanej w Berlinie. Hala 2.
„Mieszkania współczesne“.

WYSTAWA BUDOWLANA W BERLINIE

Celem zwiedzenia odbywającej się obecnie Wystawy Budowlanej udała się z Warszawy w końcu czerwca r. b. na kilkudniowy pobyt do Berlina grupa, złożona z 45 architektów, członków S. A. P. oraz studentów Wydziału Architektury P. W. Organizację podróży przeprowadziły wspólnie Stowarzyszenie Architektów Polskich ze Związkiem Słuchaczy Architektury P. W.

Przyjęciem w Berlinie zajął się Związek Studentów Polaków w Niemczech, oprowadzeniem zaś po wystawie oraz stroną architektoniczną zwiedzania miasta Związek Architektów Niemieckich B. D. A. (Bund Deutscher Architekten). Przedstawiciele B. D. A. w osobach pp. architektów d-ra Gabera i Aleksandra Kleina poświęcili dużo cennego czasu dla dania możliwości architektom naszym zapoznania się z wszelkimi przejawami nowoczesnego budownictwa niemieckiego.

Pan konsul generalny Rzeczypospolitej w Berlinie, dr. Wacław Gawroński przyjął wszystkich uczestników, wraz z niemieckimi kolegami na wspólnej herbatce w salonach konsulatu.

Berlińska wystawa budowlana należy do największych tego rodzaju pokazów, zorganizowanych po wojnie. Zajmuje ona trzy wielkie hale wystawowe w Charlottenburgu z przyległymi terenami oraz obszerny plac dla stoisk, wzniesionych na wolnym powietrzu. W całości wystawy dają się wyraźnie odróżnić następujące działy. Urbanistyczny — będący przeglądem badań społeczno-gospodarczych ostatnich czasów w tej dziedzinie oraz zbiorem projektów współczesnego budowania nowych i przebudowywania starych miast. Dział międzynarodowy, w którym Polska zajmuje jedno z poważniejszych miejsc, jest raczej uzupełnieniem świetnie zestawionego działu niemieckiego.

Drugą część wystawy stanowi doskonały i gruntowny pokaz różnych konstrukcji i materiałów budowlanych w ich praktycznym zastosowaniu. Specjalnie uwzględniona jest stolarka oraz elementy metalowe. Do tej grupy możnaby również zaliczyć stoiska na wolnym powietrzu, będące albo próbą zastosowania nowych technik, albo budynkami z zakresu życia wsi.

Trzecim działem jest pokaz urządzeń wewnątrz mieszkalnych oraz mebli. W wielkiej hali wystawowej wzniesiono w tym celu szereg prowizorycznych parterowych lub jednopiętrowych budowli, pomysłanych przeważnie bardzo luksusowo i raczej teoretycznie. Otrzymano w ten sposób wnętrza pokazowe, mało dostosowane jako całość do najważniejszych potrzeb dnia dzisiejszego, t. j. do małych i skromnych mieszkań. Nie uszczupla to bynajmniej wartości poszczególnych mebli oraz doskonałych konstrukcyjnie i estetycznie szczegółów i urządzeń.

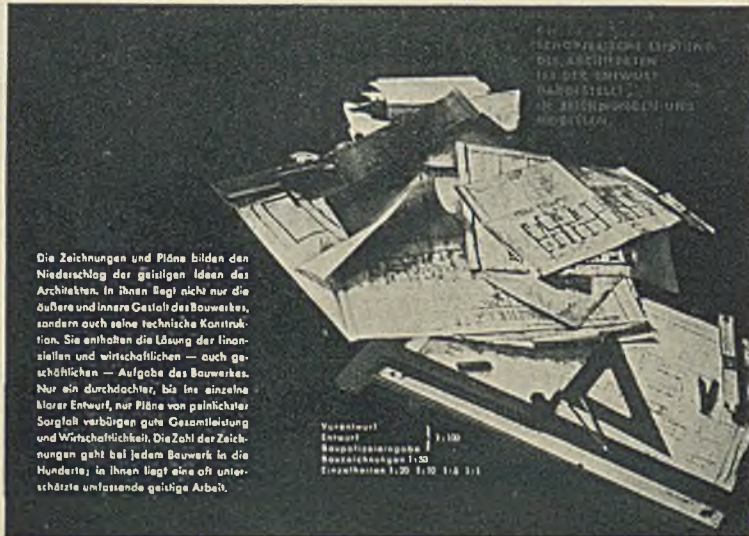
Z dziedziny budownictwa monumentalnego i gmachów publicznych, bądź handlowych wystawa daje jedynie materiał fotograficzny i kilka starannie i szczegółowo wykonanych modeli w oddziale B. D. A.

2—3. Stoisko rusztowań z rur stalowych na Wystawie w Berlinie. Fot. K. Marczewski.

4. Pawilon Związku Architektów Niemieckich (B. D. A.) na Wystawie Budowlanej w Berlinie.

5. Jedna ze świetnie pod względem graficznym pomyślanych tablic (dużego wymiaru) w pawilonie B. D. A., mających za zadanie popularne przedstawienie roli architekta w społeczeństwie i analizę jego zajęć zawodowych.

Prócz wystawy grupa zwiedziła zasługujące w Berlinie na szczególną uwagę założone w kilku punktach dookoła miasta olbrzymie osiedla mieszkalne, liczące niektóre po parę tysięcy domów szeregowych o 4-ch lub 6-iu mieszkaniach. Pod tym względem Niemcy wysuwają się dziś na czoło twórczości w Europie. Osiedla berlińskie są

nietylko mądre, zdrowo i pożytecznie założone, ale i bardzo piękne przez potęgę swjej wielkości i dobre proporcje. Do tego tematu jak i do możliwie szczegółowego omówienia wystawy postaramy się powrócić jeszcze w jednym z następných zeszytów *Architektury i Budownictwa*.
S. Marzyński.

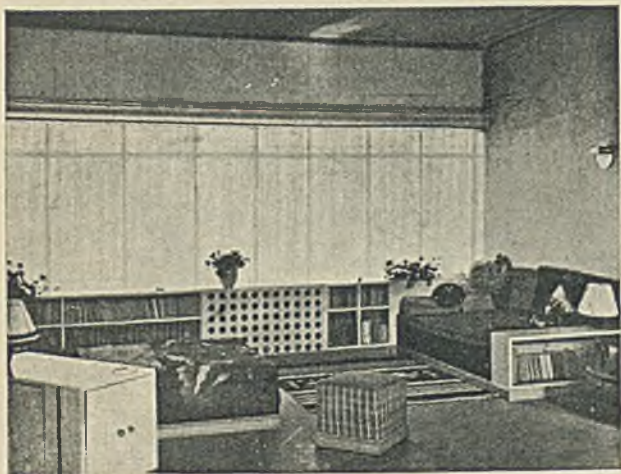
O K N O

(ANKIETA MIESIĘCZNIKA „L'ARCHITECTURE D'AUJOURD'HUI“)

Na trzecim Międzynarodowym Kongresie Architektury Nowoczesnej zostało poruszone niezmiernie ważne zagadnienie: **okna**. W budownictwie dzisiejszym okno odgrywa rolę zasadniczą, zarówno ze względów, odnoszących się bezpośrednio do życia, do psychiki człowieka, jak i czysto architektonicznych. Według pisma „L'Architecture d'aujourd'hui” architektura „jest sztuką rozmieszczania w konstrukcji miejsc pustych i wypełnionych”, a w tym podziale okno, to moment zasadniczy, akcent decydujący. Ważne jest dla nas dzisiaj wszystko, co go dotyczy: więc zarówno jego stosunek zasadniczy do przestrzeni, w której się znajduje, jak wszelkie, najdrobniejsze nawet, szczegóły, warunkujące jego funkcjonowanie. I właśnie z punktu widzenia wszelkich możliwych odmian urządzona była na Kongresie niezmiernie starannie opracowana wystawa różnych gatunków i rodzajów okien. Według wyjaśnienia p. p. **Steigera** i **Pierre Barbe**, którzy wygłosili na ten temat referat, charakterystyczne dla chwili obecnej rodzaje okien można sklasyfikować w sposób następujący:

- 1) według typu okna (w zależności od charakteru skrzydeł okiennych: przesuwające się, czy obrotowe, lub też kombinacje tych dwóch możliwości);
- 2) według systemu opadania, wznoszenia i przesuwania się;
- 3) według stosunku wzajemnego do siebie pionów ramy okiennej (można tu zastosować kontakt bezpośredni, a można też zostawić pomiędzy nimi próżnię, względnie zastosować jakiś materiał — nieprzepuszczalny, jak np. pilśni, lub kauczuk);
- 4) według rodzaju zamknięcia (może ono wynikać z nacisku jednej oprawy okiennej na drugą w kierunku prostym do ram, albo też w kierunku do nich równoległym);
- 5) według stosunku podstawy ramy do szkieletu całej konstrukcji. Wszystkie te możliwości zostały na wystawie uwzględnione. Jednocześnie pismo „L'Architecture d'aujourd'hui” ogłasza ankietę p. t. „Jak pan traktuje okno”, na którą odpowiedzi nadsyłają najwybitniejsi architekci. W ten sposób dokonywa się synteza wszelkich możliwości i poglądów na tej płaszczyźnie.

Charakterystyczne, że najsłynniejsi i najbardziej twórczy mistrzowie współczesnej architektury nie opowiadają się za jakimś niezmiennym raz na zawsze ustalonym typem okiennym, lecz uzależniają go od

Okno Wilcox'a (André Lurçat 1926).

Wszystkie skrzydła zasuwają się kolejno jedno za drugie. Po otwarciu okien przestrzeń jest zupełnie wolna.

Rozwój otworów okiennych.

Okna o formie horyzontalnej z zastosowaniem wypełniających materiałów przezroczystych (Charles Hannauer).

każdorazowych danych i warunków konstrukcji, charakteru gmachu i t. p.

„Stosowałem różne systemy — mówi **André Lurçat** — Każdy ma swe dobre strony. W każdym razie okno „parawanowe” (system Wilcoxa) należy do najbardziej interesujących”.

P. Alfred Agache stwierdza:

„Istnieją budynki i budynki... Istnieją okna i okna... Okno nie może oczywiście być traktowane w ten sam sposób w prywatnej willi i w domu handlowym, w banku i w muzeum — to jasne.

„Jedno wydaje się pewnym, to mianowicie, że epoka nasza potrzebuje wciąż więcej i więcej światła i w związku z tem jak największych i najszerszych otworów okiennych. Jeżeli zaś chodzi o charakter tych otworów (zaakcentowanie ich długości, czy szerokości), to zależy on zarówno od uwarunkowań planu, jak od kompozycji fasady. W jakiejś willi chętnie się będzie stosowało kontrasty: wysokie i wydłużone szyby pracowni czy hallu i szerokie okna izb niskich. W gmachu, gdzie przeważają biura, postaramy się o maksymalną szerokość tafli szklanych, by przepuścić możliwie jaknajwięcej światła do izby pracy...”.

Również Marcel Mauri nie uznaje jakiegos „okna przez duże O, okna typowego, które należy stosować przy wszelkich możliwych okazjach. Okna nie da się określić, jako takiego, jest ono tem, „co z niego uczynią potrzeby i warunki” wynikające ze sposobu życia i z wybranego planu architektonicznego .

„Jeżeli chodzi o potrzeby życia: powietrze, światło i t. d. — istnieje prawo regulujące konstrukcję okien; prawo to, źle stosowane, jest przytem niepełne: kształtuje ono otwory okienne w zależności od przestrzeni izb mieszkalnych, nie licząc się zupełnie z szerokością ulicy i poziomem piętra, które ma być oświetlone. Tymczasem pewne proporcja odpowiednie dla ulicy dobrze orjentowanej i słonecznej, okazują się absolutnie niedostateczne dla ulic gorzej położonych, tem bardziej, jeżeli chodzi o piętra niższe...

„...Odczuwałbym raczej potrzebę obramienia pionowego dla okien pokoi, w których „żyjemy” i pracujemy; poziome obramienie mógłbym przyjąć ewentualnie w takich partjach mieszkania, jak korytarz, hall, i może jeszcze w niektórych izbach, przeznaczonych do wypoczynku (buduary)...”.

Dla p. M. G. H. Pingusson sprawa przedstawia się nieco inaczej „Okno przestało egzystować jako samodzielny element konstrukcji;

niema już więcej okien, czy też raczej cała fasada stała się oknem; każda izba mieszkalna, z zasady ograniczona z 5 stron nieprzezroczystymi płaszczyznami, winna być od strony szóstej jak najbardziej otwarta na zewnątrz.

„Okno nie będzie już więcej „na szerokość”, czy „na długość” — będzie odtąd utrzymane w proporcji tej właśnie szóstej strony. „Trzeba będzie podchwycić tylko rytm w kompozycji fasad, przyjmując np. jakąś wspólną miarę pomiędzy różnymi szerokościami pokoi...”.

Natomiast Charles Hannauer uważa, że:

CAMBRIDGE-THEATER W LONDYNIE

Z pośród powstałych ostatnio gmachów widowiskowych wymienić należy „Cambridge-Theater” w Londynie i „Le Cinema Victor Hugo” w Paryżu.

W Londynie wybudowano w ostatnich czasach aż trzy nowe teatry: „Fenix-Theater”, „White-Hall-Theater” i „Cambridge-Theater”. Jednakże tylko ten ostatni został wzniesiony z uwzględnieniem nowoczesnych zasad budownictwa i z troską o pogodzenie walorów estetycznych z potrzebami funkcjonalnymi budynku widowiskowego. Wzniesiony na placu „Seven Dials”, wyglądem zewnętrznym upodobniony został w miarę możliwości do innych gmachów sąsiadujących, aby nie rozbijać harmonji placu. Jest on obliczony na 1200 miejsc, z czego na parter przypada 442. Rozwiązanie architektoniczne szło przede wszystkim w kierunku jak najdogodniejszego ustosunkowania do sceny nawet ostatnich rzędów amfiteatru i balkonu drugiego piętra. Następnie postarano się o złagodzenie przykrego uczucia zbytnej wysokości, względnie pewnej „obawy przestrzemi” u osób siedzących najwyżej. W tym celu sufit z nad amfiteatru opuszczono w łagodnych linjach aż do łóż, znajdujących się na poziomie proscenium — stamtąd zaś opada on ostrym łukiem aż do sceny. Wzrok widza z ostatniego rzędu nie napotyka więc żadnej silnej przeciwwagi horyzontalnej, lecz zdąża — kierowany niejako przez opadające linje — bezpośrednio na deski sceny.

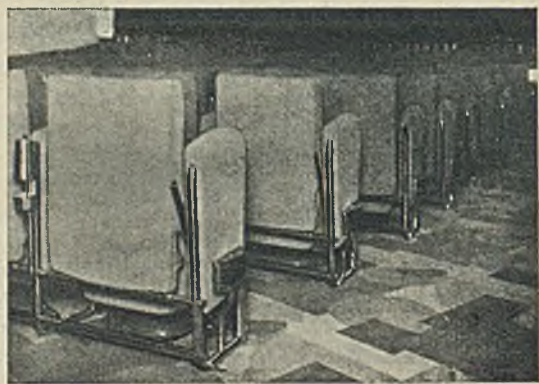
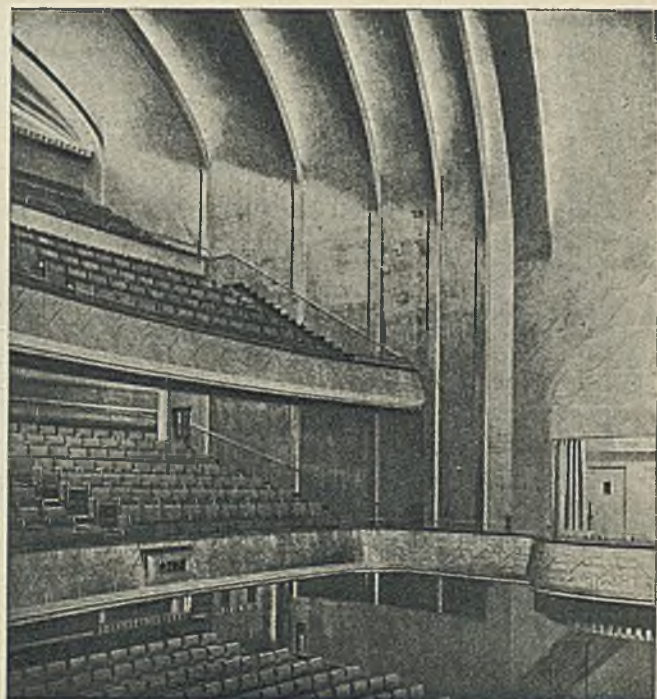
Ze względu na to swoiste ukształtowanie sufitu, widowni nie oświetlają z góry żyrandole, jak to się zwykle dzieje w teatrach, zastosowano tu natomiast światło boczne, ze ścian. Metalowe przewody stwarzają jednocześnie dyskretny moment dekoracyjny. Ponieważ omawiana sala służyć ma również do seansów filmowych, pomyślano również o pewnych drobnych charakterystycznych innowacjach. I tak np. pomiędzy poręczami foteli umieszczono podłużne metalowe popielniczki, z przymocowanymi małymi automatycznymi

„Wysokość okna o formie horyzontalnej nie może być podniesiona, jeżeli chce się uniknąć zbyt wielkiego ubytku ciepła. Z drugiej strony wszystkie części wnętrza powinny być maksymalnie oświetlone, nie powinno być żadnych miejsc ciemnych.

„Materiałem, który usuwa ujemne strony, który jest zarazem doskonałym przewodnikiem ciepła, który przepuszcza światło — są brylki, albo też wydrążone płytki szklane.

„Konsekwencje:

„Otwieranie okna od wewnątrz. Dwa zasadnicze elementy konstrukcji: szkielet — i materiały wypełniające przezroczyste...”.

Fotele parterowe Cambridge-Teater w Londynie, z zapalniczkami i popielniczkami.

Arch.: Wimperis, Simpson i Guthrie (Londyn). Cambridge-Teater w Londynie. Wnętrze opracował Serge Szymajew (Londyn).

NOWE KINO W PARYŻU

Kino „Victor-Hugo” w Paryżu (przy rogu ulicy Saint-Didier i des Belles Feuilles) jest dziełem architektów Charavela i Melendesa. Mieli oni dość trudne zadanie z powodu szczupłości terenu, przeznaczonego na budowę całego gmachu dla firmy filmowej „Pathé-Natan”. Sala filmowa zajmuje jedynie parter budynku. Ogólna przestrzeń terenu wynosi 480 m². Sala widzów zawiera 810 miejsc: 503 parterowych i 307 na balkonie. Poziom foteli parteru znajduje się o 6 metrów poniżej poziomu ulicy. Interesującą innowacją jest wznoszenie się podłogi w kierunku do ekranu — wbrew dotychczasowym kanonom. Autorzy projektu wyszli z założenia, że ponieważ ekran i tak znajduje się na znacznej wysokości — ażeby, pomimo niewielkich stosunkowo rozmiarów sali, mógł być dość dobrze widziany z balkonu — zatem miarowe wznoszenie się posadzki parterowej ku dalszym rzędom jest zbędne, natomiast od-

wrotne ukształtowanie terenu łagodzi kąt widzenia dla publiczności z pierwszych rzędów.

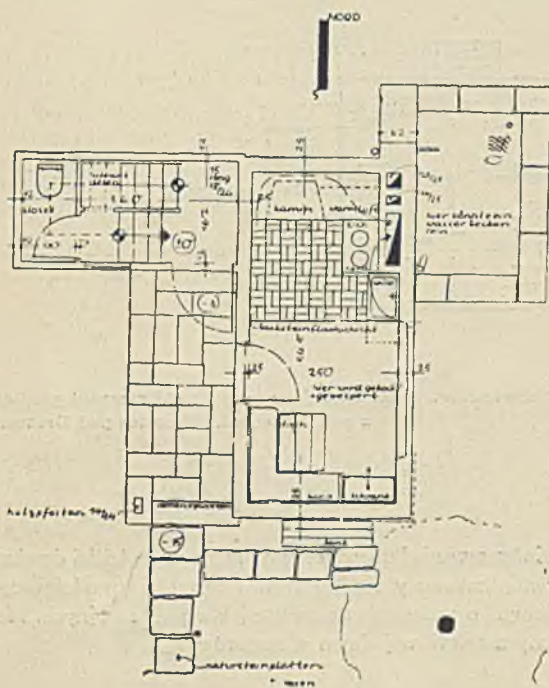
Dekoracja sali odznacza się prostotą, opiera się głównie na kontrastach kolorystycznych, komponowana jest z myślą o jak najsilniejszym zaakcentowaniu ekranu. Dwie zasłony, jedna z czerwonego aksamitu, druga jedwabna w kolorze słomianym, (z wyhaftowanym srebrem i złotem na wierzchu znakiem „Pathé-Natan” — Kogutem) otaczają luk ekranu. Zresztą cała sala jest pomyślana w kolorach czerwonym, białym i złotym. Ze względu na specjalne warunki akustyczne w sali, przeznaczonej na filmy dźwiękowe — ściany pokryte są pod obiciem warstwą ozytu 12 milim. grubości. Jako foyer dla balkonu służy niewielki bar, którego jasno zielone barwy tworzą dobry kontrast z czerwienią sali.

NOWA FALA BUDOWNICTWA DREWNIANEGO

Nr. 7 miesięcznika „Baumeister” w głównej mierze poświęcony jest budownictwu drewnianemu. Reprodukcje ilustrują szereg willi, domów letniskowych i campingowych oraz kilka will — pensjonatów, projektowanych jak indywidualnie, tak też i masowej produkcji. W notatkach i omówieniach położony jest nacisk na domy drewniane średniej wielkości — wille; przy wznoszeniu takich budynków masowo w jednej miejscowości obniża się znacznie nie tylko koszt produkcji, lecz również i montażu. Poza to konstrukcje szkieletowe lub „ramkowe”, częściowo lub całkowicie wypełnione materiałami izolacyjnymi, obciążane papą i szalowane

od zewnątrz, zaś od wewnątrz obijane dyktą, w obecnej dobie lepiej się kalkulują w Niemczech, niż produkcja domów z bali (te ostatnie bowiem wymagają dobrych cieśli dla ich złożenia). Należy zaznaczyć, że autorzy nie utrudniają sobie zadania przez projektowanie ogrzewania: w willach, poza kuchnią, wcale niema pieców, w hotelach — pensjonatach dla Szwajcarii przewidziane jest centralne ogrzewanie.

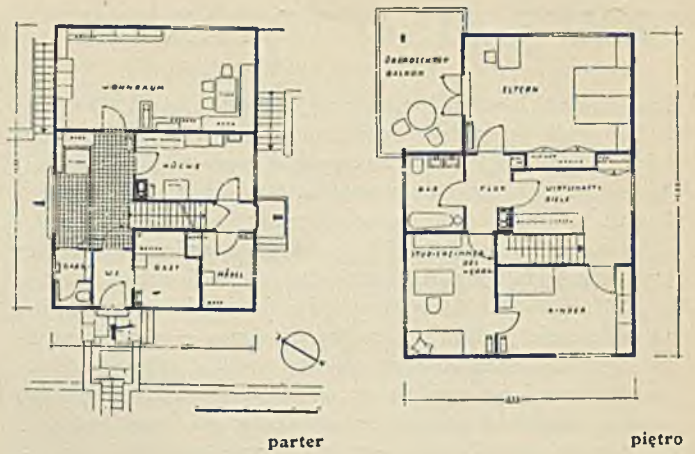
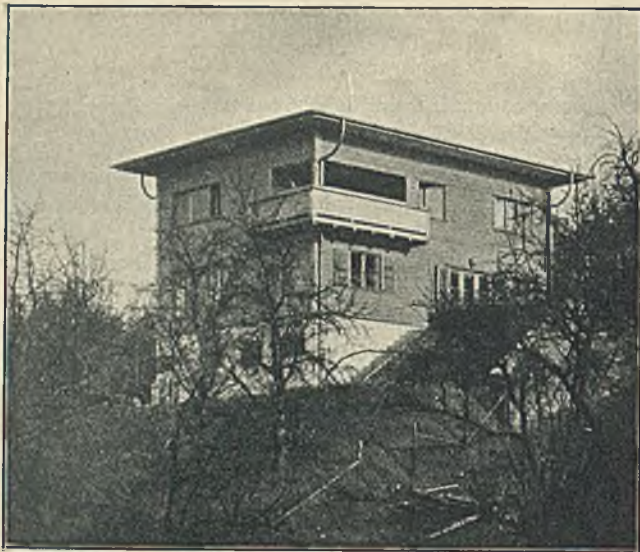
Zainteresowanie się budownictwem drzewnym wobec kryzysu ekonomicznego jest obecnie dość powszechne. Może to zupełnie słuszną zasadą, głoszoną ostatnio przez czynniki rządowe, że wobec

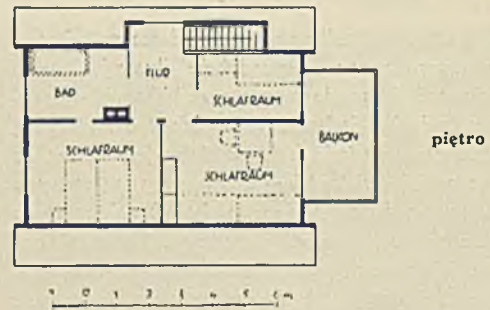
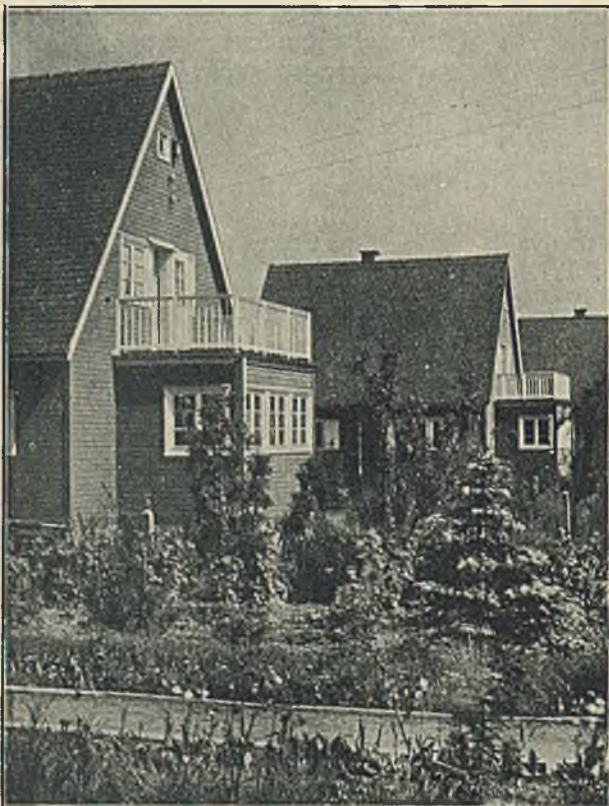
Rzut parteru.

Arch.: H. Volkart i P. Trüdinger (Stuttgart). Willa parkowa pod Stuttgartem. System konstrukcji drewnianej „Holzbau-Schneider”.

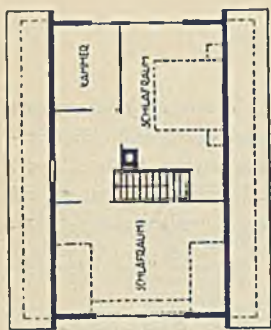
Arch.: H. Volkart i P. Trüdinger (Stuttgart). Willa drewniana pod Möhringen.

Arch. Aug. Schwemme. Dom drewniany typu H. 444' masowej produkcji z osiedla Leubnitz-Neuostera pod Dreznem.

kolosalnego braku mieszkań należy budować jak najwięcej i jak najtaniej, chociażby nawet czasowo. Warto nb. sobie przypomnieć, że gdy w latach 1890 — 1900 Japonja całą siłą parła do zdobycia miejsca wśród krajów cywilizowanych, budowała wówczas koleje wąskotorowe, ale w kolosalnem tempie.

Wobec zainteresowania budownictwem drzewnym, a ściślej domkami drewnianymi, zwracamy się do firm i tartaków, produkujących gotowe domy. o nadesłanie nam materiałów publikacyjnych, które moglibyśmy zestawzić w jednym z numerów. *A. i B.*

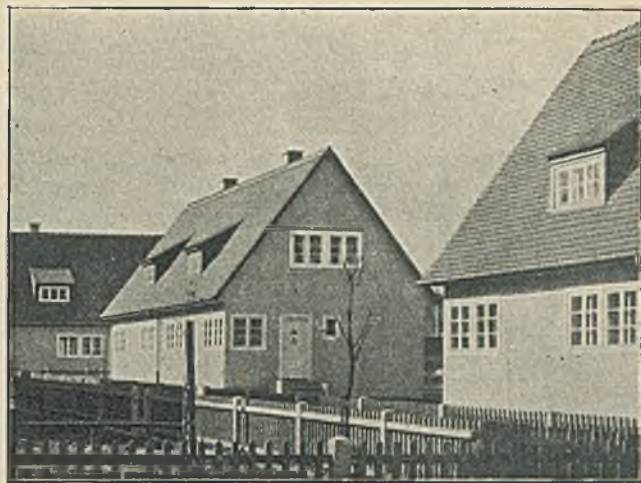

piętro

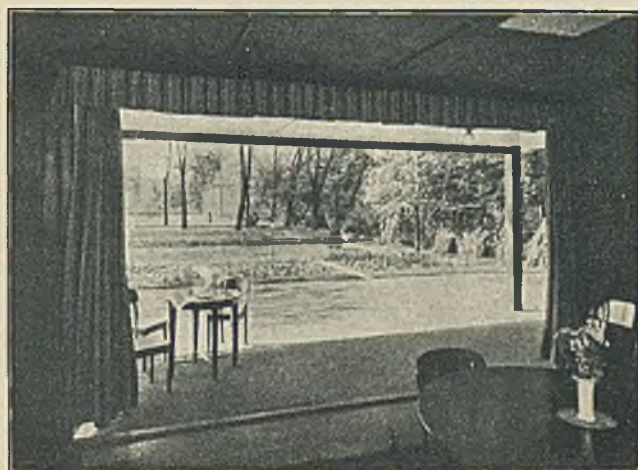

parter

Arch. Aug. Schwemmlé. Domy drewniane bliźniacze, masowej produkcji typu H. 293 w osiedlu Prohlis, pod Dreznem.

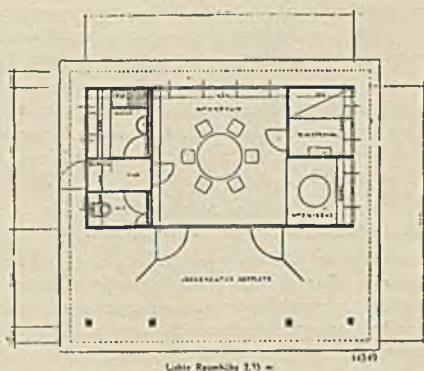

Elewacja ogrodowa.

Widok na ogród przez otwarte drzwi.

Rzut.

Dom weekendowy drewniany, wyk. przez Christoph und Unmack-A. G., Niesky.

ZASZCZYTNE WYRÓŻNIENIE ARCHITEKTÓW POLSKICH NA KONKURSIE MIĘDZYNARODOWYM

Rektorat królewskiego uniwersytetu i zarząd fundacji szpitalnych w Zagrzebiu (Jugosławja) rozpiisał międzynarodowy konkurs dla fachowców ze wszystkich państw na projekt dwóch szpitali: klinicznego i fundacji o 23 pawilonach na ogólną liczbę 995 chorych. Nadesłano 80 prac z 10 państw (z tych 49 z Niemiec i 5 ze Szwajcarii). Na skutek orzeczenia sądu konkursowego, w którym zasiadali przedstawiciele Jugosławji, Szwajcarii, Francji i Niemiec, otrzymali nagrody: 3 równorzędne pierwsze: arch. Stein i Zorn (Altona-

Hamburg), arch. Gustaw Paul (Praga) i arch. E. Weitzmann (Zagrzeb); 5 równorzędnych drugich: arch. J. Dobrzyńska i Z. Łoboda (Warszawa), arch. H. Lipp (Zurich), arch. G. Schöler (Wiedeń), arch. Tietmann i Haake (Düsseldorf) i arch. B. Schachner (Monachjum).

Odbitkę z projektu arch.: J. Dobrzyńskiej i Z. Łobody zamieścimy w następnym numerze „Arch. i Bud.”.

KRONIKA

NOWY ETAP BUDOWY POMNIKA MICKIEWICZA W WILNIE.

Po nieudanych rezultatach pierwszego powszechnego konkursu, Komitet budowy pomnika zaprosił do opracowania projektu pomnika artystów rzeźbiarzy prof. Dunikowskiego, Kunę, Madejskiego i Wittiga oraz prof. Tolwińskiego i Przybylskiego, z pomiędzy których, po przedstawieniu projektów, specjalny komitet sędziów miał wybrać realizatora pomnika. Sędziami byli: prezes przewodniczący gen. Lucjan Żeligowski, prezydent m. Wilna p. Folejewski, dyr. dep. Sztuki W. Skoczylas, T. Breyer, J. Szczepkowski, prof. arch. A. Szyszko-Bohusz i prof. L. Śleńdziński.

Sąd odbył się w dniach 6—7 czerwca. Projekty przedstawił wszyscy zaproszeni artyści za wyjątkiem p. Wittiga. Po dokładnym rozpatrzeniu projektów Sąd odznaczył projekt H. Kuny, z którym Komitet Budowy nawiązał pertraktacje, mające na celu uzyskanie ostatecznego projektu pomnika.

KONKURS NA PROJEKT REGULACJI I ROZBUDOWY MIASTA POZNANIA.

Dnia 11 b. m. rozstrzygnięto konkurs na rozbudowę miasta Poznania z następującym wynikiem. Nagrodę I otrzymali pp. inż. arch. Stanisław Filipkowski i Jan Graeffe, członkowie Tow. Urbanistów Polskich w Warszawie. Nagrodę II: inż. arch. Antoni Jawornicki, Kamil Lisowski, Miruta Słońska, również członkowie Tow. Urbanistów Polskich w Warszawie. Nagrodę III: inż. arch. Józef Reński i inż. arch. Władysław Günath z Warszawy.

Zakupiono projekty: inż. arch. Lucjana Dańczaka z Częstochowy, inż. arch. Władysława Wieczorkiewicza, Zbrochy, inż. arch. Brunona Heina i Wacława Leyberga z Łodzi.

Ogółem nadesłano na konkurs 10 prac.

Wystawa projektów otwarta codziennie od godz. 10—14 i 16—20 w pawilonie m. Lwowa na terenach Targu Poznańskiego, bezpłatnie, do niedzieli dnia 19 lipca b. r. włącznie.

INSTYTUT BUDOWNICTWA WIEJSKIEGO.

W lutym b. r. odbył się w Warszawie pod protektoratem Min. W. R. i O. P. pierwszy Zjazd wykładowców budownictwa betonowego. Z inicjatywy grona obecnych na Zjeździe działaczy na terenie budownictwa wiejskiego, a mianowicie pp. inż. A. Denisenki, K. Kalinowskiego, W. Knakego, T. Lipowca, St. Łukasiewicza, J. Nechaya, Z. Racięckiego i M. Talko-Porzeckiego, Zjazd powołał do życia Komisję Racjonalnego Budownictwa Wiejskiego, która — pod przewodnictwem p. naczelnika Józefa Adamskiego — zajęła się sprawą stworzenia centralnego organu porozumiewawczego władz i instytucyj, prowadzących działalność budowlaną na terenie wsi.

Na ostatniem zebraniu Komisji R. B. W., które się odbyło dnia 23 czerwca b. r. w sali konferencyjnej Muzeum Przemysłu i Rolnictwa, został zaakceptowany tekst statutu Instytutu Budownictwa Wiejskiego i omówiony program jego działalności na pierwszy okres organizacyjny.

W myśl założeń statutu, Instytut będzie jednostką autonomiczną pod auspicjami Muzeum Przemysłu i Rolnictwa, a jego celem — rozwinięcie pracy społecznej o charakterze badawczym i organizacyjno-koordynacyjnym, w zakresie racjonalnego budownictwa wiejskiego, miasteczkowego i podmiejskiego, oraz tem samcem podniesienie gospodarczego poziomu wsi polskiej.

Organem uchwalodawczym Instytutu będzie Kuratorium, złożone z przedstawicieli zainteresowanych ministerstw, centralnych organizacyj samorządowych i kulturalno-społecznych, Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych i t. p. instytucyj. Organem zaś wykonawczym będzie Kierownik Instytutu i podległe mu biuro.

m. t.-p.

O CZEM POWINIEN WIEDZIEĆ KAŻDY BLACHARZ.

Mieczysław Jarnuszkiewicz. Warszawa 1931, nakł. Biura Rozdzielczego Zjedn. Polskich Walcowni Blachy Cynkowej w Katowicach. Jest to I-a część podręcznika dla blacharzy oraz informator dla architektów i budowniczych do racjonalnego wykonywania robót z blachy cynkowej. Wyczerpująco omawia wszelkie sposoby krycia dachów, stosowania blachy w budownictwie oraz wykonywanie liter zwykłych i świetlnych do reklam świetlnych i szyldów. Tekst ilustrują 82 rysunki, szereg tablic i wykresów.

SPROSTOWANIE.

W Nr. 5—6 „Arch. i Bud.” pod fotografiami Zamku Prezydenta w Wiśle zamiast „Telefony i sygnalizację wykonała firma Polskie Zakłady Siemens (Katowice)”, powinno być: „Telefony, sygnalizację i urządzenia pożarowe wykonała firma Polskie Zakłady Siemens S. A. w Warszawie oddział w Katowicach”.

Również w podpisie w Nr. 5/6 str. 170 zaszła dla nas przykra omyłka, o której sprostowanie niniejszem prosimy.

Treść ma opiewać: Roboty stolarskie i kamieniarskie wyk. f. Karol Korn, Bud. Sp. Akc. Bielsko.

PEWNA I TRWAŁA IZOLACJA.

Stan i trwałość wszelkich budowli zależy od przezorności wykonawców i od środków stosowanych, celem skutecznej ochrony przed wszelkimi ujemnymi wpływami chemicznymi, działającymi destrukcyjnie na materiał budowlany.

Podobnie jak żywy organizm ludzki bywa często trawiony ukrytymi symptomami choroby, o których dotknięci dowiadują się dopiero wtedy, kiedy już niema dla nich żadnego ratunku, tak samo budowle i gmachy podlegają często ujemnym wpływom chemicznym, którym należy na czas zapobiec, jeżeli się chce uniknąć większych strat w materiale i całości.

Olbrzymie masy majątku narodowego marnieją z powodu braku zrozumienia tych codziennie powtarzających się zjawisk.

Nowoczesna technika izolacyjna stara się o wyszukanie środków, które są w stanie skutecznie ochronić przed wilgocią przedewszystkiem mury i fundamenty nowo powstających gmachów oraz zabezpieczyć najważniejszą część budowli, t. j. dach i wszelką nawierzchnię balkonu i tarasu od ujemnych wpływów atmosferycznych, jak niemniej konserwować stare budowle. Wynikiem długoletnich badań i dokładnych doświadczeń laboratoryjnych, jest, na zagranicznych przykładach i pewnikach wzorująca się, produkcja materiałów izolacyjnych „Trocal”, którą znana firma: Zjednoczone Zakłady Przemysłowe „Felzytyn i Trocal” w Warszawie, Marszałkowska 86, wprowadziła na rynki krajowe. Materiały te są nadzwyczajnie plastyczne, elastyczne i wytrzymują wszelkie wpływy atmosferyczne. Dzięki tym materiałom problem pokrycia płaskiego dachu i używalnego tarasu (Roofgarden) został w sposób ogólnie zadowalający rozwiązany. Dzięki stosowaniu tego materiału, który nigdy zupełnie nie twardnieje i wnika we wszelkie szpary i pęknięcia, pojawiające się niekiedy w podkładzie betonowym, powstaje wieczysta powłoka, doskonała jak skóra, elastyczna jak guma, nieprzepuszczająca absolutnie wody i wilgoci i odporna na największe gorąco i najostrejsze mrozy. Ani kwasy, ani też zasady, ani wyziewy, gaz, sadza i iskry, nawet w przeciągu dziesiątków lat nie zniszczą powłoki Trocalowej i nie zmienią szczelności pokrytej nim powierzchni.

Dzięki krajowej produkcji „Trocalu”, mógł się przemysł budowlany w Polsce uniezależnić od importów zagranicznych, przyczyniających się do pogorszenia bilansu handlowego, przyczem posiada 100 proc. gwarancję, że mimo stosunkowo niskiej ceny, otrzymuje produkt wysokowartościowy, pozwalający na oszczędny sposób budowania.

Dr. Arnold Friedman.

PRZEMYSŁ BUDOWLANY I TECHNICZNY

Adrema Maszyny

Warszawa

Towarzystwo Sprzedaży Maszyn
„ADREMA“ Sp. z ogr. odp.

Warszawa

Niecała 8.

Tel. 215-10

Architektura Wnętrz

Warszawa

„**ŁAD**” URZĄDZENIA WNĘTRZ, MEBLE, KILIMY, DY-
WANY, TKANINY I CERAMIKA DEKORACYJNA
Warszawa, ul. Czerniakowska 203, Tel. 444-82 i 435-83

Armatury elektryczne

Warszawa

BRACIA BORKOWSCY
Zakłady Elekrotechniczne — Spółka Akcyjna
Warszawa, Jerozolimska Nr. 6 telef. 642-79, 684-66, 642-98.

Fabryka Armatur i Odlewnia Metali
GWIZDZIŃSKI i S-ka
Warszawa, Chocimska 9. Tel. 604-57.

„**A. MARCINIAK**” SPÓŁKA AKCYJNA
WARSZAWA Zarząd i Fabr., Wronia 23, tel. 795-08, 792-02
wzorownia, Złota 49, tel. 280-78, 206-08

Artystyczny Przemysł

Warszawa

„**ŁAD**” URZĄDZENIA WNĘTRZ, MEBLE, KILIMY, DY-
WANY, TKANINY I CERAMIKA DEKORACYJNA
Warszawa, ul. Czerniakowska 203, Tel. 444-82 i 435-83

Asfalty

Katowice

„**TERMAK**”
Towarzystwo Budowy Dróg Smołowcowych Sp. z o. o.
Katowice Ks. Damrota 10 tel. 12-53 i 30-53

Lwów

Przedsiębiorstwo Robót Asfaltowych i Krycia Dachów
FRANCISZEK ŚWIEŻY
Lwów, ul. Na Błonie 50.

Warszawa

Bezparafinowe Asfalty Krajowe i Zagraniczne
„**FELZYTIN I TROCAL**” Sp. Przem.-Handl. z ogr. odp.
Warszawa, Marszałkowska 86, tel. 318-48.

Fabryka Asfaltu i Tektury Smołowcowej
J. SIECZKO i L. BALINGER
Warszawa, ul. Zwrotnicza 4-6, tel. 641-51

SHELL

POLSKA FABRYKA EKSTRAK-
TÓW GARBARSKICH, SP. AKC.
WYDZIAŁ S H E L L
WARSZAWA, SMOCZA 43
TEL. 319-51, 123-57, 224-28

Wyłączna sprzedaż asfaltów naj-
wyższych gatunków do budowy dróg
i bruków, do fabrykacji mastyksów,
papy dachowej, izolacji i t. p. marki:
MEKSFALT I SPRAMEKS

STANISŁAW COHN

Warszawa, Senatorska 36,
tel. 641-61, 641-62,
adr. teleg. „Stakon”

Wyłączna sprzedaż na Polskę
asfaltu rodzimego

TRINIDAD EPURÉ

Warszawa

Atelier Artystyczno-dekoracyjne

Atelier Artystyczno-Dekoracyjne
ZOFJI RACZYŃSKIEJ

Warszawa,

Emilji Plater 10

tel. 758-75

Warszawa

Atelier Fotograficzne

Fot. Techniczno Budowlany
A. SITKOWSKI

Warszawa, ul. Szpitalna 12, Telefon 202-60

Wykonywa wszelkie zdjęcia fotogr. w zakresie budownictwa

Warszawa

Betoniarki

RZEWUSKI i S-ka Spółka Akcyjna

Warszawa, ul. Ordynacka 7. Tel. 628-17 i 10.28-95.

Warszawa

Betonowe wyroby

Fabryka Wyróbów Betonowych i Mozaikowych
K. GAGATNICKI, S. MODELSKI i B. SŁOMCZYŃSKI
Warszawa, Sienna 94, Telefon 605-95.
SCHODY, POSADZKI, RURY, BASENY I T. P.

Wytwórnia Wyróbów Betonowych „**GOŁKÓW**”
HENRYK GOŁOGOWSKI

Warszawa,

Al. Jerozolimskie 21,

tel. 219-74.

Fabryka Wyróbów Mozaikowo-Betonowych
B. KOREWA i S-ka

Warszawa, Syreny 7 (Dom własny), Tel. 631-75 (Zał. 1870 r.)

Warszawa

Betonowe wyroby

EDMUND SZMIDT
WYTWÓRNIA WYROBÓW
BETONOWYCH I KSYLOLITOWYCH
Warszawa, ul. Grójecka 56, Tel. 328-39.

Warszawa

Bitumina

„**ORŁO R O G**”
dawniej **ORŁOWSKI, ROGOWICZ i S-ka**, Sp. z o. o.
Warszawa, Królewska 8, Tel. 701-23 i 747-78.
Wyłączni wytwórcy Bituminy do krycia dachów i izolacji.

Bydgoszcz

Biura Architektoniczne

EDMUND PITAK — Architekt-budowniczy
Bydgoszcz, ul. Zduny 18. Tel. 353.
Biuro Architektoniczne i Przedsiębiorstwo Budowlane

Częstochowa

Biuro Architektoniczno-Budowlane

Inż. Arch. **B. STROKOŁOWSKI**

Częstochowa,

Puławskiego 4.

Tel. 4-29

Lwów

Inż. **KAZIMIERZ TEODOROWICZ**

Architekt

Lwów

Gołuchowskich 1.

Tel. 1-44

Inż. arch. **BRONISŁAW WIKTOR**

Lwów, ul. 22 Stycznia 5, Tel. 77-30.

Sosnowiec

Biuro Architektoniczne

W. FILIPCZYŃSKI

Sosnowiec

Wiejska 8

Tel. 21

Biura Architektoniczne

Tarnów

Biuro Architektoniczne i Budowlane
Inż. Arch. EDWARDA OKONIA
Tarnów, Przechodnia Chyszowska 1:6, I p. Telefon Nr. 236

Biura Inżynierskie

Warszawa

BIURO INŻYNIERSKIE STUDIÓW DLA PRZEMYSŁU
SP. z O. O.
Warszawa, Miodowa 3, Tel. 799-01.
Budownictwo Przemysłowe, Konstrukcje Żelazne,
BETONOWE, ŻELBETOWE I DREWNIANE
Urbanistyka plany pomiarowe, regulacyjne, wodociągowo-kanalizacyjne i gospodarka mlejska
Oczyszczanie wód ściekowych. Ekspertyzy i porady techniczne.
„BIP TECHNICO” gwarantuje racjonalność koncepcji, dąży do obniżenia kosztów własnych i nie zajmuje się żadnymi dostawami

Biura Techniczne

Warszawa

Biuro Techniczno-Budowlane
HENRYK ŁASZCZEWSKI
Ząbki pod Warszawą, dom własny

Blachy Cynkowe

Warszawa

BLACHA CYNKOWA POCYNKOWANA
D./H. A. GEPNER
Warszawa, Grzybowska 27. Tel 690-25 i 655-25

Blacha żelazna cynkowana

Będzin

POLSKIE ZAKŁADY PRZEMYSŁU CYNKOWEGO
Spółka Akcyjną w Będzinie

Warszawa

CYNKOWNIA WARSZAWSKA
(właśc. Inż. T. Rapacki i Z. Święcicki)
Warszawa, Boduena 3 Tel. 442-62, 652-77 i 652-07

Blacharskie Zakłady

Warszawa

DACHY

Kryjemy i reperujemy dachy blachą, dachówką, papą, eternitem, gontem. Dajemy dogodne warunki. Wykonujemy roboty i na prowincji. Polskie Zakłady Blacharskie „DACH”.
Al. Jeruzolimskie 65, tel. 232-77.

Egz. od 1888 Zakład Blacharski Egz. od 1888
ROMUALD DĄBROWSKI i Syn
Warszawa Bednarska 23 Tel. 328-82

ZAKŁADY BLACHARSKIE „GRYFF”
Właśc. Aleksander Jurewicz
Warszawa Piękna 30 Tel. 835-56

B-cia KIERZKOWSCY
Warszawa, Pańska 3. Tel. 249-64
Wykonują wszelkie roboty, w zakres blacharstwa wchodzące

Zakład Blacharsko-Architektoniczny
WŁADYSŁAWA MICHAŁSKIEGO
Warszawa, Solec 68, Biuro: Solec 77, Tel. 209-84

FELIKS SMOCZYŃSKI
Przedsiębiorstwo Robót Blacharskich i Krycia Dachów
Warszawa, Solec 20. Telefon 513-99. Warsztat: Mostowa 9.
Ornamenta budowlane, oraz galanteria blaszana.

Budowlane Materjały

Katowice

ROBERT STREIT
Hurtownia Materjałów Budowlanych
Katowice Mickiewicza 19 Tel. 21-92 i 22-92

Warszawa

Budowlane okucia

Fabryka Okuć Budowlanych i Odlewnia Metali
Inż. K. DOBROWOLSKI i S-ka Sp. z o. o.
Warszawa-Praga Krowia 6/8 Tel. 10-04-79

Fabryka Okuć Budowlanych
BRACIA LUBERT Sp. Akc.
Warszawa, Złota 34, Tel. 647-35 i 690-10

Budowlane Przedsiębiorstwa i Materjały

Przedsiębiorstwo Budowlane
GUSTAW WEINZIEHER
Będzin Małachowskiego 31 Telefon 4-41

Brześć n/B

Inżynierowie St. Nowosielski i Fr. Pacześniak
Przedsiębiorstwo Budowy — Sp. z o. o.
Brześć n/Bugiem ul. Piotrowska 30 Tel. 211

Częstochowa

Przedsiębiorstwo Budowlane
J. MOCZYGBA
Częstochowa, Kościuszki 7, tel. 6-88

Przedsiębiorstwo Budowlane
STANISŁAW WIDUCHOWSKI
Częstochowa, Kościuszki 26 tel. 709

Gdynia

Budowlane Przedsiębiorstwa i Materjały

N. KALINOWSKI i SYN
Przedsiębiorstwo Budowlane Sp. z o. o.
Gdynia, Skwer Kościuszki, Tel. 1829. Gdańsk, Langgarten 79, Tel. 2578

Inż. K. KRZYŻANOWSKI i S-ka
Przedsiębiorstwo Budowlane
Gdynia ul. Świętojańska Tel. 11-25

Przedsiębiorstwo Budowlane
NOWOSIELSKI BAZYLI
Gdynia — ul. Portowa

Przedsiębiorstwo Budowlane
F. SKĄPSKI i S-ka Inżynierowie — Sp. Akc.
Gdynia, ul. Portowa

Katowice

IGNACY GRÜNFELD
BIURO ARCHITEKTONICZNE I BUDOWLANE
Cegielnia i Fabryka wyr. Ceramicznych. — Stolarska Budowl. i Meblowa
KATOWICE, Karbowa. Telefon 28 i 29.

T. WAWRZIK budowniczy
Katowice Jagiellońska 36 Tel. 24-11

Kielce

Przedsiębiorstwo Budowlane
LEOPOLD GRIMM
Kielce ul. Lipowa 16a Telefon 418

Przedsiębiorstwo Budowlane
JERZY SASKI
Kielce ul. Sienkiewicza 57 Telefon 490

Kraków

Przed. Budowlane STANISŁAWA DUDZIAKA
w Krakowie, Mały Rynek 7, Tel. 157-30
Wykonuje roboty murarskie i odnawianie fasad frontowych

DYPLOMOWANI ARCHITEKCI
Inż. Stanisław Filipkiewicz i inż. Juljusz Kolarzowski
Kraków Rynek Gł. 6 Tel. 46-86

Przedsiębiorstwo Budowy i Robót Żelbetowych
JÓZEF KACZMARCZYK Budowniczy
Kraków, Rynek Gł. 34. Telefon 42-32.

Budowlane Przedsiębiorstwa i Materjały

Kraków

INŻ. STEFAN POLAŃSKI
Autoryzowany inż. cywilny, konc. budowniczy
Zaprzysiężony biegły sądowy
Kraków, ul. Wielopole 16. Telefon 0085.

Przedsiębiorstwo Budowlane
Inż. EUGENJUSZ RONKA i S-ka
Kraków, Starowiślna 32. Tel. 112-58.

Arch. Stanisław Turek-Kryłoszański
BIURO BUDOWLANE
Kraków, Plac Jabłonowskich 5.

Przedsiębiorstwo dla Budowli Żelbetowych
E. UDEŃSKI i S-ka
Kraków, Al. Słowackiego 60, tel. 12-68.

Lublin

Biuro Budowlane, Kanalizacyjne, Centr. Ogrzew. i Handl.
„ARCHITEKT”
Sp. z ogr. odp. w Lublinie, Zamojska 4, tel. 2-47.

Lwów

Inż. WAWRZYNIEC DAJCZAK
Autoryz. Inż. Architektury i Bud.
Lwów Długosza 7. Tel. 36-10

Inż. Arch. KALIKST KRZYŻANOWSKI
Lwów, Kochanowskiego 38. Tel. 7-01.

STEFAN PISARSKI i KAZIMIERZ ŚLABICKI
Przedsiębiorstwo Budowlane
Lwów Ul. Chorążczyzna 11a

PRZEDSIĘBIORSTWO ROBÓT INŻYNIERSKO-ARCHITEKTON.
Inż. WŁAD. SZCZEK rządkowo uwoważ. do pro-
wadzenia robót budowlan.
LWÓW, NOWY-ŚWIAT 20

WŁADYSŁAW SZPETMAN
Architekt — Budowniczy
Lwów Klonowicza 12 Tel. 48-22.

Architekt
PIOTR TARNAWIECKI
Lwów, Hetmana Tarnowskiego 26. Tel. 42-03.

Łódź

Przedsiębiorstwo Robót Inżynieryjno-Budowlanych
„KONSTRUKTOR”
Spółka z ograniczoną odpow.
Łódź, Al. Kościuszki Nr. 1. Telefon 60-28.

Przedsiębiorstwo Robót Budowlanych
CH. I. TYLLER Spadkobiercy
Łódź, Tramwajowa 11. Tel. 1.14-79.

Przedsiębiorstwo Robót Budowlanych i Kanalizacyjnych
I. TYLLER
Łódź, Trębacka 18. Tel. 1.62-09 i 1.71-38.

Łuck

Inżynier Architekt
KAZIMIERZ JANICKI
Łuck, ul. Matejki 16. Tel. 296.

Pabjanice

Przedsiębiorca Budowlany
JÓZEF STANO
Pabjanice, ul. Moniuszki 29. Tel. 2-21

Poznań

Przedsiębiorstwo Budowlane i Fabryka Obróbki Drzewa
BAKOWSKI i SMOLIBOWSKI
Poznań, ul. Niska 32. Tel. 6074.

Poznań

Budowlane Przedsiębiorstwa i Materjały

BOLESŁAW DANECKI Arch. Bud.
Przedsiębiorstwo Robót Budowlano-Inżynierskich
Poznań, Brama Dębińska, tel. 58-83 i 70-27.

M. HOFFMANN i S-ka
Przedsiębiorstwo robót naziemnych, podziemnych i żelbetowych
Fabryka Wyróbów Cementowych
Poznań, Górna Włda 134a.

J. KLATKIEWICZ
Budowniczy
Poznań, ul. Sieroca 3/4, Telefon 32-81

Przedsięb. robót budowl.-inż. i Fabryka wyróbów drzewnych
CZESŁAW LEITGEBER architekt
Poznań Naramowicka 25 Telefon 50-81

Przedsiębiorstwo Robót Budowlanych
LUDWIK MICHAŁSKI Budowniczy
Poznań, Wały Kazimierza Wielkiego 11, tel. 28-97

EDMUND RYCHLIKI
Budowniczy
Poznań ul. Skryta 7 Telefon 64-84

WŁADYSŁAW SZMYT ARCHITEKT-
BUDOWNICZY
Przedsiębiorstwo robót budowlano-inżynierskich
Poznań, ul. Prusa 19. Telefon 6897.

STANISŁAW SZULCZEWSKI
Budowniczy
Poznań, ul. Bóżnicza 14, Telefon 10-68.

STANISŁAW TRAWCZYŃSKI Budowniczy
Żelbetony, własne kafary 1000 — 1050 — 2000 kg.
Specjalność: stupy oświetleniowe żelbetowe.
Poznań, Św. Jerzego 7/13, tel. 10-08.

WŁADYSŁAW URBANIAK budown.
Przedsięb. Robót Inżynierskich. Tartak parowy. Fabr. wyrób. z drzewa
Poznań, Droga Dębińska 10, tel. 33-54.

Sosnowiec

A. JĘDRZEJEWSKI
Przedsiębiorstwo Robót Budowl. i Komunikac. Sp. z o. o.
Sosnowiec ul. Piłsudskiego 28 Tel. 8-70

Przedsiębiorstwo Budowlane
L U F T i S-ka
Sosnowiec ul. Jasna 8

BOGDAN MISSIR PRZEDSIĘBIOR BUDOWLANE
DLA ROB. POD I NADZIEMNYCH, BETONOW. i ŻELBETOWYCH
SOSNOWIEC, DĘBLIŃSKA 7, TEL. 1-33 i 13-52.

Stanisławów

Przedsiębiorstwo Budowlane
M. HRYCAK
Stanisławów, ul. Gołuchowskiego 77.

Inż. KRAUSZ i S-ka PRZEDSIĘBIORSTWO BUDOWY
I BIURA TECHNICZNO-HANDL.
STANISŁAWÓW, 3-GO MAJA 1, TELEFON 80.

Przedsiębiorstwo Budowlane
Inż. FERDYNAND PETELEŃZ
Stanisławów, ul. Słowackiego 30.

Tarnopol

Przedsiębiorstwo budowlane
WILHELM SCHACHTER i MAK SCHAFFKOPF Archit.
Tarnopol, Piłsudskiego 18, Telefon 178 i 158.

Tomaszów Mazowiecki

TECHNICUM
Biuro Przemysłowo-Budowlane Inż. STANISŁAW CEDROŃSKI
Tomaszów Mazowiecki, ul. Antoniego Nr 1, tel 161.

Budowlane Przedsiębiorstwa i Materjały

Toruń

Przedsiębiorstwo Robót Inżynieryjno-Budowlanych
Inż. J. DRECKI
Toruń Rynek Staromiejski 20 Telefon 801
Warszawa

Pierwsza w Kraju Fabryka Gipsu p. f. „ALABASTER”
Założona w roku 1873.
właściciel Inż. BRONISŁAW PLEBIŃSKI
Warszawa, ul. Czerniakowska 156 (dom własny) tel. 613-40

Biuro Inżynieryjno-Budowlane
F. BOBROWSKI i B. SŁUBICKI
Warszawa ul. Rakowiecka 9 tel. 8-94-18

„B U D E X”
Budowlano-Eksportowa Sp. Akc.
Warszawa. Krak. Przedm. 9 Tel. 723-47 i 425-18

Towarzystwo Przemysłowo-Budowlane
„BUDOPOL” Sp. z ogr. odp.
Dyrekcja—Warszawa, Królewska 43, tel. 631-41 i 631-64

Biuro Techniczno-Budowlane **St. F. CRETTI**
WARSZAWA. Obozowa 35. Tel. 687-26.

Przedsiębiorstwo Robót Inżynieryj. i Budowlanych
WŁADYSŁAW CZARNOCKI i S-ka
Warszawa, Wilanowska 1 róg Solca. Telefon 664-15

Biuro Inż.-Bud. A. CZEŻOWSKI i E. STRUG Inżynierowie
Warszawa, Bracka 6 m. 14
Budowa miejskiej Szkoły Rękodzielniczej, róg Narbuta i Kazimierzow-
skiej. Tel. 865-19.

BIURO BUDOWLANE
T. CZOSNOWSKI i S-ka
Istnieje od 1865 roku
Warszawa. ul. Ceglana 5, Tel. Zarządu 605-82, Biura 605-80.

PRZEDSIĘBIORSTWO BUDOWLANE
A D O L F D Y B I C Z Inżynier Budowniczy
WARSZAWA, TARGOWA 84, Telefon 10-04-51
Projekty, Plany, Ekspertyzy

TOWARZYSTWO PARCELACYJNO-BUDOWLANE
DYNASY Sp. Akc.
Warszawa, Plac Marszałka Piłsudskiego 8, tel. 799-20

Przedsiębiorstwo Budowlane
K. FELTNER i W. RYCZYWOLSKI
Warszawa, Mokotowska 7, Tel. 849-90 i 822-77

MAKSYMILJAN GARSTECKI Budowniczy
Poznań, Droga Dębińska 3.
Biuro w Warszawie, Wierzbowa 6, Tel. 295-61

GÓRNOŚLĄSKIE TOWARZYSTWO AKCYJNE
DLA BUDOWLI PRZEMYSŁOWYCH
Ekspozytura w Warszawie, ul. Złota 21, Telefon 755-75

Przedsiębiorstwo Budowlane
JAN GRAJEWSKI
Warszawa Leszczyńska 7 Tel. 787-24

Przedsiębiorstwo Budowlane
E. GRUCA i A. K. SŁAPCZYŃSKI
Warszawa Dolna 21-a Telefon 833-47

Przedsiębiorstwo Budowlane **Aleksander GUTT**
Warszawa, Aleja Szustra 36, tel. 871-88.

Towarzystwo Inż.-Budowlane „TRAWERS”
HACIEWICZ i SERWIŃSKI—Inż. Sp. Film.
Warszawa, Piękna 22. Tel. 879-76, 808-69, 446-06.

Przemysł Techniczno-Budowlany „HA — GE”
Właściciel HERMAN GERKOWICZ
Warszawa, Sienna 4, (dom własny) Tel. 524-07 i 238-54

Warszawa

Budowlane Przedsiębiorstwa i Materjały

Przedsiębiorstwo Inżynieryjno-budowlane
N. H. HRYCKIEWICZ
Warszawa Kujawska 3 Tel. 533-00

PAWEŁ HOLC i S-ka
SP. Z OGR. ODP.
Przedsiębiorstwo Robót Inżynieryjno - Budowlanych
Centrala Warszawa, Karolkowa 8, tel. 279-30
Oddział Łódź, 6 sierpnia 88, tel. 102-36.

Przedsiębiorstwo Przemysłowo-Budowlane
JÓZEF JAWORSKI i S-ka
Warszawa, ul. Fabryczna Nr. 28, tel. 795-03.

Krajowe Towarzystwo Budowlane
„KATEBE” Sp. z ogr. odp.
Warszawa, Sienkiewicza 3, Telefon 420-01, 420-02 i 256-10

Przedsiębiorstwo Budowlane
JAN KĘDZIERSKI
Warszawa, Nowy Świat 41. Tel. 643-78.

Przedsiębiorstwo Robót Budowlanych
EDWARD KLEIN
Warszawa, Jerozolimka 19, telefon 260-60

Biuro Inżynierskie
Dr. CZESŁAW KŁOŚ
Warszawa-Włochy, Inżynierska 10. Tel. 271-01.

Przedsiębiorstwo robót budowlanych i kanalizacyjno-
wodociągowych
A. KLEIBER i W. JEŻEWSKI
Warszawa, Ordynacka 8. Telefon 698-11 i 542-70

Przedsiębiorstwo Robót Inżynieryjno-Budowlanych
Inż. F. KOPKOWICZ
Warszawa, Jasna 22, m. 10. Telefon 281-95

Przedsiębiorstwo Budowlane
JAN KRĘCKI
Warszawa, ul. Emilji Plater 19, Tel. 702-33

T. R. B. Towarzystwo Robót Budowlanych
Inż. BOGUSŁAW LENCKI i S-ka
Warszawa, ul. Miodowa 21, Tel. 664-11.

Towarzystwo Akcyjne Zakładów Przemysłowo-Budowlanych
FR. MARTENS i AD. DAAB
Warszawa, ul. Wiejska Nr. 9. Telefon 655-84

Przedsiębiorstwo Techniczno-Budowlane
F. MAZURKIEWICZ
Warszawa, ul. Złota 76. Telefon 632-98.

Biuro Budowlane
STEFAN NIEDBAŁSKI
Warszawa, Marszałkowska 15-a. tel. 885-77

NOWOCZESNE PRZEDSIĘBIORSTWO BUDOWLANE
Sp. z ogr. odp.
Warszawa Leszno 77 Tel. 513-68.

Przedsiębiorstwo Budowlane
STEFAN PACHOWSKI
Warszawa ul. Czerwonego Krzyża 21/23 Tel. 205-74

Biuro Przemysłowo-Budowlane
S. PRONASZKO i R. SOBIESZEK
Warszawa, Ś-to Krzyska 25, tel. 426-72, 426-74

Przedsiębiorstwo Budowlane
WŁ. REJMAN
Warszawa, Elektoralna 7, Tel. 503-56

Biuro Techniczno-Budowlane
B. ROGACZEWSKI i S. T. SZULAKIEWICZ
Warszawa, Biuro: Nowy-Świat 34, Tel. 768-84
Fabryka: Szczęśliwice Stadjon, tel. 768-94.

Budowlane Przedsiębiorstwa i Materjały

Warszawa

Inż. JANUSZ RYMKIEWICZ

Budowniczy
Warszawa, Wiejska 14. Tel. 212-44Przedsiębiorstwo Budowlane
A. i R. RZECZKOWSCY
Biuro Zarządu: Warszawa, Zajęcza 8. Telefon 674-85

HENRYK SERKOWSKI

Przedsięb. Robót Budowl. i Obmurowania Kotłów
Warszawa, Nowy Świat 27, Tel. 670-40Przedsiębiorstwo Budowlane
Inż. arch. SAMUEL SINGER

Warszawa, Koszykowa 79. Telefon 518-83

Przedsiębiorstwo Budowlane
WŁADYSŁAW SKORACZEWSKI i S-ka
Warszawa, Aleje Jerozolimskie 21. Tel. 718-13

STANISŁAW SKWIERCZYŃSKI

Przedsiębiorstwo Budowlane
Warszawa, Przemysłowa 27.Przedsiębiorstwo Budowlane
FR. SOKOŁOWSKI

Warszawa, Bracka 23, Telef. 658-36. Fabryka: Kaliska 11. Tel. 542-97

Przedsiębiorstwo Robót Inżynieryjno-Budowlanych
H. SOSONKO i W. WOJCIECHOWSKI Inżynierowie
Warszawa, Krucza 8, tel. 881-84.

TOWARZYSTWO BUDOWLANE Sp. Akc.

Inż. K. STRONCZYŃSKI, R. CZARNOTA-BOJARSKI i S-ka
Warszawa, Marszałkowska 17, Tel. 8.49.73, 8.23.45 i 8.53.44

J. SZCZEPAŃSKI

Przedsiębiorstwo Budowlane
Warszawa, Spokojna 11, m.40.

Inż. STANISŁAW SZCZEPAŃSKI

Przedsiębiorstwo Robót Budowlanych
Warszawa, Poznańska 16, tel. 252-16.T-wo Robót Kolejowych i Budowlanych
„T O R” Spółka Akcyjna

Warszawa, Elektoralna 6, Telefon 654-40 i 509-61

WARSZAWSKIE PRZEDSIĘBIORSTWO BUDOWLANE

Spółka Akcyjna, egz. od 1910 r.

Warszawa, ul. Kredytowa Nr. 10, telef.: 322-89 i 639-34

WARSZAWSKA SPÓŁKA BUDOWLANA Spółka z o. o.

Warszawa, ul. Karowa 5. Tel. 230-22 (8-90-22)

Warszawskie Towarzystwo Techniczno - Budowlane
Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością
Warszawa, Plac 3-ch Krzyży 9. Telefon: 302-56, 302-57Przedsiębiorstwo Budowlane
BOLESŁAW WĘGROWICZ

Warszawa, Leszno 125, tel. 325-70

Przedsiębiorstwo Budowlane
E. WELLMAN i Z. PRZEDPEŁSKI Inżynierowie
Warszawa, ul. Nowowiejska 9 tel. 8-89-38BIURO TECHNICZNE
Inż. BRONISŁAW WIERZYŃSKI
Rządowo upoważniony inżynier budowy
WARSZAWA LEKARSKA 125 TEL. 891-53Przedsiębiorstwo Inżynieryjno Budowlane
J. WODZIŃSKI

Warszawa Podchorążych 65 tel. 222-04

Biuro Budowlane
W. WOJNAROWSKI i B. ŚWIECKI
Warszawa, ul. Marszałkowska 79, tel. 858-01

Warszawa

Budowlane Przedsiębiorstwa i Materjały

JULJAN ZIELIŃSKI

Przedsiębiorca Robót Budowlanych
Warszawa Chmielna 89, m. 17 Tel. 767-68Przedsiębiorstwo Inżynieryjno-Budowlane
„ZJEDNOCZENI INŻYNIEROWIE” Sp. z o. o.
Warszawa, ul. Uniwersytecka 4, tel. 529-26, 404-71

„ŻELAZO - BETON” Sp. z ogr. odp.

W. KRYŃSKI, W. MALINOWSKI i W. POLKOWSKI
inżynierowie

Warszawa, Żórawia 11. Tel. 660-24, 640-24 i 607-67

Włocławek

POPLAWSKI I FÜRSTENWALD
Przedsiębiorstwo budowlane i stolarnia mechaniczna
Włocławek. Telefon 200. Ul. Łęska 16.

Zakopane

Biuro Architektoniczno-Budowlane
Inż. FRANCISZEK KOPKOWICZ
Zakopane, „Boryna” Dolina Białego, tel. 157.

Zawiercie

Biuro Budowlane ANTONI BLANA

Zawiercie, ul. Słowackiego 12.

Warszawa

Budownictwo żelazneInż. JAN BRIGGEN
Warszawa, Krakowskie Przedmieście 5 Tel. 671-05
Dachy i Świetliki bezkitowe „ETERNA”, Bramy Garażowe, Went. Rotorowe.

Warszawa

Castor, środek przeciw wilgoci

HYDROFUGE „CASTOR” — KARSTENS MAURZYCY

Warszawa, ul. Koszykowa Nr. 7. Tel. 8.27-95
W Wilnie, biuro handlowe M. Jankowski, S-to Jańska Nr. 9

Poznań

CegielnieCegły, Dachówki, Sufitówki — Parowa Cegielnia Fabjanowo
W. NOWAKOWSKI i SYNOWIE
Biura centralne: Poznań, Górna Wilda 134, tel. 1291, 2972, 4017.

Warszawa

Cement

Zjednoczone Fabryki Portland-Cementu

FIRLEY Sp. Akc.

Warszawa, Czackiego 14 Telefon 211-04

Towarzystwo Fabryk Portland-Cementu
„WYSOKA” Spółka Akcyjna
Warszawa, Mazowiecka 7

Lwów

CemunitPrzedsiębiorstwo Budowy Domów
z „CEMUNITU”
W-wa, Bracka 9 m. 1, tel. 666-98—Lwów, Szumlańskich 17, tel. 40-02.

Grudziądz

Ceramika

POMORSKIE ZAKŁADY CERAMICZNE

Towarzystwo Akcyjne w Grudziądzu
Największa w Polsce fabryka dachówek
poleca znane ze swej dobroci:
karpówkę żłobioną, holenderkę i rzymską na
krycie kościołów i gmachów monumentalnych
Prospekty i kosztorysy gratis
Wyłącznie przedstawiciele: CERAMIKA POLSKA Sp. z o. o.
Warszawa, Al. Ujazdowskie 30. Tel. 88-07

Ceramika

Kraków

Płaszowska Fabryka Dachówek i Cegieł S. A.
Kraków, Radziwiłłowska 19,
Poleca: Dachówkę tłoczoną (Marsylską), Karpiówkę, cegłę maszynową
i pustą

Poznań

„OSTRZESZÓW”
Zakłady Ceramiczne i Tartaki Sp. Akc.
Poznań (firma „STOPA”), ul. 3 Maja 3a, Telefon 31-93
Poleca znane ze swej wyborowej jakości Dachówkę (karpiówkę,
rzymską, holenderską, falcówkę, i t. d.), Dreny (sączki), Klinkiery,
Cegłę, Sufitówkę i t. d.

Warszawa

„DZIEWULSKI i LANGE”
Tow. Akcyjne Zakładów Ceramicznych
Warszawa, Rysia Nr. 1 Tel. Nr. 618-84 i 61865

Biuro Techniczne ALBERT KARP Inż.
Ceramika Budowlana
Warszawa Wilcza 54 Tel. 772-47

ZAKŁADY CERAMICZNE „PUSTELNIK”
Spółka Akcyjna
Zarząd: Warszawa, Królewska Nr. 8

Włocławek

Miejska Cegielnia Mechaniczna we Włocławku, tel. 157
Bocznica własna. Produkcja roczna 10.000.000.
Cegła, Sączki różnych wymiarów, Cegła fasonowa, Dachówki.

Ceramika Dekoracyjna

Warszawa

„ŁAD” URZĄDZENIA WNĘTRZ, MEBLE, KILIMY, DY-
WANY: TKANINY I CERAMIKA DEKORACYJNA
Warszawa, Czerniakowska 203. Tel. 441-82 i 485-83

Drzewo

Warszawa

TARTAK PAROWY „BRONNA-GÓRA”. St. Kol. i Poczta Bronna-
Góra, woj. Poleskie. Zarząd: Warszawa, Nowogrodzka 16 m. 4, tel.
245-23. Eksploatacja Lasów Państwowych i Prywatnych EDWARD
BORKEN-HAGEN. Na składzie stale zapasy tarcicy.

Dywany

Warszawa

„ŁAD” URZĄDZENIA WNĘTRZ, MEBLE, KILIMY, DY-
WANY, TKANINY I CERAMIKA DEKORACYJNA
Warszawa, ul. Czerniakowska 203. Tel. 441-82 i 485-83,

Elektrotechniczne Zakłady i instalacje

Warszawa

Transformatoriki dzwonek. „HYPERION” C.G.S.
110—240 V. ½—3 amp. są najtańsze i najlepsze.
Adres Fabryki: Warszawa, 11 Listopada 4.

Inż.-Doradca-Elektryk B. JANUSZKIEWICZ
Projekty inst. elektr., kontrola robót i rachunków
Warszawa, Wspólna 66 m. 11. Tel. 289-09.

E. KÜHN i S-ka
Biuro Instalacyjno-Elektrotechniczne
Warszawa, Marszałkowska 71 Tel. 867-52 i 897-93

Koncesjonowane Zakłady Elektrotechniczne
ADOLF OKOŃ f. egzystuje od 1916 r.
Warszawa, ul. Szopena 10 tel. 8-07-99.
Instalacje elektryczne, światła, siły, sygnalizacji i t. d.
Artykuły elektrotechniczne i radiowe oraz duży wybór
żyrandoli, lamp i motorów
NA SPŁATY NA SPŁATY

Biuro Instalacyjno-Elektryczne
B. PIERZCHAŁA
Warszawa Marszałkowska 117 Telefon 716-43

Koncesjonowane Biuro Urzędzeń Elektrycznych
Tadeusz Tyrajski p. f. Spółka Elektrotechników
Warszawa Foksal 16 Tel. 746-76

Warszawa

Dachówka Cementowo-Azbestowa
Zakłady Przemysłowe „ETERNIT” Sp. Akc.
Warszawa, Czackiego 14 Telefon 403-83

Kraków

Farby cementowe, malarskie i lakiery

Polska Fabryka Farb Chemicznych i Mineralnych
HERMAN WILHELM Sp. z o. o.
Kraków Mikołajska 32 Telefon 11-20

Warszawa

Fasadowa Wyprawa

WYPRAWA FASADOWA „TERRAZYT” KAMIEN
SZTUCZNY
Zakłady Przemysłowe „TERRAZYT” w Warszawie
Warszawa, Chmielna 72 Telefon 672-14

O WYPRAWIE SZLACHETNEJ

UDZIELA INFORMACJI
REPREZENTANT GENERALNY
HENRYK MENDELSSOHN
Warszawa, Jerozolimska 17, tel. 807-21

Stucpeint

Warszawa

Fundamenty

Towarzystwo Fundamentowe
„RAYMOND” Inż. Edward Romański S. A.
Warszawa, Zgoda 9. Tel. 792-68

Warszawa

Gazobeton

Lekki Beton Porowaty dla celów Budowlan. i Izolacyj.
Zakłady Przemysłowe „ETERNIT” Sp. Akc.
Warszawa, Czackiego 14 Telefon 403-83

Warszawa

Gazowe aparaty, Lampy elektryczne

Fabryka „JAN SERKOWSKI” Sp. Akc.
Gazowe Piece Kąpielowe—Kuchnie, Kuchenki Ga-
zowe, Lampy i Żyrandole Elektryczne.
Warszawa, ul. Nowolipie 78, tel. 606-12 i 76S-87.

Warszawa

Hydrogeologiczne Badania

Inż. RYCHŁOWSKI, WEHR i S-ka
Warszawa, Krucza 24. Tel. 810-24
Specjalność: Hydrotechnika-Hydrologja

Warszawa

Izolacyjne Materiały

„MUROSAN” — proszek czyni betony i zaprawy cementowe, półcemen-
towe i wapienne absolutnie nieprzepuszczalne; fundamenty wykonana z „Mu-
rosanem” nie przepuszczają wody i wilgoci.

„WILGOCIOCHRONY” B i R tamują momentalnie przeciekającą wodę
pod największym ciśnieniem.

Polska Fabryka Chemicznych Materiałów Budowlanych
Inż. L. ORŁOWSKI — Sukc.
Warszawa, Marszałkowska 97a. Tel. 692-29.

Białystok

Instalacyjno - Techniczne Biura**Centralne Ogrzewanie i Wodociągi**

„SANOTECHNIKA”
L. ANTOSZEWSKI i H. LIFSZYC, inżynierowie.
Białystok, ul. Sienkiewicza 67, Tel. 16-30.
Ogrzewanie centr., wodociągi, kanalizacje i t. p.

Instalacyjno - Techniczne Biura
Centralne Ogrzewanie i Wodociągi

Częstochowa

Inż. Br. HŁASKO i SKRZYŃECKI
FABRYKA WYROBÓW ŻELAZNYCH i MIEDZIANYCH „MŁOT”
w Częstochowie, Sp. z ogr. odp.
Ogrzewania centralne, Kanalizacje, Konstrukcje żelazne

Przedsiębiorstwo Techn.-Inst. Inż. M. E. POZNAŃSKI
Częstochowa, Piotrowska 3/5. Tel. 4-62
Centralne ogrzewanie, Wodociągi, Kanalizacja, Urządzenia Sanitarne

Kalisz

Biuro Techniczno-Instalacyjne
GAŁKOWSKI i PODCIECHOWSKI
Kalisz, Narutowicza 4. Telefon 215. Oddział Łódź, Sienkiewicza 22.

Katowice

Centralne Ogrzewanie — Sanitarne Urządzenia
KONIECZNY i WOLNY Sp. z o. o.
Katowice, Jagiellońska 36. Tel. 23-92

Kraków

Inż. WACŁAW GAŚSIOR i S-ka
Projektują i wykonują: ogrzewania centralne, wodociągi, łaźnie i t. p.
Kraków, Karmelicka 14. Tel. 108-00

Inż. M. HOCHWALD
Przedsiębiorstwo Budowy Wodociągów i Ogrzewań Centralnych
Kraków Starowiślna 60. Telefon 25-86

Lwów

FRANCISZEK IRZYK
Zakład dla instalacji wodociągów, centralnego ogrzewania, urządzeń gazowych i t. d.
Lwów, ul. Kopernika 30. Tel. 884

I-szy Koncesjonowany Zakład Instalacyjny
ADOLF PREIS i SYN
we Lwowie, ul. Sykstuska 19. Dawniej Schlachter i Preis

Poznań

SZAFRANEK i ROSZCZYK Inżynierowie
Poznań, ul. Fredry 6, Telefon 59-29 i 59-22
Fabryka Budowy Ogrzewań Centralnych i Wentylacji

Sosnowiec

Urządzenia kąpielowe, klozetowe, zlewowe, wodociągi, kanalizacje
ogrzew. centralne
Zakłady Przemysłowo-Handlowe J. KRUSZYŃSKI
Sosnowiec, ul. Swoboda 6, Tel. 2-57 m. 11-84.

Tarnów

ZYGMUNT FUNARSKI
Artykuły techniczne, elektrotechniczne, budowlane i instalacyjne
Wykonuje roboty instalacyjno-wodociągowe i ogrzewania centralne
Tarnów, Katedralna 7

Warszawa

K. ARKUSZEWSKI i S-ka. Egz. od 1866 r.
Warszawa, Wąski Dunaj 12. Tel. 798-68.
Centralne ogrzewania, wodociągi, kanalizacje, gaz i t. p.

Biuro Techniczno-Instalacyjne
JÓZEF BUCZKOWSKI i S-ka
Warszawa, Hoża 59. Telefon 884-39.

JUNKERSA Gazowe Piece Kąpielowe. Automaty
na wiele miejsc czerpanych, Grzejniki umywalkowe
Aparaty zbiornikowe i inne.

Generalne Przedstawicielstwo na Polskę
STANISŁAW COHN
Warszawa Senatorska 36
Telefony: 641-61 i 641-62

DMOWSKI i JAWORSKI
Kanalizacja, Wodociągi, Ogrzewania, Instalacje gazowe
Warszawa, ul. Płocka 20 (dom własny), Tel. 282-48

Instalacyjno - Techniczne Biura
Centralne Ogrzewanie i Wodociągi

Warszawa

Tow. Akc. DRZEWIECKI i JEZIORAŃSKI
Warszawa Al. Jerozolimskie 71

Oddziały:

Kraków, Poznań, Lwów, Wilno

Bracia GEISLER, OKOLSKI i PATSCHKE
Fabryka Maszyn i Zakłady Przemysłowe Spółka Akcyjna
Warszawa, Leszno 128. Tel. 001-98.
Projektują i wykonują: Centralne ogrzewania — Wodociągi — Pralnie.
Susznie. Łaźnie. Kuchnie parowe i t. p. Oddział w Łodzi, Piłsudskiego 74.

„INSTALATOR”
Biuro Techniczne Edward BOBER-MILEWSKI Zjedn. Techn.
Warszawa, Nowy Świat 34/36. Tel. 674-06 i 264-98.

Zakłady Instalacyjne Urządzeń Zdrowotnych
JÓZEF KAMLER i S-ka, Inżynierowie
Właściciele: J. KAMLER i W. MARCINKOWSKI
Warszawa, Wiktorska 17, tel. 850-88, 858-49.

Inż. STANISŁAW KORSAK
Biuro Urządzeń Zdrowotnych
Warszawa, Św. Krzyska 44. tel. 536-66

Zakłady Hydrauliczne
JÓZEF KOSSOWSKI
Warszawa, Foksal 15, Telefon 403-49.

FRANCISZEK KOTOWICZ i S-ka
Warszawa, NOWY ŚWIAT 16, TEL. 785-85.
(wejście frontowe od ul. Smolnej)
Dostawa materj. do kanalizacji, wodoc. i centr. ogrzew.

Przedsiębiorstwo Robót Kanalizacyjno-Wodociągowych i Ogrzewalnych
„TEOFIL OSIŃSKI i S-ka”
Warszawa, Marszałkowska 48. Tel. 891-55.

PRZEDSIĘBIORSTWO INSTALACYJNE
Inż. STEFAN SKWARECKI
Ogrzewania centralne, kanaliz., wodociągi i gaz. Projekty i kosztorysy.
Warszawa, Marszałkowska 82, tel. 800-70.

Biuro Instalacyjno-Techniczne
W. SZYMAŃSKI
Warszawa, Wronia 82. Tel. 751-85

Inż. B. ŚWIEŻYŃSKI i S-ka
Warszawa, Narbuta 3. Telefon 422-14
Gdynia, Lipowa, willa Nałęcz. Telef. 17-35

TOW. BUDOWY i EKSPLOATACJI URZĄDZEŃ SANITARNYCH
„TEBEUS” Sp. z o. o.
Warszawa, ul. Marszałkowska 35. Tel. 817-25
Stacje biologiczne, kanalizacja, wodociągi. Spec.: osadniki i urządzenia biolog. syst. inż. E. KĄTKOWSKIEGO

„TECHNIKA SANITARNA” Biuro Inż.
Instalacje. Centr. ogrzewanie. Wodociągi. Kanalizacja. Gaz.
Warszawa, Puławska 41. Tel. 856-01

Biuro Inżynierskie „TERMOTECHNIKA” Sp. z o. o.
Warszawa, Twarda 50. Tel. 632-05
Ogrzewania centralne, kanalizacja, wodociągi i t. p.

Fabryka Hydrauliczna „WISŁA”
M. STRASBURGER i K. SASKI
Warszawa, ul. Kopernika 26, tel. 662 i 670-48

Biuro Urządzeń Zdrowotnych i Ogrzewań Centralnych
WACŁAW TOMASZEWSKI inż.
Warszawa, ul. Em. Plater 10. Telefon 762-68.

B. WIĘCKOWSKI
Ogrzewanie, kanalizacje, gaz, przewietrzanie, kąpieliska
Warszawa, Mokotowska 29. Telefon 853-56

ZAJĄCZKOWSKI, SZEWCZYKOWSKI i S-ka
Inżynierowie
Warszawa, ulica Śliska Nr. 9. Tel. 765-12 i 689-12

BIURO INSTALACYJNO-TECHNICZNE
Inż. CZESŁAWA ZARZECKIEGO
Ogrzewanie Centralne, Kanalizacje, Wodociągi i t. p.
Warszawa, Marszałkowska 79, tel. 832-58.

Instalacyjno - Techniczne Biura

Centralne Ogrzewanie i Wodociągi

Wrocław

Biuro Techniczno-Instalacyjne „ŁACZNIK”
F. SKIERKOWSKI i A. WASILEWSKI
Wrocław Łęska 32 Tel. 146

Izolacje

Łódź

„BETON”
właśc. W. MATZ
Łódź, ul. Srebrzyńska 6, Tel. 25-50

Fabryka Wyrobów Korkowych—Materiałów izol. i chem.
ROSICKI, KAWECKI i S-ka
Łódź, Orła 17/19. Tel. 218-47

Warszawa

Zakład Izolacji ciepło i zimnochronnych
FRANCISZEK OŻAROWSKI
Warszawa, Chłodna 45. Telefon 295-72

WARSZAWSKA FABRYKA IZOLACJI KORKOWEJ
Władysław Wierusz Kowalski i S-ka
Warszawa, Dworska 14/16, tel. 701-12, 701-46 i 662-51

Izolacje i Asfalty

Warszawa

Wyrób Krajowy — Wysokowartościowy materiał izolacyjny „TROCAL”
gesty, półgesty i rzadki
„FELZYTIN I TROCAL” Sp. Przem. Handl. z ogr. odp.
Warszawa, Marszałkowska 80, Tel. 318-48

Fabryka materiałów izolacyjnych, gudsonitu i asfaltu
„GUDRONIT” W. CISZEWSKI bud
Warszawa, Krakowskie-Przedmieście 17
tel. biuro 611-45, fabryka 750-45.

STANKIEWICZ i NOWAK, inżynierowie. Sp. z o.o.
WARSZAWA, ŻELAZNA 38, TELEFON 301-88
CONCO, Izolacje i konserwacje od wody, dachów tarasów, betonu, muru, żelaza,
drzewa etc.

Fabryka Izolacji Korkowych, Bituminy, Aquisolu i Asfaltów
„ORŁOROG”
daw. Orłowski, Rogowicz i S-ka. W-wa, Królewska 8, tel. 701-23 i 747-78

Kamieniarskie Roboty i Przedsiębiorstwa

Lwów

Przedsiębiorstwo Robót Kamieniarskich i Eksploatacja Kamieniołomów
ALEKSANDER KRÓL
Lwów, ul. Janowska 85, tel. 67-86. Filja w Przemyśle, ul. Słowackiego 97

Wytwórnia Rzeźbiarsko-Kamieniarska
LUDWIK MAKOLONDRA
Lwów, ul. św. Pawła 10 (np. bramy cment. Łyczakowskiego) tel. 63-95

Zakłady Rzeźbiarsko-Kamieniarskie
HENRYK PERIER
Lwów, ul. Piekarska 97, — Wszelkie roboty cmentarne i budowlane

Łódź

ZAKŁAD RZEŹBIARSKO-KAMIENIARSKI
F. R. SZYMAŃSKI
Wykonuje prace pomnikowe, budowlane, kościelne i meblowe
ŁÓDŹ, 11 Listopada 61 róg Cmentarnej 2, telef. 187-65.

Mechaniczne Zakłady Przemysłu Kamieniarskiego
A. URBANOWSKI
Łódź Cmentarna 12 Tel. 214-07

Warszawa

Pracownia Artystyczno-Rzeźbiarsko-Kamieniarska
K. R. KOZIŃSKIEGO
Warszawa, Powązkowska 26 (18 i 76) domy własne. Telefon 696-52
Pomniki z marmuru, granitu i piaskowca. Budowa grobów i rob. bud.

WYTWÓRNIĄ I PRZEDSIĘBIORSTWEM ROBÓT
BUDOWLANYCH I ARTYSTYCZNYCH
w kamieniach naturalnych, sztucznych i betonowych
WACŁAW NIELEPKIEWICZ
Warszawa, ul. Wolska 145. Telefon 648-71

Warszawa Kamieniarskie Roboty i Przedsiębiorstwa

Przemysł Kamieniarski; Roboty z granitu, marmuru i piaskowca
STANISŁAW TANIEWICZ
Warszawa Dzika 61 Tel. 296-16

Warszawa

Kasy Ogniotrwałe

HENRYK JARDEL
Warszawa, ul. Miodowa 14. Telefon 737-99
Kasy do wmurowania

Warszawa

Kilimy

„ŁAD” URZĄDZENIA WNĘTRZ, MEBLE, KILIMY, DY-
WANY, TKANINY I CERAMIKA DEKORACYJNA
Warszawa, Czerniakowska 203, Tel. 444-82 i 435-83.

Warszawa

Konstrukcje Dachowe

Nowoczesne drewniane konstr. dachowe
Biuro Inż. Bud. „LUK” L. PARADISTAL i SYN Inżynier.
Warszawa Hoża 49. Tel. 433-84 i 254-81

„POLSTEPHAN”
Przedsiębiorstwo Budowlane Sp. z o. o.
Warszawa, Marszałkowska 62. Tel. 855-94 i 817-47

Warszawa

Konstrukcje Żelazne

Przedsiębiorstwo Robót Żelaznych
BR. TOMASZEWSKI i S-ka
Warszawa, ul. Kopernika 12. Tel. 734-98

Poznań

Konstrukcje Żelazne i Roboty Budowlane

Fabryka Wyrobów Żelaznych
F r. R A D O M S K I
Poznań, Dąbro skiego 30/32 Telefon 66-87

Warszawa

ROMAN KWAPISZ
Fabryka Robót Żelaznych Ozdobnych Kutych i Konstrukcji
Warszawa, Podskarbińska 28. Telefon 10.25-99

Fabryka wyrobów żelaznych, konstrukcji i ornamentacji
H. ZIELEZIŃSKI, wł. Kornel Kubacki inż.
Warszawa, Marszałkowska 11/13 tel. 805-74 i 881-43

Warszawa

Krycie Dachów

ALFRED PESZKE
Fabryka Tektury Smolow. i Asfaltu, oraz krycie i konserw. dachów
Warszawa, Zawiszy 8, tel. 708-96.

Warszawa

Linoleum

„PRZEMYSŁ LINOLEUM”
WARSZAWA, MARSZAŁKOWSKA 143. Tel. 772-19
POLECA:
LINOLEUM GŁADKIE I DESENIOWE
W RÓŻNYCH KOLORACH I GRUBOŚCIACH
UKŁADANIE LINOLEUM WYKONUJE SIĘ WYKWALIFI-
KOWANEMI SIŁAMI

Warszawa

Linotol

LINOTOL posadzki jednolite składorzewne
Inżynier ZYGMUNT ŁADA i S-ka
Warszawa, ul. Traugutta 2. Tel. 1-84 i 3-84

Warszawa

Luster Fabryki

Fabryka Luster i Szlifiernia Szkła
B-cia BABICZ
Warszawa, ul. Solec 77. Tel. 750-02

Malarskie Zakłady

Łódź.

Zakład Art.-Dekoracyjno-Malarski
M. OPOCZYŃSKI
 Łódź, Piotrkowska 88. Tel. 149-95 i 139-95
 Warszawa

Przedsiębiorstwo Robót Malarskich
KAROL BROSKIEWICZ i S-wie
 Warszawa, Lwowska 13. Tel. 869-76

Zakład Dekoracyjno-Malarski
JÓZEF BUZE
 Warszawa, ul. Krucza Nr. 24. Tel. 8-94-59

Przedsiębiorstwo Robót Malarskich
WŁADYSŁAW BUZE
 Warszawa, Szopena 8. Tel. 852-22

Zakład Malarski
L. CIESIELSKIEGO
 Warszawa, Żórawia 45. Tel. 878-35

JÓZEF GOSTKOWSKI
 Zakład Dekoracyjno-Malarski
 Warszawa, Solec 67. Tel. 434-76

Przedsiębiorstwo Malarsko-Dekoracyjne
T. JAMIOŁKOWSKI i S. JARZEŃKI
 Warszawa, Sosnowa 1. Tel. 310-48
 Malowanie aparatami pneumatycznymi

STEFAN JEZIEŃSKI
 Przedsiębiorstwo Robót Malarskich
 Warszawa, Nowowiejska 30. Tel. 410-32; 8-50-32

A. KAŁUGIN Malarz-dekorator
 Lakierowanie i malowanie sposobem pneumatycznym i zwykłym.
 Warszawa Polna 48 Telefon 343-29

Przedsiębiorstwo Robót Malarsko-Budowlanych
WIKTOR KORZENIEWSKI
 Warszawa Wronia 82 Tel. 231-70

ADAM KREDUSZYŃSKI
 Zakład Dekoracyjno-Malarski
 Warszawa, Marjensztadt 11 m. 5

MICHAŁ LUBLICKI
 Przedsiębiorstwo Robót Malarskich
 Warszawa, Brylowska 34. Tel. 719-81

Zakład Dekoracyjno-Malarski
„PALETA”
 Warszawa, Zielna 28. Tel. 334-63 i 418-41

STANISŁAW RUDER
 Przedsiębiorstwo Robót Malarskich
 Warszawa, Krzywe Koło 10 m. 7 Tel. 432-97.

M. STAŁSKI
 Zakład Malarski
 Warszawa, Oboźna 4. Tel. 296-21

ZYGMUNT STATKIEWICZ
 Przedsiębiorstwo Robót Malarskich
 Warszawa, Ogrodowa 23. Tel. 675-06

Malarskie Zakłady

Warszawa

ANDRZEJ SZYSZKO
 Zakład Malarsko-Dekoracyjny
 Warszawa, Bednarska 25. Telefon 239-67

TADEUSZ WITKOWSKI
 Zakład Dekoracyjno-Malarski
 Warszawa, Złota 60. Telefon 727-88

Marmury

Kielce

„MARMUR” Sp. z o. o.
 Kielce, ul. 3-go Maja 28, tel. 1. Własne kopalnie Marmurów
 Największa w Polsce Mechaniczna Fabryka Płyt Surowych Polerowanych
 z Marmurów Krajowych i Zagranicznych

Lwów

Rok zał. 1890 — Mechaniczne Zakłady Marmurowe
LUDWIK TYROWICZ
 Lwów, ul. Piekarska 95, tel. 25-03

Wszelkie roboty marmurowe z materiałów krajowych i zagranicznych

Gdańsk

Meble

L. CUTTNER
 Fabryka Mebli. Egzystuje od roku 1852.
 Gdańsk, Elisabethwall 4-5. Topfergasse 17. Telefon 28764

Poznań

W. NOWAKOWSKI i SYNOWIE
 Fabryka Mebli i Parkietów
 Poznań, Górna Wilda 134. Tel. 1291, 2972, 4017

Warszawa

Meble nowoczesne, kolorowo lakierowane. Wielki wybór oryginalnych
 urządzeń kuchennych. Największa Krajowa Wytwórnia
B-cia KOERPEL
 Warszawa, Wronia 23-a, tel. 431-64 i 205-64.

„ŁAD” URZĄDZENIA WNĘTRZ, MEBLE, KILIMY, DY-
 WANY, TKANINY I CERAMIKA, DEKORACYJNA
 Warszawa, Czerniakowska 203. Tel. 444-82 i 435-83.

Nowoczesne meble kolorowe
 mechanicznie lakierowane,

fornirowane, bejcowane;
 wzory, informacje i porady artystyczne

WARSZAWA
 Żórawia 24a, m. 3, telefon 8-69-71.

Sp. z o. o.

Najnowszy Magazyn Wykwintnych Mebli
A. OLECHOWSKI, L. LEWANDOWSKI i S. ŁOJEK
 Warszawa, Grzybowska 30, tel. 655-45

Warszawa

Meble metalowe

ZAKŁADY WYROBÓW METALOWYCH

KONRAD, JARNUSZKIEWICZ i S-ka S. A.
 WARSZAWA, UL. GRZYBOWSKA Nr. 25
 TELEFON 605-98

FABRYKA MEBLI METALOWYCH DO UŻYTKU
 DOMOWEGO, NOWOCZESNYCH MEBLI STAŁO-
 WYCH NIKLOWANYCH ORAZ (MEBLI SZKOLNYCH

Warszawa

Mechaniczne warsztaty

Warszawa, **S. T. CYBULSKI i S-ka**
 Solec 97. Telefon 447-21
 Warsztaty Mechaniczne, kanalizacja i wodociągi, dział blacharski
 krycie dachów i roboty kotlarskie.

Warszawa

Metale

Metale półszlachetne

D/H. A. GEPNER
 Warszawa, Grzybowska 27. Tel. 620-27 i 655-27.

Warszawa

Metalowe Wyroby

Fabryka WYROBÓW Metalowych
A. MORANTOWICZ
 Warszawa, Długa 46. Tel. 789-59

J. PUCHAŁSKI
 Fabryka WYROBÓW Metalowych
 Warszawa, Marszałkowska 78. Telef. 866-59

Obicia papierowe

Warszawa

Tow. Akc. „J. FRANASZEK”
Magazyn detaliczny obić papierowych
Warszawa, ul. Krakowskie Przedmieście 15

UDZIELAMY PISEMNEJ GWARANCJI, ŻE OBICIA

tekko - Satubra

DAJĄ SIĘ MYĆ I NIE PŁOWIEJĄ
Wzory i ceny są dostarczane bez obowiązku kupna
Gen. Przedst. na Rzecz. Polską i w. m. Gdańsk
HENRYK MENDELSSOHN
Warszawa, Jerozolimska 17.7. Telef. 607-21.

TAPETY

F. STASZEWSKI fabr. własna
Warszawa, ul. Mazowiecka 8 Telef. 670-85

Pieców Budowa i Fabryki Kafli

Zawiercie

Fabryka Kafli i Ceramiki, Budowa Pieców wszystkich rodz.
STANISŁAW DYMECKI
Zawiercie, ul. Błanowska 43. — Filja: Wielkie Piekary, ul. Marjacka 67

Piece „American-Harding”

Poznań

AMERICAN — HARDING
Najsprawniejszy piec doby dzisiejszej — najlepszy system opalania
gen. zastępca na Polskę — JOZEF TYLCZYŃSKI
Poznań, ul. 3 Maja 5, tel. 2380, 6477.

Piece „Szrajbera”

Warszawa

KAFLE STALOWE**Karol SZRAJBER**

SP. z O. O.
WARSZAWA, GRÓJECKA 35
Telefon 320-30

Polichromja — Malarstwo Art. — Witraże

Pelplin

DRAPIEWSKI WŁADYSŁAW
Pelplin-Pomorze ul. Starogardzka 17
Polichromja Kościelna i Projektowanie Witraży

Poz

„POLICHROMJA”

Poznań, ul. Dąbrowskiego 79, tel. 78-64

Posadzki

Lwów

GŁÓWNY ZARZĄD DÓBR LICEUM KRZEMIENIECKIEGO
w KRZEMIENCU
Dostarcza materiały tarte i deszczulki posadzkowe z ułożeniem i bez.
FABRYKI: Lwów, ul. Grodecka 115, tel. 10-05 i Smyga-Wołyń.

Poznań

KORASZEWSKI i MARWEG
Wyroby Drzewne, Posadzki Dębowe, Ksylolitowe i Linoleum
Poznań, Plac Wolności 14a, tel. 28-84.

W. NOWAKOWSKI i SYNOWIE

Fabryka Mebli i Parkietów
Poznań, Górna Wilda 134. Telef. 1291, 2972, 4017

Warszawa

Wytwórnia Posadzek Drzewnych
B-cia BEDNARCZYK
Warszawa, Kałuszyńska 7. Telef. 10.11-54

Warszawa

PAWEŁ BEDNARCZYK

Fabryka Posadzek Drzewnych i Ozdobnych
Warszawa, ul. Szustra 4, tel. 899-47 Rok zał. 1898

Fabryka Posadzek Drzewnych
TOMASZ DAMIĘCKI i S-ka
Warszawa, Biuro: Nowogrodzka 28, tel. 625-65. Fabryka: Grażyny 15
tel. 825-63.

TADEUSZ KRÓLIKIEWICZ Przemysł Drzewny

Warszawa, Nowogrodzka 7, Tel. 287-44
Drzwi, Okna, Posadzka deszczulkowa dębowa.

B-cia RUDOLF

Fabryka Posadzek luksusowych, dębowych i fornierów
Warszawa, Nowolipie 52/54 Telef. 615-79

Warszawa

Przemysł Budowlany**Centrala Gospodarcza Przemysłu Budowlanego**

Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością
Warszawa, Widok 22. Telef. 429-50, 429-51, 429-52

Reprodukcje Światłolitograficzne**z Rysunków, Planów, Map**

Sosnowiec

Elektr. Kopiarnia Rysunków, Powielarnia i Fotolitografia
C. CELESTYN PRZYTUŁSKI
Sosnowiec 3-go Maja 15. Telef. 622

Warszawa

Rysunkowe Artykuły

Zakład wyświetlania rysunków i Skład przyborów rysunkowych
ALBIN ZABORSKI
Warszawa, Widok 22. Telefon 405-09

Łódź

Rzeźbiarstwo i Sztukatorstwo

Przedsiębiorstwo Budowlano-Sztukatorskie

JEGER i MILNIKEL
Łódź Gdańska 140. Telef. 213-00

Poznań

ST. DUŻEWSKI

Mistrz Rzeźbiarsko - Sztukatorski
Poznań, Marszałka Focha 95. Telefon 66-26

Warszawa

Pracownia Art. Sztukaterji i Stiuków
E. MARCINKOWSKI i J. SZYMANOWSKI
Warszawa, ul. Szenkiera 14 (Wola). Tel. 740-83

Poznań

Siatki i Płoty Druciane**„DRUTOWNIA — POZNAŃ”**

Fabryka siatek i plotów drucianych
Poznań, ul. św. Marcina 45a. Tel. 24-01.
Siatki 4-ro i 6-cio kątnie, karbowane, oraz
siatki rabcowe i arfy do przesiewania piasku.
Specjalność: kompletne ogrodzenia z ustawieniem na miejscu.

Lwów

Stolarskie Zakłady**„OIKOS”**

Spółka Akcyjna dla Przemysłu Drzewnego
Lwów, ul. Trzeciego Maja 16. Tel. 1-44, 14-24, 3-12, 2-78

Poznań — Gdynia

Zjednoczone Zakłady Stolarskie

J. WITAJEWSKI i T. WOJCIECHOWSKI
Poznań, ul. Wybickiego 13/14, tel. 23-40. Gdynia, ul. Szkolna

Warszawa

Zakłady Stolarskie
M. HERODEK

Warszawa, Solec 77. Telefon 760-48

Stolarskie Zakłady

Warszawa

Mechaniczne Zakłady Stolarskie
Spółka z ogr. odp.

L. ŁUCZYNICZ i inż. L. SOBAŃSKI

Warszawa, Miodowa 16

Tel. 779-65 i 729-54

Pracownia Mebli

W. NIEMCZUK i W. WOJCIECHOWSKI

Warszawa, Elektoralna 14. Tel. 782-77

ROMAN PUTOWSKI

Pracownia mebli i reperacja antyków
Chłodna 5

Warszawa,

Telefon 642-58

Fabryka Stolarska

KAROL SZWACHUŁA

Warszawa, Solec 103.

Telefon 724-65

Studnie Artezyjskie

Sosnowiec

Studnie artezyjskie — wiercenia pod pale fundamentowe, wiercenia poszukiwawcze, podsadzkowe, dla badania gruntu i t. p.
Przedsiębiorstwo Wiertnicze i Robót Górniczych

„M. ŁEMPICKI” Spółka Akcyjna

Sosnowiec, Małachow. 26, t. 109. — Warszawa, Jerozolimska 18, tel. 298-11

Warszawa

Specjalne Przedsięb. WIERCENIE STUDZIEN ARTEZYJSKICH
Inż. M. HRYNIEWIECKISpecjalność: Studnie Artezyjskie i Badanie Gruntu
Warszawa, Kopernika 28, Tel. 213-73

J. PRZEŹDZIECKI

Przedsiębiorstwo wiertnicze
Warszawa, Bednarska 19, Tel. 850-24.

Składy: ul. Jana Kazimierza 13 (na Woli). Wiercenie studzien — badanie gruntu — narzędzia wiertnicze.

Inż. RYCHŁOWSKI, WEHR i S-ka

Warszawa, Krucza 24. Tel. 810-24

Specjalność Hydrotechnika — Hydrologia

S z k ł o

Warszawa

Belgijska Spółka Akcyjna
TOW. POŁUDNIOWO ROSYJSKICH HUT LUSTRZANYCH
w Brukseli w Belgii.

Huty: Zabkowiec tel. 11, szkło okienne maszynowe.

Szczakowa tel. 16, szkło szybowe prasowane.

Zarząd: Warszawa, ul. Bracka 5 m. 2, tel. 880-64.

J. DUDAŁO

Warszawa, Widok 26, Tel. 634-07

Szyby, Lustra, Szkło stołowe. Djamenty różne. Szlifiernia szkła.
Podlewnia luster.

Przedsiębiorstwo Robót Szklarskich

JAN SZULC — FABRYKA LUSTER

Warszawa, Biuro: Nowy Świat 59.

Tel. 765-94 i 765-32

Szklarskie Roboty

Warszawa

SZKŁARNIA WARSZAWSKA

Sp. z ogr. odp.

Warszawa Al. Jerozolimskie 53 Tel. 250-45

Przedsiębiorstwo Robót Szklarskich

ZRZESZENIE SZKLARZY Sp. z o. o.

Warszawa, Nowowiejska 26,

Tel. 424-44. P. K. O. 20973

Tkaniny Dekoracyjne

Warszawa

„ŁAD”

URZĄDZENIA WNĘTRZ, MEBLE, KILIMY, DYWANY,
TKANINY I CERAMIKA DEKORACYJNA
Warszawa, Czerniakowska 203. Tel. 444-82 i 435-83.**Wentylatory**

Warszawa

Zakład Urządzeń Wentylacyjnych i Suszarnianych

Inż. FR. KWIATKOWSKI

Warszawa, Grochów II ul. Kawcza 37. Telefon 10.26-76

Kraków

WitrażeKrakowski Zakład Witrażów
S. G. ŻELEŃSKI
Kraków, ul. Aleje Krasińskiego 23. Tel. 106-16JAN KUSIAK
Zakład Witrażów i Oszkleń
Kraków, Św. Jana 30. Plac Jabłonowskich 5

Poznań

POZNAŃSKI ZAKŁAD WITRAŻÓW ARTYSTYCZNYCH
„POLICHROMJA”
Poznań, ul. Dąbrowskiego 79, tel. 78-64

Warszawa

Zakład Witraży i Mozaiki Artystycznej
T. BIAŁKOWSKI i S-ka
Warszawa, ul. Stępińska 42. Tel. 629-55.Artystyczna Pracownia Witraży
MIECZYŚŁAW KOSIŃSKI

Warszawa, Danilowiczowska 4, tel. 721-69

Warszawa

Zakłady Wyświetlania Rysunków

Zakład wyświetlania rysunków i oprawa planów

„ELEKTROKOPJA”

Warszawa, Hoża 49 m. 6.

Telefon 254-81

Warszawa

Zduńskie Przedsiębiorstwa

JAN STACHIEWICZ

Budowa Pieców Kafłowych

Warszawa, Okólnik 3a

Tel. 524-40

Przedsiębiorstwo Robót Zduńskich

Konstanty SZWEDZIŃSKI i Syn

Warszawa, ul. Płocka 31, m. 12. Tel. 685-36.

Warszawa

Żelazo

S. GRAFF, Warszawa, Grzybowska 10.

Żelazo — Blacha — Belki

Tel. 613-62, 637-67, 737-55

P. K. O. 3499

Warszawa

Żyrandole

BRACIA BORKOWSCY

Zakłady Elektrotechniczne S. A.

Warszawa, Jerozolimska Nr. 6, tel. 642-79, 84-66, 642-98

JABŁOŃSKI i Spółka

Warszawa, Królewska 16

Tel. 718-14

Świeczniki nowoczesne. Największy wybór

Fabryka Żyrandoli Elektrycznych

A. MARCINIĄK Sp. Akc.

Warszawa: Zarząd i Fabryka: Wronia 23, tel. 795-08 i 792-02

Wzorownia: Złota 49, tel. 200-76 i 200-06.

Warszawa

Żwir i Piasek

CEGŁOWSKA JOANNA

Warszawa, Lipowa 7. Tel. 282-88

Zakład dostawy żwiru i piasku. Wywóz gruzu.

ARCHITEKTURA I BUDOWNICTWO

MIESIĘCZNIK ILUSTROWANY

Wydawnictwo „Spółdzielni Wydawniczej Architektów Polskich“ w Warszawie.

Zarząd S. W. A. P.: Romuald Gutt, arch. Józef Krupa, arch. Władysław Michalski

Zastępcy: arch. Teodor Bursze, arch. Witold Matuszewski, arch. Adam Paprocki.

Rada Nadzorcza S. W. A. P.: arch. Marjan Lalewicz, arch. Franciszek Lilpop, arch. Zygmunt Wóycicki.

Zastępcy: arch. Tadeusz Nowakowski i arch. Władysław Waloński.

Redaktor — Stanisław Woźnicki

Tymczasowy Komitet Redakcyjny: arch. Romuald Gutt, arch. Józef Krupa i arch. Zygmunt Wóycicki,

Kierownik administracji: * * *

Adres Redakcji i Administracji: Wspólna 40. tel. 752-87

Konto czekowe P. K. O. 11020

WARUNKI PRENUMERATY

Prenumerata miejscowa:	Na prowincji (z przesyłką):	Egzemplarz pojedynczy w War-
Kwartalnie zł. 17.—	Kwartalnie zł. 18.—	szawie zł. 6.—
Półrocznie „ 34.—	Półrocznie „ 36.—	Na prowincji (z przesyłką) . „ 6.50
Rocznie „ 68.—	Rocznie „ 72.—	Zagranicą „ 8.—

Pod nadesłanym zgóry adresem Administracja wysyła każdorazowo nowy numer pisma za zalicz. pocztowem.

CENY OGŁOSZEŃ

Przed tekstem:	Za tekstem:	2-a, 3-a i 4-a strona okładki:
Cała strona zł. 400.—	Cała strona zł. 350.—	Cała strona zł. 450.—
Półowa strony „ 210.—	Półowa strony „ 180.—	Półowa strony „ 250.—
Ćwiartka strony „ 120.—	Ćwiartka strony „ 100.—	Ćwiartka strony „ 150.—
	Strona artykułu opisowego . . „ 500.—	

OGŁOSZENIA DROBNE

Adres w branży rozmiar 10×90 mm. łącznie z pren. na cały rok zł. 100, płatne zgóry przy zamówieniu. Za każde następne 5 mm wys. dopłata zł. 50 rocznie. Koszt rzeczywisty rysunków i klisz ponosi ogłaszająca się firma. Dział reklam przewiduje także poza ogłoszeniami przed i za tekstem, specjalne wkładki artystyczne jedno i wielobarwne.

Kierownik akwizycji: Albert Leon Kraus.

Akwizytorzy, upoważnieni do zbierania ogłoszeń: B. Turkiewicz i B. Jakowlew.

TREŚĆ Nr. 7

Kolonja akademicka w Warszawie — S. W	245	Arch. WINKLER WŁODZIMIERZ (Warszawa). Dom mieszkalny przy ul. Włodarzewskiej w Warszawie	262
Budownictwo i urbanistyka w Z. S. R. R. — LEONARD TOMASZEWSKI	259	Arch.: GELBAR D JERZY. SIGALIN GRZEGORZ i SIGALIN ROMAN (Warszawa). Kino „Majestic“ w Warszawie	263—265
Teatr świetlny „Majestic“ w Warszawie — S. M.	263	„Meko“ (Warszawa). Meble	271—272
Sprawozdanie z II-go Zjazdu Delegatów Związku Stowarzyszeń Architektów Polskich	266	5 ilustracji do art. „Wystawa budowlana w Berlinie“	273—274
Wystawa budowlana w Berlinie — S. MARZYŃSKI	273	3 ilustracje do art. „Okno“	275
Okno	275	Arch.: WIMPERIS, SIMPSON i CUTHRIE (Londyn). Cambridge-Theater w Londynie	276
Cambridge-Theater w Londynie	276	Arch.: VOLKART H. i TRÜDINGER P. (Stuttgart). Willa parkowa pod Stuttgartem	277
Nowe kino w Paryżu	277	Willi drewniana pod Möhringen	278
Nowa fala budownictwa drewnianego	277	Arch. SCHWEMMLE AUG. Dom drewniany z osiedla Leubnitz-Neuostra pod Dreznem	278
Zaszczytne wyróżnienie architektów polskich na konkursie międzynarodowym	279	Domy drewniane w osiedlu Prohlis pod Dreznem	279
Kronika	280	Dom weekendowy drewniany, wyk. przez Christoph u. Unmach — A. G., Niesky	279

ILUSTRACJE:

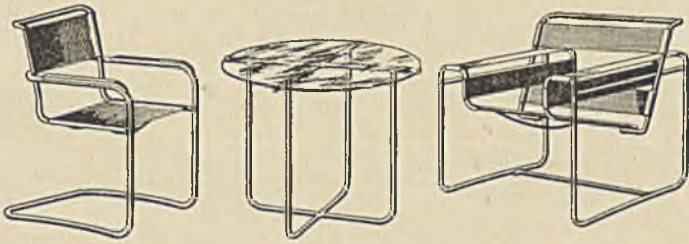
Arch. TOŁŁOCZKO KAZIMIERZ (Warszawa). Gmach Kolonji akademickiej w Warszawie 245—258

ZAKŁADY WYROBÓW METALOWYCH

KONRAD. JARNUSZKIEWICZ i S^{KA} S.A.

TELEFON Nr 605-98 **WARSZAWA** GRZYBOWSKA Nr 25

POLECAJĄ

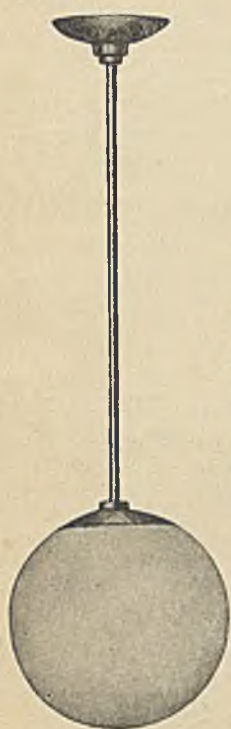

MEBLE STALOWE

BIURO TECHNICZNE
ZAJĄCZKOWSKI, SZEWCZYKOWSKI i S-ka
 INŻYNIEROWIE

OGRZEWANIA CENTRALNE, WODOCIĄGI I KANALIZACJA,
 KUCHNIE PAROWE, SUSZARNIE, ODKURZANIA,
 DEZYNFEKCJE, PRALNIE, ŁĄŻNIE

PROJEKTY **WARSZAWA** **KOSZTORYSY**
 ŚLISKA Nr 9. TEL. 765-12, 689-12.

NOWOCZESNE I CELOWE
 OPRAWY ELEKTRYCZNE
 DO OŚWIETLENIA
 W NĘTRZ

POLECA
 NAJWIĘKSZA W KRAJU FABRYKA
 ŻYRANDOLI ELEKTRYCZNYCH
A. MARCINIAK
 SPÓŁKA AKCYJNA

WARSZAWA
 ZARZĄD I FABRYKA:
 WRONIA 23
 TELEFONY: 795-08, 792-02 i 795-72

WYSTAWA WZORÓW: UL. ŻŁOTA 49.
 TELEFONY: 260-06, 260-76.

ŁÓDŹ, PIOTRKOWSKA

Klisze 100

do
 Reklam Gazetowych
 Cenników, Prospektów,
 Zdjęć fotograficznych dla celów reprodukcji,
 Rysunki, projekty reklamowe
 i wydawnicze wykonywa.

R. Borkenhagen.
 Tel. 1.11-72

AVISOL

CHRONI OD WILGOCI
 FUNDAMENTY, ŚCIANY, TARASY

WYŁĄCZNI WYTWÓRCY
 ZAKŁ. BRZEMVILOVE **ODFODOG**
 WARSZAWA KRÓLEWKA 8. TEL. 301-93

FABRYKA
OBIĆ PAPIEROWYCH

„J. FRANASZEK“

SPÓŁKA AKCYJNA
W WARSZAWIE

KAPITAŁ ZAKŁADOWY
ZŁOTYCH 4.284.000

MAGAZYN
ZAOPATRZONY

W OSTATNIE
NOWOŚCI
NA SEZON
1 9 3 1.

POLECAMY

DAJĄCE SIĘ MYĆ
I NIEPŁOWIEJĄCE

OBICIA

tekkō

Salubra

MAGAZYN DETALICZNY:
KRAKOWSKIE PRZEDM. 15.
TELEFON 601-72.

NAJSTARSZA I NAJWIĘKSZA FABRYKA W KRAJU, ZAŁ. W R. 1829
MEDAL ZŁOTY W PARYŻU 1922.

NAJWYŻSZE ODZNACZENIE NA P. W. K.